КИТАПХАНӘ ХӘБӘРЛӘРЕ

Фәнни-гамәли журнал

Научно-практический журнал

БИБЛИОТЕЧНЫЙ ВЕСТНИК

2 (50) 2020

МӨСЛИМ районы Татарстан Республикасының көнчыгыш өлешендә урнашкан. Гаҗәеп матур, игелекле һәм уңган төбәк. Биредә бер генә тапкыр булса да булып киткән һәр кеше кунакчыллык һәм игелеклелекне, районның үзенчәлекле, җылы атмосферасын беркайчан да онытмаячак. Боларның барысын да биредә яшәүче халык тудыра. Мөслим җире гореф-гадәтләрне сакларга һәм шул ук вакытта заман белән бергә атларга сәләтле кешеләре белән дан тота. Аларның тырышлыгы белән район зур бистә буларак чәчәк атты. Ул үзенең данлыклы шәхесләрен саклап, республикабызга – аның иминлегенә кулдан килгәнчә өлеш кертә.

Мөслим районы мәдәният оешмалары структурасына биш мәдәният оешмасы керә: «Район мәдәният йорты» муниципаль бюджет учреждениесе, «Үзәкләштерелгән китапханә» муниципаль бюджет мәдәният учреждениесе, халыкка кино хезмәте күрсәтү буенча муниципаль бюджет мәдәният учреждениесе, «Мөслим туган якны өйрәнү музее» муниципаль бюджет белем бирү учреждениесе, Мөслим балалар сәнгать мәктәбе.«Үзәкләштерелгән китапханә» муниципаль бюджет мәдәният учреждениесе 29 китапханәне берләштерә: үзәк, үзәк балалар китапханәләре һәм 27 авыл бүлекчәсе.

Район китапханәләре хезмәт күрсәтү зонасында 19 002 мең кеше яши. Район үзәгендә урта мәктәп, лицей, гимназия, «Мизгел» яшьләр үзәге, балалар сәнгать мәктәбе, Мөслим политехника техникумы, балалар иҗаты үзәге, спорт мәктәбе урнашкан. Район буенча барлыгы 3 башлангыч, 11 тугызъеллык, 6 урта белем бирү мәктәбе, 10 балалар бакчасы һәм мөмкинлекләре чикләнгән балалар өчен интернат-мәктәп бар.

МУСЛЮМОВСКИЙ район расположен в восточной части Республики Татарстан. Удивительно живописный, благодатный и гостеприимный край. Каждый, побывавший здесь хотя бы раз, никогда не забудет атмосферы радушия и добра, особой, тёплой ауры района, которую создают прежде всего её коренные жители. Муслюмовская земля славится щедро одарёнными, способными сохранять традиции и в то же время идти в ногу со временем людьми. Их усилиями этот край движется к процветанию, сохраняя свою индивидуальность, органично вливается в целое – нашу Республику Татарстан, – внося свой посильный вклад в её благополучие.

В структуру учреждений культуры Муслюмовского района входят пять учреждений культуры: Централизованная библиотека, Районный дом культуры, Муслюмовский краеведческий музей, Муслюмовская детская школа искусств и МБУК по киновидеообслуживанию населения.

Муниципальное бюджетное учреждение культуры «Централизованная библиотека» объединяет 29 библиотек: центральную, центральную детскую и 27 сельских.

В зоне обслуживания библиотек района более 19-ти тыс. человек. В районном центре расположены средняя образовательная школа, лицей, гимназия, молодёжный центр «Мизгел», детская школа искусств, Муслюмовский политехнический техникум, центр детского творчества, спортивная школа. Всего по району 3 начальных, 11девятилетних, 6 средних образовательных школ, 10 детских садов и школа-интернат для детей с ограниченными возможностями здоровья.

БУ САНДА:

В НОМЕРЕ:

Татарстан китапханәләре: Мөслим • Библиотеки Татарстана: Муслюмовский район

Р. Муллин. Хөрмәткә лаеклы хезмәт 2
Р. Муллин. Труд достойный уважения 2
И. Салихҗанов. Рухи мирасыбыз югалмый 3
А. Мадьярова. Үткәннәрне барлап, киләчәккә карап....4
А. Мадьярова. Анализируя прошлое, с надеждой на будущее 4
Д. Кашапова. Мөслим район үзәк китапханәсе тарихы битләреннән 8
Д. Кашапова. Заманча китапханә: үсеш юллары 14
А. Мадьярова. Проектная деятельность библиотек 18
Л. Садриева. Шигырь 22
З. Кашапова. Үзәк балалар китапханәсе тарихын барлау юлында 22
Д. Кашапова. Күпкырлы талант иясе 25
Д. Кашапова. Обладатель многогранного таланта 25
А. Романова. Яңару юлында....30
Ф. Садриев. Китапханәче җаваплылыгы 32
Г. Мәүлиева-Шәмси. Эшкә куанып бару – бәхет ул! 35

Татарстан Республикасының Милли китапханәсе • Национальная библиотека Республики Татарстан

Татарстан Республикасы Милли китапханәсенең яңартылган бинасы 37
Обновленная Национальная библиотека Татарстана 37

Истәлекле даталар • Знаменательные даты

М. Ибрагимов. «Ты для того лишь и пришёл в наш мир, чтобы в своём народе стать поэтом»: к 120-лет со дня рождения Хасана Туфана....42
М. Ибрагимов. Заговорили ивы по-татарски…» 45

Татарстан АССР оешуга 100 ел • 100 лет образования Татарской АССР

К. Фатхеева. Мероприятия Республиканской библиотеки Татарии им. В. И. Ленина к дням XXV-летия Татарской АССР в год великой Победы 48

Татарстан Республикасы Милли китапханәсенә – 155 ел • Национальной библиотеке 155 лет

Р. Елизарова. Рассказывают протоколы партийных собраний 52

Республика китапханәләрендә • В библиотеках республики

Г. Фахруллина, Г. Хәмидуллина. Буыннарны тоташтыра китап....57

Актуаль тема • Актуальная тема

Г. Аюпова, Н. Валиахметова. Как мы работаем в сети. Национальная библиотека Республики Татарстаи и Интернет 68
Л. Хәмидуллин. Китапсыз дөнья сансыз....70

Мирас • Наследие

Р. Мәрданов. Сугыш хатлары 73
И. Мөстәкыймов. «Әхмәт мирза кире кайткан, ислам динен сагынып» 77

Социологик тикшеренүләр • В ракурсе социологии

Э. Хусаинова. Структура чтения пользователей библиотек Татарстана....79

Эш тәҗрибәсе • Опыт работы

Н. Клдрова. Как организовать файндрайзинговую компанию: из опыта работы 82

Һөнәрдәшләребездә • У наших коллег

Г. Хәсәенова. «Китап апай» 84

Татарстан китапханәләре хакында вакытлы матбугат • О библиотеках Татарстана в периодической печати 85

Вакыт-вакыйга • Хроника

Милли китапханә тарихы – яңа китапларда....90
Вехи истории Национальной библиотеки Республики Татарстан 91
«Мәдәният» илкүләм проекты. Татарстанның Биектау районында модель китапханә ачылды 92
Национальный проект «Культура». Открылась модельная библиотека в Высокогорском муниципальном районе Татарстана....93
Кукмараның капиталь төзекләндерелгән Үзәк китапханәсе кабат ишекләрен ачты....94
В Кукморе после капитального ремонта открылась Центральная библиотека 95
Китапханәгә кыйммәтле бүләк 96
Бесценный дар....96

КИТАПХАНӘ ХӘБӘРЛӘРЕ

№ 2 (50) 2020

ФӘННИ-ГАМӘЛИ ЖУРНАЛ

Татарстан Республикасы Милли китапханәсе тарафыннан 1996 елның май аеннан башлап нәшер ителә. Елга 2 тапкыр татар һәм рус телләрендә чыгарыла.

Баш мөхәррир
Р. И. Вәлиев

Редколлегия:
М. Ф. Тимерҗанова,
И. Г. Һадиев, Ә. Х. Мушинский (баш мөхәррир урынбасарлары),
Р. Ә. Хөсәенова (җаваплы сәркятиб),
А. Р. Габделхакова,
А. Җ. Заһидуллин

БИБЛИОТЕЧНЫЙ ВЕСТНИК

№ 2 (50) 2020

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

Издается Национальной библиотекой Республики Татарстан с мая 1996 года. Выходит 2 раза в год на татарском и русском языках.

Главный редактор
Р. И. Валеев

Редколлегия:
М. Ф. Тимерзянова,
И. Г. Хадиев, А. Х. Мушинский (заместители главного редактора),
Р. А. Хусаинова (ответ. секретарь),
А. Р. Абдулхакова,
А. З. Загидуллин

Рамил МУЛЛИН,
ТР Мөслим муниципаль районы башлыгы

Рамиль МУЛЛИН,
глава Муслюмовского муниципального района РТ

Хөрмәткә лаеклы хезмәт

ҺӘР нәрсәнең үз башлангычы, үз тарихы бар. Беренче язмалар, китаплар барлыкка килү, кешеләрдә әкренләп ул китапларны уку, файдалану ихтыяжы үсү китапханәләрне барлыкка китергән. Китапханәләрдә бәяләп бетергесез байлык тупланган. Сүз матди байлык турында гына бармый, ә рухи, тарихи байлык, халкыбызның мәдәният үсеше ядкарьләре турында бара. Китапханәләр безне – китап укучыларны әнә шул тарихи һәм мәдәни байлыкка якынайталар, күз карасыдай саклап буыннан-буынга тапшыралар, аң-белем тараталар, тарихи истәлекләрне барлыйлар.

Мөслим муниципаль районындагы беренче китапханә тарихы район төзелгән1930 нчы елдан башлана. Яңа тормыш төзү идеяләре, наданлыкны бетерүгә юнәлдерелгән илкүләм чаралар, халыкның белемгә омтылуы, китап укучылар санының елдан-ел күпләп артуына китерә, бу үз чиратында китапханәләр челтәрен үстерергә мөмкинлек бирә. Район китапханәләре 90 ел эчендә күп үзгәрешләр кичерә. Бу үзгәрешләр аларның заманча биналарга урнашуы, җиһазлар белән тәэмин ителүләрендә, китаплар, вакытлы матбугат фонды арту, халыкка хезмәт күрсәтү өчен шартларның яхшыруы, формасы, сыйфаты күтәрелүдә чагыла. Мин районда яшәүчеләрнең китапка тартылуы, китапханәләргә йөрүләрендә китапханәчеләрнең һөнәри осталыгы, үз эшенә җаны-тәне белән бирелгән булуы зур роль уйный дип саныйм. Бәхеткә каршы, андый китапханәчеләребезне буыннан-буынга күпләп атарга мөмкинлегебез бар.

Китапханәләрнең эшчәнлеге, илдә барган сәяси, икътисади үзгәрешләр белән тыгыз бәйләнгән. Китапханәләр заманча технологияләр белән бер адымда атлыйлар. Районыбыз китапханәчеләренә ныклы сәламәтлек, матур әдәбиятны таратуда, халыкның рухи үсешен тәэмин итүдә уңышлар, китапханәче һөнәренә тугры калып, халыкка армый-талмый хезмәт итүләрен телим.

Труд достойный уважения

ВСЁ имеет своё начало, свою историю. Появление первых письменностей, книг, постепенное развитие у людей потребности в чтении и использовании этих книг привело к созданию библиотек. В библиотеках накопилось бесценное богатство. Речь идёт не только о материальном богатстве, но и о духовном, историческом богатстве, памятниках культурного развития нашего народа. Библиотеки приближают нас, читателей, к этому историческому и культурному богатству, передают его из поколения в поколение, распространяют знания, хранят исторические воспоминания.

История первой библиотеки в Муслюмовском муниципальном районе начинается с 1930-х годов, когда и был создан район. Идея построения новой жизни, меры, направленные на ликвидацию неграмотности, стремление населения к знаниям, приводят к тому, что с каждым годом увеличивается количество читателей, что, в свою очередь, позволяет развивать у нас сеть библиотек. За девяносто лет районные библиотеки претерпели много изменений. Эти изменения отражаются на их расположении в современных зданиях, оснащении оборудованием, увеличении фонда книг, периодической печати, улучшении

Ирек САЛИХҖАНОВ,
ТР Мөслим муниципаль районы мәдәният бүлеге җитәкчесе

Рухи мирасыбыз югалмый

КИТАПХАНӘ – ул мәгълүмат чыганагы гына түгел, ә бәлки тарихи ядкарьләр, аң-белем хәзинәсе, кешелекнең гасырлар буена тупланган хәтере. Үз тарихын белмәгән халыкның киләчәге юк, ә тарих – ул китап киштәләрендә, китап битләрендә саклана.

Нәкъ менә китапханәләрнең, халыкны агарту, заманга лаек булырга сәләтле шәхесләр тәрбияләү кебек мөһим эш башкарулары, җәмгыятьтә аларның тоткан урынын билгели.

Район мәдәният бүлегенең бер тармагы булган китапханәләр эшчәнлеге безнең һәрчак күз уңында. Бүгенге көндә районыбыз халкына Мөслим үзәк китапханәсе, үзәк балалар китапханәсе һәм 27 авыл китапханәсе намуслы хезмәт күрсәтә. Сер түгел, дөньяда яңа технологияләр өстенлек иткән заманда, укучыны китапханәләргә җәлеп итү җиңел эш түгел, бу хәл китапханәчеләр алдында торган җаваплылыкны икеләтә арттыра. Замана таләбенә яраклашу, аның белән бергә атлау өчен, китапханәләр эшчәнлегендә яңа технологияләр кулланып, яңа форматта эшләү үзбурыч булып тора. Халыкка китапханә хезмәте күрсәтүнең формасын һәм методларын камилләштерү, сыйфатын күтәрү, китап фондларын тулыландыру, китап укучылар белән төрле мавыктыргыч чаралар үткәрү белән бергә китапханә хезмәткәрләре ел саен Россиякүләм, регионара, республика тарафыннан оештырылган төрле бәйгеләрдә актив катнашып, зур уңышлар яулап киләләр. Кызганыч, китапханәчене китап киштәләре арасында кул кушырып

утыручы дип кенә кабул итүчеләр дә юк түгел. Бу – зур ялгышлык! Киресенчә, бүгенге көндә китапханә тормышы яңа аерткан умарта күчен хәтерләтә дияр идем. Агымдагы бетмәс-төкәнмәс рәсми документ эшләреннән тыш, аларның хезмәте бит әле иҗат белән бергә үрелеп тә бара. Район китапханәләрендә әледән-әле оештырылып торган әдәби кичәләр, фестивальләр, бәйге-конкурслар, әдәби проектлар, интеллектуаль һәм квестуеннар, китапханәчеләр хезмәтенең иҗаттан аерылгысыз булуын сөйли. Китапханә хезмәткәрләре район үзәгеннән тыш, авыл җирлекләрендәге мәдәният йортлары, мәктәпләр белән хезмәттәшлек итәләр, җәмәгать эшләрендә, район күләмендә үткәрелгән чараларда актив катнашып, алгы позицияләрдә баралар. Горурланып әйтәм: «Үзәкләштерелгән китапханә» коллективында иң кыю максатларны да тормышка ашырырлык кызлар эшли. Җәмгыятебезнең рухи халәтен агартудагы уңышлары, тырыш хезмәтләре өчен рәхмәт аларга!

Библиотека – это не только источник информации, но и историческое наследие, сокровище знаний, память, сохранившаяся веками. Нет будущего у того, кто не знает и не помнит свое прошлое. А наша история хранится именно в книгах.

В нашем районе работают Муслюмовская Центральная библиотека, Центральная детская библиотека и 27 сельских библиотек. В современном мире нелегко првлечь людей в библиотеку. Для того, чтобы шагать вместе со временем, мы ищем новые форматы работы, внедряем новые технологии в библиотечную деятельность, проводим интересные и увлекательные мероприятия. Наша цель – просвещение народа.

условий для обслуживания населения. Я считаю, что большую роль в привлечении жителей района к чтению, посещении библиотек играет профессионализм библиотекарей, преданность своему делу. К счастью, у нас есть возможность назвать таких библиотекарей из поколения в поколение.

Деятельность библиотек тесно связана с общественно-политическими, экономическими изменениями, происходящими в стране. Библиотеки шагают в ногу с современными технологиями. Желаю библиотекарям района крепкого здоровья, успехов в распространении знаний, в обеспечении духовного роста населения, верности профессии библиотекаря, неустанной службы народу!

Айсылу МАДЬЯРОВА,
«Үзәкләштерелгән китапханә» муниципаль бюджет мәдәният учреждениесе директоры

Айсылу МАДЬЯРОВА,
директор муниципального бюджетного учреждения культуры «Централизованная библиотека»

Үткәннәрне барлап, киләчәккә карап

КИТАП – кешелек тарихының барлыкка килүеннән башлап гасырлар буе тупланган хәтере, халыкның мәдәни үсеш күрсәткече, рухи дөньясының көзгесе. Китапханәчеләр исә киңкырлы иҗат эшчәнлеге аша халкыбызның тарихи истәлекләрен җыеп, саклап, буыннан-буынга җиткерүчеләр.

Китапханәләрнең тарихы, үсеш дәрәҗәсе дә илдәге вакыйгалар, үзгәрешләр белән тыгыз үрелеп бара. Аларның да үз тарихы, үз кыйбласы, үзләренә генә хас эш юнәлеше бар һәм ул һәр төбәк тарихының аерылгысыз бер мөһим тармагы.

Тарих битләренә күз салсак, китапханәләр«кызыл почмак», «уку йортлары»ннан башлап үзләренең укучылары белән бергә үсеп,заманча мәгълүмат һәм

Анализируя прошлое, с надеждой на будущее

КНИГА – это память, накопленная веками с момента зарождения человеческой истории, показатель культурного развития народа, зеркало его духовного мира. Библиотекари же через обширную творческую деятельность писателей, журналистов, мемуаристов, историков собирают и хранят исторические воспоминания нашего народа, передают их из поколения в поколение.

История и уровень развития библиотек тесно переплетаются с событиями, происходящими в стране и мире. И хотя у книгохранилищ – своя история, своя ценность, своё направление работы,

Район Үзәк китапханәсе бинасы

Фасад Центральной библиотеки района

Татарстан Президенты Рөстәм Миңнеханов шагыйрә Лилия Садриева белән, 2017 ел

Президент Татарстана Рустам Минниханов с поэтессой Лилией Садриевой, 2017 год

Район Башлыгы Р. Х. Муллин Татарстанның халык шагыйре Р. И. Вәлиев белән, 2015 ел

Глава района Р. Х. Муллин с народным поэтом Татарстана Р. И. Валеевым, 2015 год

мәдәният үзгенә кадәр озын юл үткән, һәм бүгенге көндә дә тормышыбызда зур әһәмияткә ия.

Бүгенге көндә районыбыз халкына 29 китапханә хезмәт күрсәтә. Район китапханәләрендә 41 китапханәче хезмәт куя. Шуларның 19 ы югары, 19 ы махсус урта белемле. 2019 нчы елда 23 китапханә хезмәткәре өстәмә белем бирү курсларында укып профессиональ белемнәрен күтәрделәр.

Бүгенге көндә 329 071 данә китап, журнал һәм аудиовизуаль материаллардан торган китап фонды район халкының милли хәзинәсе. Аны яңарту, тулыландыру, аларның сакланышын тәэмин итү – район китапханәләренең төп бурычларының берсе булып санала.

Районда биш модель китапханә эшли: үзәк

жизнь их – это неотъемлемая часть истории народа и родного края.

Если посмотреть на страницы истории, то библиотеки прошли долгий исторический путь от «красных уголков», изб-читален до центров современной информации и культуры, играющих сегодня большую роль в нашей жизни.

Жителей района обслуживает сегодня 29 библиотек. В них работает 41 библиотекарь. По образованию они делятся на две равные части: девятнадцать человек с высшим образованием и также девятнадцать – со средним специальным. В 2019 году 23 библиотечных работника прошли курсы дополнительного образования.

На сегодняшний день книжный фонд, состоящий из 329 071 экземпляров книг, журналов и аудиовизуальных материалов, – это подлинное национальное достояние жителей района. Одной из основных задач наших библиотек является их обновление, пополнение, обеспечение сохранности. В Муслюмовском районе это хорошо понимают, и в этом направлении ведётся определённая работа. Здесь действуют пять модельных библиотек: центральная, детская, Тойгельдинская, Новоусинская и Тат. Буляровская сельские библиотеки.

В новых многофункциональных центрах разместились Елгабашевская, Мари Булярская, Уразметьевская, Мелля Тамакская, Михайловские Рус. Шугановская

«Тел. Милләт. Дин» дип исемләнгән «түгәрәк өстәл»

«Круглый стол» на тему «Язык. Нация. Вера»

Үзәк китапханә коллективы

Коллектив центральной библиотеки

«Без – Тукай оныклары» шигырь бәйгесе

На конкурсе «Мы – внуки Тукая»

китапханә, балалар китапханәсе, Тат. Бүләр, Тойгелде, Яңа Усы авыл китапханәләре.

Рус. Шуган, Елгабаш, Мари Бүләр, Үрәзмәт, Мәллә Тамак, Михайловка авыл китапханәләре яңа төзелгән күп тармаклы үзәкләргә урнашты. Эшләрен бөтен уңайлыклары булган бүлмәләрдә алып баралар. Әлеге китапханәләргә яңа матур стеллажлар, өстәл, урындыклар кайтартылды.

2018–2019 нчы елларда республика һәм район бюджеты хисабына район мәдәният учаклары-матди-техник базасы ныгытылды, Иске Карамалы, Әмәкәй, Баек, Олы Чакмак, Югары Табын, Тат. Бүләр, Тойгелде,Яңа Усы авылы мәдәният йортларында һәм шул биналарда урнашкан китапханәләрдә капиталь төзекләндерү кебек зур эшләр башкарылды. Моннан тыш, Татарстан

сельские библиотеки. Они оснащены новым оборудованием, мебелью, стеллажами.

В 2018–2019 годах за счёт республиканского и районного бюджета укреплена материально-техническая база центров культуры. Были проведены капитальные ремонты в библиотеках сёл Старые Карамалы, Амикеево, Баюково, Большой Чакмак, Верхий Табын, Тат. Буляр, Тойгельде, Новые Усы. Все они расположены в зданиях домов культуры. Кроме того, участвуя в конкурсе «Лучшая библиотека на территории сельского поселения Республики Татарстан», проведенном Министерством культуры РТ, Октябрьская, Тугашевская, Тойгильдинская сельские библиотеки выиграли грант в размере 100 тысяч рублей и были обеспечены необходимым оборудованием.

В своей работе чувствуем поддержку Национальной, Республиканской юношеской библиотек и руководства

Газеталар укыйбыз

Читаем прессу

Китапханәләрдә төрле буын вәкилләре эшләсә дә, хезмәт коллективы үзара дус-тату һәм ярдәмчел

Разные поколения наших библиотекарей живут и работают одной большой семьёй

Республикасы Мәдәният министрлыгы тарафыннан үткәрелгән «Татарстан Республикасы авыл җирлеге территориясендә урнашкан иң яхшы китапханә» конкурсында катнашып, Октябрь, Тугаш, Тойгелде авылы китапханәләре 100әр мең сум күләмендә грант отып, кирәкле җиһазлар белән тәэмин ителде.

Милли китапханә, Республика яшүсмерләр китапханәсенең терәгеп, район житәкчелегенең ярдәмен, тоеп эшлибез. Халыкка китапханә хезмәте күрсәтү мәдәният йортлары, мәктәпләр һәм җирле үзидарәләр белән берлектә төзелгән планнар нигезендә оештырыла. Китап укучыларның аерым группалары белән эш тә китапханәләребезнең игътибар үзәгендә, бу мәктәпләр, аграр көллият студентлары, сугыш һәм хезмәт ветераннары, укучыларның аерым группалары белән китапханәләрдә оештырылган шөгыльләр буенча клублар, түгәрәкләр, уздырылган кызыклы әдәби кичәләр эшендә ачык чагыла.

Китапханә эше тагы да нәтиҗәле булсын өчен китапханәчеләр Россиякүләм, регионара, Мәдәният министрлыгы һәм Татарстан Республикасы Милли китапханәсе, Республика яшүсмерләр китапханәсе тарафыннан оештырылган конкурсларда актив катнашалар, хезмәтебезнең уңай нәтиҗәләре дә бар. 2019 нчы елда үзәк китапханә хезмәткәрләре өч грантка, шул исәптән Россия Федерациясе Президентының «Мәдәният һәм сәнгать өлкәсендә проектларга ярдәм итү» номинациясендә ике грантка лаек булдылар: Әлеге грант акчасы китапханәне техник яктан җиһазландыруга, китап фондын тулыландыруга тотылды.

Китапханәчеләр җәмәгать эшләрендә, район күләмендә үткәрелгән чараларда актив катнашалар. Хәзерге вакытта район территориясен төзекләндерүгә һәм яшелләндерүгә зур игътибар бирелә. Китапханә хезмәткәрләре бу юнәлештә дә зур җаваплылык белән үз өлешләрен кертәләр: җир кишәрлекләрен тигезләп үлән чәчү, агач-куаклар утырту, чәчәкләр үстерү һәм башка эшләр белән шөгыльләнәләр.

«Иң яхшы укучы гаилә» конкурсы
Конкурс «Лучшая читающая семья»

района. Библиотечное обслуживание населения осуществляется на основе планов, составленных совместно с Домами культуры, школами и местным самоуправлением. Ведётся дифференцированная работа с отдельными группами читателей, которая ярко отражается в работе клубов по интересам, различных кружков, литературных вечеров, организованных совместно с коллективами школ, студентами аграрного колледжа, ветеранами войны и труда.

Мы активно участвуем в конкурсах, организованных Министерством культуры РТ, Национальной, Республиканской юношеской библиотеками, а также в российских и межрегиональных мероприятиях. В 2019 году сотрудники центральной библиотеки выиграли три гранта, в том числе два гранта Президента Российской Федерации в номинации «Поддержка проектов в сфере культуры и искусства». Эти средства были использованы на техническое оснащение библиотеки и пополнение книжного фонда.

Наши библиотекари охотно принимают участие в общественной жизни района, в мероприятиях районного масштаба. В настоящее время особое внимание уделяется благоустройству и озеленению района. Сотрудники библиотек ответственно и с большой заботой относятся к родной природе, к вопросам экологии края, где они живут и работают.

Наш библиотечный коллектив сложился в одну большую и дружную семью, в которой содержательные и прогрессивные идеи сплачивают людей, где царят дух творчества и взаимопонимания, где во главу угла поставлены любовь к Её Величеству Книге и интересы читателей.

Дилбәр КАШАПОВА,
китап туплау һәм эшкәртү бүлеге китапханәчесе

Китаплар – балачактан ук минем иң якын дусларым. Бу дөньяның үткәне, бүгенгесе һәм киләчәге турында шул дусларым белән без гомер буе серләшәбез. Шуңа күрә китапханәгә атлап кергәндә ымсындыргыч очрашу җылысы биләп ала.

Ф. Садриев, халык язучысы

Мөслим район үзәк китапханәсе тарихы битләреннән

МӨСЛИМ авылында Октябрь революциясенә кадәр укый-яза белүчеләр бик сирәк булган. Авылда өч кенә мәдрәсә эшләп, анда да дини сабаклар гына укытылган. Җирлектә китапханәләр бөтенләй булмаган. 1930 нчы елның 10 августында Бөтенсоюз Үзәк Башкарма комитеты карары нигезендә ТАССР составында 46 район оештырыла. Шуларның берсе – туган төбәгебез Мөслим районы. Район төзелгәннән соң, Мөслим авылында 1930 нчы елда бер клуб һәм бер китапханә ачыла.

Нажия Исхакова, Асия Шәфыйковалар әйтүенчә, беренче китапханә Кооператив урамында, иске мәчет бинасының беренче катында урнашкан була.

Китапханәче булып Рәшидә Хөсәен кызы Галимова эшли башлый, ә 1941 нче елда аның урынына Разыя Шәфыйкова килә. Разыя Шәфыйкованың кызы Асия апа (80 яшь) әйтүенчә, китапханәдә китаплар өчен махсус кулдан ясалган 5–6 шкаф торган. Разыя апа китапханәче вазыйфасын башкарган, шул ук вакытта бүлмәне дә үзе җыештырган, утын кисеп мичен яккан, бинаны җылыткан.

1943–1944 нче еллар тирәсендә китапханә Банк урамындагы эшче-крестьян мәктәбе бинасы (РКШ) янында урнашкан мәчет бинасына күчә (хәзерге Банк урамы, 23 йорт). Разыя апа хезмәт юлын балалар бакчасында дәвам итә. 1945 нче елдан аның урынында Хафаса Хөснулла кызы Мөхәмәтҗанова эшли башлый.

Китапханә тарихын язганда безгә күп кенә өлкән яшьтәге кешеләр белән аралашырга туры килде. «Сез китапханәне хәтерлисезме, китапханәгә йөргәнегез булдымы?» дип сорагач: «Әйе, анда Хафаса апа эшли иде,» – диләр. Чыннан да, Хафаса апа Мөхәмәтҗанова китапханәдә озак еллар эшләп, заман авырлыкларына бирешмичә, район китапханәләрен торгызуга зур өлешен керткән шәхес. Үзенең тырышлыгы, таләпчәнлеге, оеш-

Рәшидә Галимова

Разыя Шәфыйкова

Хафаса Мөхәмәтҗанова

Х. Ә. Спиридонова (уңнан 1 нче), Х. Ф. Фәттахова (уңнан 3 нче) китап укучылар белән очрашу вакытында

Район мәдәният хезмәткәрләре һәм китапханәчеләр, 1962 ел

тыру сәләте белән аерылып торган ханым була.

Бүгенге көндә Банк урамында яшәүче өлкән яшьтәге Ләйсирә апа Хантимерова ул чорларны болай дип искә ала: «Мин кечкенәдән китап укырга яраттым. Банк урамындагы китапханәгә яратып йөргәнемне хәтерлим, китапханәдә махсус ясалган агач китап киштәләре бар иде, рус, татар телендә китаплар бик аз, китаплар күбрәк латин хәрефләре белән язылган. Балалар да, зурлар да шул китапханәгә йөри иде. Укучы балалар күп, китаплар җитми. Хафаса апа: «Укымый алып киләсездер әле...» дип, китапларның эчтәлеген сөйләтә иде».

1946 нчы еллар тирәсендә китапханә Бакча урамына күчерелә. Китапханә артык зур булмаса да, матур итеп бизәлә, китаплар агач киштәләрдә, күп укыла торганнары аерым тартмаларга урнаштырыла. Бу чорда китапханә гөрләп эшли, китапханәгә йөрүче күп, аеруча татар әдәбияты белән кызыксынучылар күп булган. Бигрәк тә Г. Әпсәләмовның «Алтын йолдыз», Г. Бәшировның «Намус» романнарын, Т. Гыйззәт, К. Тинчурин, М. Фәйзинең драма әсәрләрен чират торып яратып укыганнар.

Китапханәне Гөлзада Арыслангали кызы Хәйруллина (Арсланова)якты хатирәләр белән искә ала: «Минем балачак, яшьлек елларым Бакча урамында үтте. Шул урамда урнашкан район китапханәсен бик яхшы хәтерлим. Ул алты почмаклы агач бинага урнашкан иде. Хуҗасы – ачык йөзле, үз эшенә чын мәгънәсендә бирелгән Хафаса апа. Китапханә үзенең җылысы белән күпләрне тартып тора иде. Андагы тәртип, чисталык, тәрәзә төпләре тулы гөлләр. Атна саен барсаң да, күзләрне кызыктырырлык итеп эшләнгән китап күргәзмәләре хәзер дә күз алдымнан китми. Шул ук вакытта таләпчәнлек: алган журналыңны, китабыңны сак кына тотасың, кайда анда берәр битен ертып алу яки астына сызу. Китапханәгә кире илткән китапны Хафаса апа җентекләп тикшереп ала.

Шул кечкенә бинада бик уңайлы уку залы бар иде. Китапханә иртәнге сәгать уннан кичке унга кадәр эшләде. Өлкән кешеләр шунда китап, журналлар укырга җыйналалар иде. Ул уку залының буш булганын хәтерләмим. Гомумән, район китапханәсе ул чорда кешеләр өчен гыйлем үзәге булып торды».

1950 нче елдан башлап китапханәгә Алабуга китапханәчеләр техникумын тәмамлап, бер-бер артлы яшь белгечләр килә: 1950 нче елның 26 июленнән уку залына Мөшәрәфә Сабирова, 1952 нче елда Халисә Фәттахова, 1953 нче елда Җәүһәрия Сабирова район китапханәсенә китапханәче булып эшкә киләләр. Кызлар барысы да Сарман районныннан булалар. Хафаса Мөхәммәтҗанова яшь кадрларны эшкә өйрәтә, тәҗрибәсе белән уртаклаша, яшьләргә үзенең киңәшләрен бирә.

1953–1975 нче елларда төрле оешмаларда, терлекчелек йортларында, кыр станнарында, китапханә булмаган авылларда күчмә китапханәләрнең эше җанланып китә, аларны даими рәвештә газета-журналлар һәм китаплар белән тәэмин итеп торганнар. Мәсәлән, ул чорда күчмә китапханә мөдире Энҗе Әбелхарис кызы Әгъзамова районнан шактый ерак Катмыш, Нарат Асты, Торыш, Чия Түбә, Дусай, Сәфәр авылларына кадәр кыш көне чаңгыда аркасына китаплар асып барып, күчмә китапханәләрнең китапларын яңартып, эңгәмәләр үткәрә торган булган.

Бу елларда китапханәчеләрне бик күп җәмәгать эшләренә җәлеп иткәннәр: спектакльләр кую, плакатлар язу, агитбригада төркеме белән чыгышлар ясау, кыр эшләрендә колхоз-совхозларга булышу һәм башкалар.

Еллар авыр булса да, халык

Дания Гәрәева, Фәрдия Гәрәева, Халисә Фәттахова, Энҗе Әгъзамова

Халыкка китапханә хезмәте күрсәтү бүлеге (абонемент)

белемгә омтылган, китапка тартылган, үткәрелгән чараларда актив катнашкан. Өлкәннәрнең сөйләүләренә караганда, мәктәп белән берлектә клубта үткәрелгән Г. Әпсәләмовның «Алтын йолдыз» романы буенча китап укучылар конференциясендә халык залга сыймыйча ачык ишектән, тәрәзәләрдән тыңлап торган. Г. Әпсәләмов үзе килгән.

Үзебезнең җирлектә яшәүче күренекле кешеләр белән дә очрашулар еш оештырылган. Шундый зур чараларның берсе булып район клубында эшләүче Бөек Ватан сугышы ветераны, Кремльдә Сталин каршында тальян гармун уйнап җырлаган Фатыйма Һадиева белән очрашу укучылар күңелендә онытылмаслык хатирә булып калган.

Үзәк китапханә хезмәткәрләре китап укучыларны китапханәгә күпләп тарту, китап пропагандалау алымнарын авыл китапханәләренә дә җиткерү буенча зур эш башкарганнар. Эш тәҗрибәсе уртаклашу максатыннан ике көнлек семинарлар уздырылган. Әлеге чаралар кысаларында методик ярдәм йөзеннән авыл китапханәчеләре эшләрендә үрнәк итеп кулланырлык китап укучылар конференцияләре, викториналар, бәйгеләр, әдәби кичәләр оештырылган.

Ул елларда район китапханәләрендә авыл хуҗалыгында алдынгы тәҗрибәне яктырткан китапларга ихтыяҗ арта. Китапханәчеләр көннең ике сәгатен терлекчеләр, игенчеләр янында үткәрә торган була. Урак өстендә басуларга барып кыр эшчәннәрен эш нәтиҗәләре, көн яңалыклары, яңа кайткан китап, газет-журналлар белән таныштыру, бюллетеньнәр чыгару, эш күрсәткечләрен ындыр табагындагы күрсәткеч такталарына һәркөн язып элү кебек эшләр башкарганнар.

Авыл хуҗалыгы белгечләре белән тыгыз элемтәдә торып игенчелек, терлекчелек буенча китапларны пропагандалауга зур игътибар бирелгән: мәгълүмати кичәләр, очрашулар, күзәтүләр, әңгәмәләр дә уздырылган. Чараларда колхозчыларның киң кырлы хезмәте яктыртылган. Шул ук вакытта китапханәчеләр үзләре дә авыл хуҗалыгы эшләрендә актив катнашканнар: чөгендер эшкәртү, көз көне аны алу, ындыр табагында икмәк чистарту, мал абзарларыннан тирес чыгару, кычыткан, яфрак киптерү кебек эшләр башкарганнар.

1970 нче елның 12 нче маеннан Хафаса Мөхәммәтҗанова лаеклы ялга китә, китапханә мөдире булып Халисә Фәрхетдин кызы Фәттахова билгеләнә. Бу вакытта китапханә штатында 4 кеше эшли: китапханә мөдире – Халисә Фәттахова, халыкка китапханә хезмәте күрсәтү бүлеге мөдире – Фәрдия Гәрәева, уку залы мөдире – Энҗе Әгъзамова һәм күчмә китапханә мөдире – Дания Гәрәева.

1976 нчы елда китапханәчеләрнең хыялы тормышка аша – китапханә ике катлы бинага күчә: (Пушкин урамы, 35 нче йорт). Китапханәнең мәйданы барлыгы – 619,63м². Беренче катта халыкка китапханә хезмәте күрсәтү бүлеге (абонемент), икенче катта 150 китап укучыга исәпләнгән уку залы урнаша.

Яңа бинага күчү бик мәшәкатьле булса да, китапханәчеләр шатланып, җиң сызганып эшкә тотыналар. Китапханәнең ихатасы әйләндереп алына, аның тирәсенә чыршы, чәчәкләр һәм тәрәзә төпләренә күп итеп гөлләр утыртыла. Китапханәнең абонемент, уку залы матур итеп җиһазландырыла. Яңа тимер стеллажлар, өстәл, урындыклар кайта. Китапханә халыкның яратып йөри торган урынына әверелә, китап укучылар саны арта.

1974 нче елның 26 нчы декабрендә чыккан «Хезмәт ияләрен коммунистик рухта тәрбияләүдә һәм фәнни-техник прогрессын үстерүдә китапханәчеләрнең роле» турындагы карар нигезендә, 1977 нче елның 1 нче октябреннән район китапханәләре үзәклəш-

терелгән китапханәләр системасына берләштерелә. Үзәк китапханә һәм аның балалар бүлеге булдырыла. Ә авыл китапханәләре үзәк китапханәнең филиаллары буларак эшли башлый. Барлыгы 27 филиал була. Яңа штат расписаниесе төзелә. Китапханәнең үз мөһере һәм боерык кенәгәсе булдырыла.

Үзәкләштерү авыл филиаллары өчен бик файдалы була. Үзәк китапханә аларны административ-хуҗалык эшләреннән, китап туплау һәм эшкәртүдән азат итә. Кадрлар белән эшләү, аларның белем дәрәҗәсен арттыру да үзәк китапханә өстендә була. Иң мөһиме – бердәм китапханә фонды тупларга, укучыларның ихтыяҗларын тулы канәгатьләндерергә мөмкинлек бирә.

1977 нче елда үзәк китапханәнең китап фонды – 26 668 данә. Китап укучылар саны – 3 550. Китап бирелеш – 64 443. Укылыш – 18. Әйләнеш – 2,1.

Бу чорда үзәк китапханәнең китап туплау һәм эшкәрту бүлегендә зур күләмле эш башкарыла. Топографияләр ясала, барлык китапханәләрнең китап фондлары барлана. Иске китапларны фондтан чыгару, инвентарь һәм суммар китапларын тәртипкә китерү, алфавитлы һәм системалы каталогларны төзү, китап фондын яңа библиографик классификация таблицасына (ББК) күчерү, газета-журналлар картотекасы алып бару кебек эшләр башкарыла.

Үзәк китапханә каршында «Китап сөючеләр», «Сердәш», «Ягез әле, кызлар», «Аш осталары» кебек шөгыльләр буенча клублар эшли башлый. «Картаймагыз әле, ветераннар» клубы оештырылып, аның аерым уставы, программасы булдырыла һәм айның билгеле бер көннәрендә системалы рәвештә эшли башлый. Клубларга халык бик теләп йөри. Клуб әгъзаларының туган көннәрен билгеләп үтү, тантаналы рәвештә котлау күркәм гадәткә керә.

1981 нче елда китапханәдә «Китап сөючеләр җәмгыяте» («Общество книголюбов») оештырыла. Аның рәисе итеп Зөләйха Назыйф кызы Шабаева билгеләнә. Җәмгыять китапханәчеләр каршында оештырылган советларга таянып эш итә. Аларның 37 башлангыч оешмасы булып, аларда 869 әгъза исәпләнә. Җәмгыять совет членнары һәм активистлар белән берлектә китапханәгә укучылар тарту, массаларны коммунистик рухта тәрбияләү, авыл хезмәтчәннәрен хуҗалык алдында торган бурычларны хәл итүгә рухландыру буенча киң кырлы эш башкара.

1980–1987 нче елларда үзәк китапханәдә капиталь төзекләндерү эшләре башкарыла. Китапханәнең материаль-техник базасы ныгытыла, яңа төр инвентарьлар белән тулыландырыла: радиола, ротатор, фильмоскоплар, 3 телевизор, 10 өстәл лампасы, 40 өстәл, 6 язу машинкасы, 10 китап шкафы, 100 урындык, 2 магнитофон, 60 тәрәзә пәрдәсе кайтартыла.

1990 нчы елның февраль аеннан «Авыл утлары» газетасында «Китап сөючеләр клубы» сәхифәсе чыга башлый. Анда район китапханәчеләренең хезмәте, китапханәләрнең эшчәнлеге яктыртыла.

1977–1992 нче елларда район үзәкләштерелгән китапханәләр системасы тынгысыз хезмәтләре өчен «Иң яхшы китапханә», «Иң яхшы күчмә китапханә» дигән мәртәбәле исемгә, дүрт мәртәбә КПСС өлкә Комитетының һәм Министрлар Советының күчмә Кызыл байрагына лаек була.

1992–1996 нчы елларда үзәкләштерелгән китапханәләр системасын районыбызда яшәп иҗат итүче Фоат Миңлеәхмәт улы Садриев җитәкли. Фоат Садриев район китапханәләренең, шул исәптән үзәк китапханәнең, матди-техник базасын ныгыта. Үзәк китапханәнең җылылык системасы тулысынча алыштырыла. Фоат Миңлеәхмәт улы район халкының рухи үсеш дәрәҗәсен күтәрүгә, мәгърифәтен арттыруга зур өлеш кертә. Бу елларда Республикабызның иҗат эшлекләренә, районыбызда туып үскән язучы һәм шагыйрьләр:

Уку залы

Китап туплау һәм эшкәрту бүлеге китапханәчеләре

«Авыл утлары»

Китап сөючеләр клубы

Өметебезне аклый

Бергәләп, ярдәмләшеп

«Авыл утлары»

Китап сөючеләр клубы

Яңа басмалар

Кыйммәтле хәзинә

«Авыл утлары» газетасында урын алган Китап сөючеләр клубы

Х. Әюпов, З. Маликов, Ш. Җиһангирова, А. Минһаҗева, Ф. Гыйльми, М. Әхмәтҗанов һәм башкаларның иҗатларын пропагандалауга аеруча зур игътибар бирелә.

1996 нчы елда үзәкләштерелгән китапханәләр системасының директоры итеп Сәкинә Исмәгыйль кызы Ильясова билгеләнә. Махсус югары белемле, китапханә эшен тирәнтен белүче, эшен тәгәл, җиренә җиткереп башкаручы, таләпчән җитәкче була ул.

Бу чорда китапханә Республика мәдәният министрлыгы, Милли китапханә, Яшүсмерләр китапханәсе оештырган бәйгеләрдә актив катнаша, күп төрле мактау грамоталарына лаек була.

2000 нче еллар башында тормышның барлык тармакларына, шул исәптән китапханә эшенә дә, алдынгы технологияләр үтеп керә. 2002 нче елның декабрь аеннан үзәк китапханәдә хокук белемнәрен нигезле үзләштерү өчен «Консультант-Плюс» электрон белешмә-хокук базасы кертелә, 2003 нче елдан АИБС «Марк» программасы буенча электрон каталог һәм системалы картотека төзү буенча эш башлана.

2005 нче елдан район буенча «Һәр авылга – үрнәк мәдәният учагы» дигән ярыш уздырыла башлый һәм ул бик нәтиҗәле була. Ярышта бер генә китапханә дә катнашмый калмый. Һәр китапханәче үзенең китапханәсен матурлый, үз территориясен яшелләндерә, гөлләргә төрендерә. Соңыннан мәдәният хезмәткәрләренең район конференциясендә йомгак ясала. Бу ярышта үзәк китапханә дә бик теләп катнаша һәм ел саен үзенең матур бизәлеше белән аерылып тора, призлы урыннарга лаек була.

Үзәк китапханә хезмәткәрләре район күләмендә үткәрелгән бер генә чарадан да читтә калмый: Яңа ел, 8 нче март, Бөек Җиңү, Сабантуй кебек бәйрәмнәрдә, сайлау, бөтенроссия сан алу кампанияләрен оештыру һәм үткәрүдә актив катнашалар.

Китапханәчеләр 8 март-халыкара хатынкызлар көнендә,2006 нчы елдан китапханәдә мәгълүматихокукый үзәк (Центр правовой информации) эшли башлый. Аның төп бурычы – һәр кешене хокукый мәгълүмат белән таныштыру, көндәлек тормышта килеп чыккан катлаулы юридик проблемаларны хәл итүдә ярдәм итү. Үзәкнең фондында энциклопедия, сүзлек, хокук фәне буенча яңа китаплар, вакытлы матбугат басмалары туплана.

Язучылар белән очрашу

2009 нчы елның май аеннан декабрь аена кадәр үзәкләштерелгән китапханәләр системасы җитәкчесе булып Лариса Николай кызы Садилова эшли. Бу елларда үзәк китапханәдә капиталь ремонт эшләре башкарыла. Мөслим үзәк китапханәсенең үз сайты булдырыла.

2010–2011 нче еллар эчендә үзәкләштерелгән китапханәләр система-

Үзәк китапханә хезмәткәрләре

Китапханәдә – яңа технологияләр

сының ике мәртәбә статусы үзгәрә:

2010 нче елның 11 нче ноябреннән Мөслим муниципаль районы башкарма комитетының 2010 нчы ел, 11 нче ноябрь, № 1239 санлы карары нигезендә «Мөслим үзәкләштерелгән китапханәләр системасы – «Үзәкләштерелгән китапханә» муниципаль учреждение» дип үзгәртелә.

2011 нче елның 30 нчы ноябреннән Мөслим муниципаль районы башкарма комитетының 2011 нче ел, 30 нчы ноябрь, № 924 санлы карары нигезендә «Үзәкләштерелгән китапханә» муниципаль учреждение – «Үзәкләштерелгән китапханә» Муниципаль бюджет мәдәният учреждениесе» дип үзгәртелә.

2011 нче елдан МБМУ «Үзәкләштерелгән китапханә» коллективын Лилия Яссир кызы Садриева җитәкли. Лилия Яссир кызы җирлегебездә һәм башка төбәкләрдә яшәп иҗат итүче шагыйрьләр, язучылар белән тыгыз элемтәдә торып, районыбыз китапханәләре эшен тагын да җанландырып җибәрә. Республиканың танылган язучылары, күренекле шәхесләре китапханәбезнең даими кунаклары булып, алар катнашында китапханәдә бик күп чаралар үткәрелә. Лилия Яссир кызы бу чараларны үзенең кеше күңеленә үтеп керерлек чыгышлары, үзе иҗат иткән шигырьләре белән бизи, аның җитәкчелегендә үткәрелгән әлеге чаралар күпләрнең күңелендә озак сакланыр.

Лилия Яссир кызы эшләгән елларда үзәк китапханә бинасы керамогранит белән тышланды, түбәсе алыштырылды, идәннәр тулысынча яңартылды, китапханәгә керү өчен тротуар җәелде, бинаның тышкы ягын яктырту буенча эшләр башкарылды.

Статья посвящена истории одной из старейших библиотечных систем Республики Татарстан – Централизованной библиотечной системе Муслюмовского района.

В 1930 году Указом Исполнительного Комитета ТАССР в республике были организованы 46 районов, среди них – Муслюмовский район, в котором были открыты клуб и библиотека. Учреждения культуры стали основными центрами просвещения и пропаганды в крае.

Первым библиотекарем стала Рашида Хусаиновна Галимова. В разные годы библиотекой руководили Р. Шафикова, Х. Мухаметзянова, М. Сабирова, Х. Фаттахова, Ж. Сабирова, С. Ильясов, а с 2011 года библиотеку возглавляет Л. Садриева.

Библиотека всегда была центром продвижения литературы, творчества национальных авторов, таких как Г. Абсалямов, Г. Баширов, Т. Гиззат, К. Тинчурин, М. Файзи и др.

В 1977 году в результате централизации библиотеки района были объединены в единую библиотечную сеть, в которую вошли 27 филиалов.

При библиотеке организованы многочисленные клубы по интересам: «Любителей книги», «А ну-ка, девушки», «Не стареют ветераны!», «Общество книголюбов» и др.

В настоящее время библиотека является участницей многих республиканских проектов, достойно выполняя миссию сохранения и продвижения национального и мирового духовного наследия.

Дилбәр КАШАПОВА,
китап туплау һәм эшкәртү
бүлеге китапханәчесе

Заманча китапханә: үсеш юллары

РАЙОН ҮЗӘК КИТАПХАНӘСЕ БҮГЕНГЕ КӨНДӘ

Китап – ул бик борынгыдан
килә торган кыйммәт.
М. Әхмәтҗанов,
балалар шагыйре

Китапханәнең яңа бинасы

БҮГЕНГЕ көндә район үзәк китапханәсе халыкка модель китапханә буларак хезмәт күрсәтә. Ул әлеге яңалыкка таянып җиһазландырылган, компьютерлар белән тәэмин ителгән, интернет челтәренә тоташтырылган, рәхәтләнеп ял итү, фикерләшү мөмкинлеге тудырылган. Укучыларга өй эшләрен эшләргә, кирәкле мәгълүматны китаплардан яисә интернеттан табу да уңайлы.

Китапханәдә хезмәт күрсәтүнең нәтиҗәле системасы да булдырылган.

Фондлар автомат рәвештә АКМС (автоматлаштырылган китапханә мәгълүмат системасы) «Руслан» программасы аша исәпкә алына һәм эшкәртелә. Китапханәчеләр кулланучыларга тиешле мәгълүматны компьютер технологияләре ярдәмендә, электрон хезмәт күрсәтү, китапларны электрон формулярлар аша бирә башлау юнәлешендә эш алып баралар.

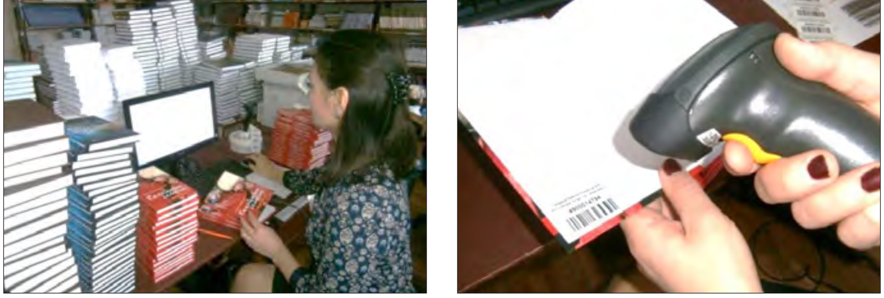

Китапларны исәпкә алу

Соңгы елларда район хакимияте дә китапханә эшчәнлегенә зур ярдәм күрсәтә. Аеруча район Башлыгы Рамил Хәмзә улы Муллин китапханәләрне социаль-мәдәни һәм мәгълүмати үзәк буларак үстерүгә, китапханә эшендә гадәти булмаган яңа ысуллар куллануга зур игътибар бирә. Башка төбәк китапханәләренең эшчәнлеге, аларда кулланылучы алдынгы технологияләр белән кызыксынып, район китапханәләренең эш сыйфатын яхшырту максатында еш

Китап сайлау

кына үз фикерләрен, тәкъдимнәрен җиткерә. Үзәк китапханәдә башкарылган күп кенә үзгәрешләр дә Рамил Хәмзә улы Муллин, мәдәният бүлеге җитәкчесе Ирек Фаяз улы Сәлихҗановларның башлангычы һәм ярдәме белән эшләнде. Китапханәбез сокланып туймаслык матур. Беренче кат төрле зоналарга бүленеп, яңа уңайлы диваннар, йомшак кәнәфиләр, өстәл-урындыклар, идәннән түшәмгә кадәр матур биек стеллажлар булдырылды. Китап фонды икенче катка күчерелеп, яңа әдәбият белән тулыландырылды.

Китапханәнең эш сәгате кичке 20. 00 сәгатькә кадәр озынайтылды. Болар барысы да район халкына тиешле мәгълүмат бирү һәм белем алуны нәтиҗәле итү өчен эшләнде.

Китапханәдә укучыларның китапка, мәгълүматка булган ихтыяҗын канәгатьләндерү максатында берсеннән-берсе кызыклы, мавыктыргыч чаралар үткәрелә. Мәсәлән: соңгы елларда җирлегебездә күренекле татар язучыларын, фән һәм сәнгать эшлеклеләрен чакырып «Татар әдәбияты һәм сәнгате көннәре» үткәрү матур традициягә әйләнде. Шул уңайдан район үзәк китапханәсендә «Дәверләрне ачар ачкычым бар», якташ язучыларыбыз Факил Сафинга багышланган «Чаба гомер аты», Татарстан Республикасының халык язучысы Фоат Садриевка багышланган «Халык язучысы» дигән бик матур әдәби очрашу кичәләре узды. Быел да 21–22 нче сентябрь көннәрендә Мөслимгә бертөркем татар язучылары, галимнәр белән бергә дин әһелләре дә килде. Үзәк китапханәдә «Тел. Милләт. Дин» дип исемләнгән «түгәрәк өстәл» үтте. Очрашуда язучылар, килгән кунаклар татар телен, әдәбиятын, милләтне саклау турында үз фикерләрен җиткерделәр.

Кунакта Фәрит Мөхәммәтшин, 2014 нче ел

Республикабызның танылган язучылары, күренекле кешеләре китапханәбезнең даими кунаклары, һәр чарада аларның тормыш юлларын, иҗат җимешләрен халыкка җиткерергә тырышабыз.

Китапханәбезнең мәртәбәле кунаклары: Татарстан Президенты Р. Миңнеханов, Татарстан Республикасы Дәүләт Советы рәисе Ф. Мөхәммәтшин, язучы, шагыйрь, күренекле җәмагать һәм сәясәт эшлеклесе, Татарстанның халык шагыйре Р. Вәлиев, Татарстан

Татарстанның танылган язучылары үзәк китапханәдә, 2015 ел

Татарстан Республикасы мәдәният министры И. Х. Аюпова үзәк китапханәдә, 2020 ел

Якташыбыз, халык язучысы Фоат Садриев «Картаймагыз әле, ветераннар» клубы әгъзалары белән очрашу кичәсендә, 2019 ел

Республикасы Мәдәният министры И. Аюпова һәм башкалар.

Районыбыз язучыларга бик бай. Җирлегебездә яшәп иҗат итүче Татарстанда танылган язучы-драматург, Тукай премиясе лауреаты, халык язучысы Ф. Садриев, балалар шагыйре М. Әхмәтҗанов, Л. Садриева, Р. Хәбибуллина. Башка төбәкләрдә яшәп иҗат итүче И. Нәбиуллина, Ш. Җиһангирова, Ф. Әмәк, З. Дәүләтов, Ф. Баһаутдинов, Л. Лерон һәм башкалар бар. Якташ язучыларыбыз белән тыгыз элемтәдә торабыз. Һәрбер язучының яңа чыккан китабын көтеп алабыз, төрле масса чаралары аша аларны халыкка җиткерергә тырышабыз.

Яшь буынны татар эстрадасы артистлары белән якыннан таныштыру, укучыларда сәнгатькә мәхәббәт уяту максатыннан «Йолдызга 10 сорау» исемле татар эстрадасы йолдызлары белән очрашу кичәләре үткәрү дә бер традициягә әйләнде. Мөслим районына концерт белән килгән Алмаз-Зөлфирә Мирзаяновлар һәм Динә Закирова, «Казан егетләре» төркеме, Татарстанның атказанган артисты Фирдүс Тямаев, Әбри Хәбриев тамашачылар белән очрашып, аларны кызыксындырган сорауларга җавап бирделәр. Проект кысаларында һәр очрашуда концертка билетлар уйнатыла, килгән кунакларга якташ язучыларның китаплары бүләк ителә.

Үзәк китапханәдә башка төбәк язучылары белән очрашулар да еш үткәрелә. Мәсәлән, Башкортстан Республикасыннан Айгиз Баймөхәммәтов, Яр Чаллы шәһәрендә яшәп иҗат итүче язучы, шагыйрә Айгөл Габдулла кызы Әхмәтгалиева, язучы, Татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре, Татарстан журналистлары бер-

Ризат һәм Зинира Рамазановлар, 2018 ел

«Лилияләр» төркеме, 2019 ел

леге әгъзасы Гөлсинә Наил кызы Галимуллина,күренекле татар шагыйре, публицист, дәүләт һәм җәмәгать эшлеклесе Р. Миңнуллин, Зифа Кадыйрова, Венер Исхаков кебек танылган язучылар белән кызыклы очрашулар үтте.

Габдулла Тукайның туган көненә багышланган «Кунакчыл йортта – кунак бар» дип исемләнгән «Библиокич» тә катнашучыларның күңеленә хуш килде. Чарада өлкәннәр белән беррәттән мәктәп укучылары һәм балалар бакчасына йөрүче кечкенәләр дә катнашты. Тукай әкиятләре геройлары Су анасы, Кәҗә белән Сарык бәйрәмне тагын да бизәделәр. Кичәдә барлыгы 100дән артык кеше катнашты.

Яшүсмерләр, яшьләр белән эш алып бару – китапханә хезмәткәрләре өчен бүгенге көндә актуаль һәм үзенчәлекле бурычларның берсе булып тора. Яшьләр аудиториясен күздә тотып, Борис Васильевның «А зори здесь тихие...», «В списках не значился», Ю. Бондаревның «Горячий снег» повестьлары, Муса Җәлилнең «Моабит дәфтәрләре» буенча квест-уены үтте. Бәйгедә Район мәдәният йортының «Сәхнә», «Мизгел» яшьләр үзәгенең «Волонтеры. ru» спорт мәктәбе командалары беренче урынга, спорт чаралары дирекциясе икенче урынга, Мәлләтамак авыл җирлегенең «Кәеф» командасы өченче урынга лаек булдылар. Шулай ук китапханәдә Брейн-ринг уены, төрле викториналар, квест-уеннар оештырыла. Яшьләр бу чараларда бик теләп катнаша.

Хезмәтебезнең тагын бер юнәлеше булып өлкән буын, сугыш һәм хезмәт ветераннары, инвалидлар белән эш тора. Менә ничә ел инде «Картаймагыз әле, ветераннар» клубы өзлексез үзенең эшчәнлеген дәвам итә. Дәрт-дәрманлы, сәләтле, тормышка гашыйк өлкәннәребез актив тормыш позициясе белән яшиләр, китапханәдә үткәрелгән масса чараларында бик теләп катнашалар. Китапханәчеләр клуб эшен камилләштерү өстендә киңкырлы эш алып баралар, очрашулар үткәрәләр.

Язучы, Татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре Ф. Сафин (беренче рәттә, уңда) һәм якташ язучылар белән очрашу, 2019 ел

Китапханә эше муниципаль берәмлекләр порталында, «Вконтакте», «Instagram» социаль челтәрләрендә, районның «Авыл утлары» газетасында һәм радиосында даими яктыртылып бара.

Статья рассказывает о сегодняшнем дне Центральной районной библиотеки Муслюмовского района Республики Татарстан. Сегодня это современная библиотека, оснащенная компьютерной и оргтехникой. Библиотека работает в системе РУСЛАН, налажены автоматизированные рабочие места, обеспечен доступ к электронному каталогу.

Библиотека является активным пропагандистом литературы и искусства. Традиционными стали проводимые здесь Дни татарской литературы и искусства, встречи с деятелями культуры, земляками, среди которых Ф. Садриев, М. Ахметзянов, Л. Садриева, Р. Хабибуллина, а также И. Набиуллина, Ш. Зигангирова, Ф. Эмэк, З. Давлетов, Ф. Багаутдинов, Л. Лерон и др.

Гостями библиотеки были президент РТ Р. Н. Минниханов, народный поэт Р. И. Валеев, министр культуры республики И. Х. Аюпова и др.

Особым направлением своей деятельности библиотека избрала работу с ветеранами войны и труда. В библиотеке работает клуб «Не старейте, ветераны».

Айсылу МАДЬЯРОВА,
директор МБУК «Централизованная библиотека»

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БИБЛИОТЕК

Библиотека под открытым небом

В СОВРЕМЕННЫХ условиях библиотека не может развиваться без постоянного совершенствования своей деятельности. Проектно-инновационная деятельность – необходимый элемент развития. Сотрудники центральной библиотеки принимают активное участие в различных конкурсах и проектах. Есть и положительные результаты проделанной работы.

В 2018 году, участвуя в конкурсе, проведённом Министерством культуры Республики Татарстан, «Поддержка проектов творческих коллективов муниципальных учреждений культуры и искусства» совместно с проектом «Современное библиотечно-информационное пространство» мы выиграли грант на сумму 176 тысяч рублей. Целью данного проекта было создание современного библиотечно-информационного пространства, приобщение к чтению и пользованию библиотекой широких социальных слоев – детей, молодёжи и взрослой аудитории, повышению значимости библиотеки как центра информации.

В результате реализации проекта на улице Г. Тукая, рядом со средней образовательной школой была установлена библиотечно-информационная конструкция в виде уличной библиотеки. Поставлены скамейки и оборудованы книжные полки. Приобретена необходимая литература. В настоящее время ассортимент книг в уличной библиотеке постоянно пополняется. На этой территории для привлечения детей и жителей района к чтению проводятся раз-

личные мероприятия на свежем воздухе. Создание библиотечного пространства позволило сделать библиотеку ещё более комфортной и удобной для пользователей.

Литературное кафе в Муслюмове

В 2019 году сотрудники центральной библиотеки участвовали в конкурсе проектов Президента Российской Федерации в номинации «Поддержка проектов в сфере культуры и искусства» с двумя проектами: «Литературное кафе в библиотеке» и «Расти с книгой, малыш» и выиграли грант на общую сумму 334 тысячи рублей.

Целью проекта «Литературное кафе в библиотеке» было создание литературного кафе на базе центральной библиотеки, которое будет сочетать в себе элементы библиотеки и кафе, наиболее полно отвечающие информационным и социально-культурным запросам жителей района.

Прекрасен кофе в литкафе

В рамках реализации проекта были приобретены кресла, диваны, шкаф для посуды, кофемашина, чайный и кофейный сервизы, оформлена вывеска.

В данном кафе усилиями сотрудников библиотеки была сооружена декоративная печька. Рядом с печью поставили специальные приспособления – ухват и деревянную лопатку, над печкой повесили подзор из бязевой ткани, а на пол постелили хлопковые коврики с кисточками. Благодаря этим деталям кафе выглядит очень уютным местом, где приятно попить кофе, пообщаться с друзьями, почитать книги…

За время работы по проекту было проведено большое количество мероприятий, направленных на укрепление престижа чтения и библиотеки. Например: «Пресс-банкет» (торжественное открытие литературного кафе), конкурс «Читатель года» с участием самых активных читателей районных библиотек, литературный фестиваль «Китап корты», фото-конкурс «Лучшая читающая семья», интеллектуальная игра «Поле чудес», викторина «Я люблю читать книгу», квест-игра «Моабитские тетради» и другие.

Литературный фестиваль «Китап корты» прошёл в зоне отдыха «Кояшлы Ык». Девять площадок, расположенных вокруг центральной сцены, работали для жителей района. Для любителей литературы этот фестиваль был настоящим праздником. Фестиваль сопровождался выступлениями местных писателей и почётных гостей, с участием детей.

Многие организации района стали проводить мероприятия на базе нашей библиотеки, и заканчиваются эти мероприятия задушевным разговором за чашкой чая и кофе, знакомством с новинками литературы и периодики.

За время работы литературного кафе было получено множество положительных отзывов от представителей разных социальных слоёв населения. Проект реализован успешно, он имеет устойчивое развитие и востребован в обществе.

Проект «Создание нового пространства в библиотеке и развитие услуг для семей с маленькими детьми «Расти с книгой, малыш» начал свою работу в июле 2019 года. Целевая аудитория – дети до 7 лет, родители и другие члены семьи, сотрудники детских учреждений, учреждения, занимающиеся ранним развитием малышей.

Цель данного проекта – пробудить в детях любовь к чтению с первых лет жизни, установив устойчивую эмоциональную связь между ними и взрослыми на основе книги, привлечь всех заботящихся о маленьких детях (родителей, опекунов, педиатров, логопедов, специалистов в области образования) к сотрудничеству с библиотекой.

В ходе реализации первого этапа проекта были приобретены оборудования для занятий и учёбы, детские книги. Комната обставлена мебелью, создано пространство для детей.

С целью привлечения молодых родителей в библиотекув общественных местах и учреждениях рай-

Квест-игра «Моабитские тетради»

Интеллектуальная игра «Поле чудес»

она были розданы информационные листы о реализации проекта «Расти с книгой, малыш».

Преодоление нарушений речевого развития в дошкольном возрасте имеет огромное значение в последующей жизни ребёнка. В целях предупреждения задержки и отклонений речевого развития детей в центральной детской библиотеке были организованы информационные встречи для родителей и детей дошкольного возраста с логопедом района Флёрой Наилевной Харрасовой на следующие темы: «Знатоки правильной речи», «Развитие речи ребёнка от одного года до семи лет», «Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников», «Игры и упражнения для детей от 1,5 до 3 лет» и другие. На мероприятия приглашались дети из всех дошкольных учреждений района. В ходе мероприятий Ф. Н. Харрасова в игровой форме проверяла речевые отклонения у детей, нуждающихся в логопедическом воздействии. А также рассказала о возможных причинах нарушения речевого развития у детей, о возможностях родителей в домашних условиях развития артикуляционной моторики, дыхания, показала родителям, какие необходимо делать упражнения с ребёнком.

С целью формирования определённой культуры отношения к укреплению здоровья детей, профилактики заболеваний с учётом потенциальных и имеющихся проблем были проведены встречи с педиатром Муслюмовской центральной районной больницы К. К. Садриевой на следующие темы: «Как сохранить здоровье ребёнка», «Растим здорового ребёнка», «В ожидании чуда», «Искусство быть мамой», «Растём вместе» и другие.

В районном центре осуществляют деятельность пять детских садов: «Лэйсэн», «Кояшкай», «Карлыгач», «Милəшкəй», «Күбəлəк». В рамках реализации проекта по привлечению детей к чтению сотрудники детской библиотеки провели более 15 тематических мероприятий на следующие темы: «Викторина по сказкам», «Да здравствует книга!», «Книга – наш лучший друг», «Открывая книгу– открываю мир»и другие. Кроме того, были проведены экскурсии по библиотеке. В ходе мероприятий дети ознакомились с книжками-игрушками, книжками с сюрпризами, голограммой.

В рамках проекта провели кон-

Расти с книгой, малыш!

Рагозины изучают алифбу, село Каенсаз

Маленькая София тоже любит книги

Учимся правильно говорить

Встреча членов клуба «Зульфат» с детским поэтом М. Ахметзяновым

курс фотографий «Папа, мама, я – читающая семья», в котором участвовали 50 семей района. По итогам конкурса все участники получили поощрительные призы и подарки.

В поддержку семейного чтения и приобщения к книге с самого раннего возраста в детской библиотеке было проведено мероприятие на тему: «Рожденный читать». В рамках мероприятия библиотекари посетили 50 семей с новорожденными детьми, были вручены подарочные пакеты (книги для малышей, памятки с советами по чтению). Родители ощутили внимание и заботу со стороны сотрудников детской библиотеки.

В целях привлечения детей в библиотеку сотрудниками детской библиотеки была организована фотогалерея «Малыши творят красками» (галерея детских рисунков, созданные детьми в возрасте от 0–7 лет). В мероприятии приняли участие и сельские библиотекари района со своими маленькими участниками. Всего в мероприятии участвовали 30 детей со всего района.

В детском и стационарном отделении детской больницы были установлены три книжных шкафчика – «Библиотечка для малыша».

Положительный результат реализации проекта «Расти с книгой, малыш» в том, что у большинства родителей и их детей проявляется устойчивый интерес к книге, они активно участвуют в мероприятиях, регулярно посещают библиотеку.

В том же году, участвуя в конкурсе Министерства образования и науки Республики Татарстан с проектом «Литературно-поэтический клуб одарённых детей «Зульфат», мы выиграли грант в размере 200 тысяч рублей. Возраст детей, на которых рассчитана реализация проекта: дети школьного возраста.

Целью данного проекта было выявить, раскрыть, помочь и содействовать развитию таланта среди детей, особенно – из малообеспеченных семей, детей сирот и детей-инвалидов. В результате реализации проекта были организованы встречи с писателями и поэтами района, проводились занятия, посвящённые азам стихосложения, мастер-классы по поэтическому искусству. По итогам проделанной работы был издан сборник стихов литературно-поэтического клуба одарённых детей «Зульфат» под названием «Кояшлы Ык» («Солнечный Ик») и тиражом 500 экземпляров.

Хәзерге заман шартларында китапханә һәрвакыт камилләшеп торырга тиеш. Үсеш элементларының берсе – инновацион эшчәнлек. Үзәк китапханә хезмәткәрләре төрле конкурсларда, проектларда актив катнашалар. 2018 елда «Муниципаль мәдәният һәм сәнгать учреждениеләренең иҗат коллективлары проектларына ярдәм итү» конкурсында катнашып, китапханә 176 меңлек грантка ия булды. 2019 елда Россия Федерациясе Президенты проектлары конкурсында катнашып, шулай ук 334 мең сум грант оттык. Проект эше барышында «Пресс-банкет», «Ел укучысы», «Китап корты» һ. б. конкурслар, фестивальләр оештырылды.

Лилия САДРИЕВА,
җирлегебездә яшәп иҗат итүче шагыйрә, Татарстан Язучылар берлеге әгъзасы, 2011–2018нче елларда Мөслим районының «Үзәкләштерелгән китапханә» муниципаль бюджет мәдәният учреждениесе җитәкчесе

* * *

Күпме гыйлем, күпме серләр саклап
Киштәләргә китап тезелгән.
Күңелләргә күпме нур салынган
Олуг әдипләрнең сүзеннән.

Ташка баскан бу сүзләрдән башка
Яшәп булмас төсле бер көн дә.
Әйтерсең лә нурлы ызбалардан
Балачагым исе бөркелә.

Үтәр еллар, үтәр гасырлар да
Гөрләп килер ашкын язлары.
Җуелырлар эзләр, тарих саклар
Акка-кара белән язганны.

Буыннардан-буыннарга илтеп
Бәндәләрнең ниләр әйтерен
Шул китаплар сөйли бәйнә-бәйнә –
Китаплар ул гасыр хәтере...

Талчыкканда, рухи сусаганда
Китапханә назлап каршы алыр.
Күңелеңә мәңге җуелмаслык,
Аң-белемен, якты нурын салыр.

Стихотворение о библиотеке от поэтессы-землячки, члена Союза писателей РТ Лилии Садриевой. В 2011–2018 годах она возглавляла Муслюмовскую районную Централизованную библиотеку

Зилә КАШАПОВА,
балалар китапханәсе мөдире

Балалар шуны белсеннәр иде. Бу кызыл сүзләр түгел. Китаптан беркайчан да аерылырга ярамый, чөнки китапларда иң бөек, иң кадерле, иң изге сүзләр язылган
М. Әхмәтҗанов, балалар шагыйре

Үзәк балалар китапханәсе тарихын барлау юлында

ЯШЬЛИ дөрес тәрбия алган, китап укырга, аны яратырга өйрәтелгән бала беркайчан да тайгак юлга басмас. Киләчәк буынны әдәпле-әхлаклы, белемле, киң эрудицияле кешеләр итеп тәрбияләү юнәлешендә башка тәрбия учаклары белән беррәттән балалар китапханәләре дистә еллар буена тырыш хезмәт куйганнар. Яшь буынны тәрбияләүдә гаилә, балалар бакчасы, мәктәп һәм иҗтимагый оешмаларның ныклы терәге һәм булышчысы булганнар.

Хисап битләреннән күренгәнчә, Мөслим район балалар китапханәсе егерменче гасырның 50 нче елларында ачыла. Китапханә Бакча урамындагы Тәүхидә Мәхмүтовалар гаиләсе яши торган 73 нче йортның бер бүлмәсенә урнаша. Балалар китапханәсенең беренче мөдире итеп Гайниямал Садыйкова билгеләнә.

Гайниямал Садыйкованың 1951 нче елда язган отчетында менә мондый юллар бар: «Балалар китапханәсенең укучы балаларны тәрбияләү өстендә төп эше, укучы массага мәдәни хезмәт күрсәтү юнәлешендә алып барыла. Бу бурычлар түбәндәгеләрдән гыйбарәт: китап укучылар санын арттыру, мәдәният хезмәте күрсәтүне тиешле югарылыкка кую, укучылар өчен китап укучылар конференцияләре, әдәби кичәләр үткәрү, балаларга матур әдәбият белән беррәттән юлбашчыларның тормышын өйрәтү, авыл хуҗалыгы, техник

Гайниямал Садыйкова (1950–1951 нче еллар)

Гөлсинә Гарипова (1951–1952 нче еллар)

Әскыя Вәлиева (1952–1955 нче еллар)

китапларны пропагандалау бурыч итеп куелды. Беренче кварталда китапханәгә 771 укучы йөреп, аларга 9269 данә китап бирелде».

1952–53 нче елларда балалар китапханәсе зурлар китапханәсенә, ә 1953 нче елда Пушкин урамында урнашкан яңа агач бинага күчерелә. Китапханәнең бер бүлмәсендә китап фонды, икенче бүлмәсендә 80 урынга исәпләнгән уку залы, өченче бүлмәсендә мәдәният бүлеге урнаша.

1954 нче елның июль аеннан Мәдинә Хантимерова олылар китапханәсеннән балалар китапханәсенә эшкә күчә. Читтән торып Алабуга мәдәни-агарту училищесын тәмамлап кайткач, 1957 нче елның 25 нче августыннан балалар китапханәсе мөдире итеп билгеләнә.

1960 нчы елларның отчет битләреннән алынган мәгълүматларга карасак, китапханәнең китап фонды бибколлектордан (нәшриятлар белән элемтәдә торып) һәм китап кибетеннән сатып алынган китаплар белән тулыландырылган. Китаплар кабул итү белән, үз вакытында эшкәртелеп, классификацияләнгән, суммар һәм инвентарь кенәгәләренә исәпкә алынган. Китапханәдә алфавитлы һәм системалы каталоглар, газета-журналлар картотекасы алып барылган. Дублет китаплар авыл

Балалар китапханәсе бинасы. 1950 –1988

китапханәләренә таратылган.

Китапханәчеләр эти-әниләр, сыйныф җитәкчеләре, пионер оешмалары белән һәрчак элемтәдә торган. Мәктәпләрдә үткәрелгән ата-аналар җыелышларында балаларның китап уку күрсәткечләре, китапханәгә йөрүе, нинди китапларны аеруча яратып укулары хакында сөйли торган булганнар. Бердәм оештырылган чаралар мәктәп укучыларының интеллектуаль үсешен арттырган, әдәбиятка мәхәббәт уяткан.

Китапханәдә 7 кешедән торган совет эшләгән. Укучыларны җәйге чорда китап белән тәэмин итү йөзеннән профсоюз һәм «Киров» колхозы каршында оештырылган пионер лагерьларында укучылар өчен күчмә китапханәләр хезмәт күрсәткән.

ТАССР Министрлар советының 1974 нче елның 26 нчы декабрендә «Хезмәт ияләрен коммунистик рухта тәрбияләүдә һәм фәнни-техника прогрессын үстерүдә китапханәчеләрнең роле» турындагы карары нигезендә 1977 нче елның 1 нче октябреннән район китапханәләре үзәкләштерелгән китапханәләр системасына берләштерелә.

Балалар китапханәсе дә әлеге үзәкләштерелгән китапханәләр системасына кертелә һәм алга таба балалар белән эшләүче методик үзәккә әйләнә, авыл китапханәләренә якыннан торып ярдәм итә башлый.

1988 нче елда балалар китапханәсе район мәдәният йортының икенче катында урнаша (адресы: Пушкин урамы, 42 йорт).

Балалар китапханәсе барлыгы 250 м^2 мәйдан били, уку залы 60 китап укучыга исәпләнгән. Китап фонды ул елны – 24138 данә тәшкил итә, укучылар саны – 2035.

1997 нче елдан балалар китапханәсен Сәхбетдинова Ханә Госсам кызы җитәкли. Ул тынгысыз хезмәткәр була. Аның кул астында эшләүчеләр дә нәкъ үзенә охшаганнар, аның кебек тынгысыз булып, бер генә минутларын да бушка уздырмыйлар, укыйлар, эзләнәләр, яңалыкка омтылалар.

Китапханәдә Ханә Госсам кызының җитәкчелеге астында нәни укучылар өчен Г. Тукайның «Шүрәле», «Кәҗә белән сарык» әкиятләре геройларының кызыл балчыктан матур итеп ясалган

2012 елга кадәр Балалар китапханәсе урнашкан мәдәният йорты

Китапханәчеләр Х. Г. Сәхбетдинова, Р. Ф. Габдрахманова, Э. Г. Фатыйхова

Г. Р. Исәнбаева, А. В. Мадьярова, Э. Д. Мәгалимова, 2019 ел

Хәзерге көндә балалар китапханәсенең эчке күренеше

сыннары, Бөек Ватан сугышына багышланган композицияләр ясала, балаларның күңелләрен җәлеп итәрлек китап күргәзмәләре эшләнә.

Китапханә каршында балаларның ялын файдалы үткәрү максатыннан төрле кызыклы түгәрәкләр: «Китап сөючеләр», «Оста куллар», «Сәйлән» драмтүгәрәге эшли башлый. «Оста куллар» түгәрәгенә йөрүче балаларның кул эшләреннән (кәгазьдән, картоннан ясалган, чигелгән, бәйләнгән, тегелгән уенчыкларыннан) күргәзмә оештырыла.

«Сәйлән» драмтүгәрәгенә йөрүче балалар белән Г. Бакирның «Серле йомгак», Г. Нәбиуллинның «Харис бабайлар өендә!» татар халык әкиятләре буенча сәхнәләштерелгән «Кабартма» пьесалары нәни тамашачыларга күрсәтелә.

2012 нче елның март аеннан балалар китапханәсе үзәк китапханә бинасына күчерелә (Пушкин урамы, 35 йорт).

Хәзерге көндә балалар китапханәсе модельле-мәгълүмати, мәдәни һәм ял итү функцияләрен үти. Китапханә фондында 19582 данә китап исәпләнә, китап укучылар саны 2104 тәшкил итә, шул исәптән 1746 сы – 14 яшькә кадәрге балалар.

Балалар китапханәсенең үзәк китапханә бинасына күчүе төрле буын китап укучыларына зур уңайлыклар тудырды. Балалар әти-әниләре, әби-бабайлары белән бергә китапханәгә йөри алалар.

Китапханә заманча җиһазландырылган, зәвык белән бизәлгән. Биредә укучыларга дәрестән соң килеп, китап укырга, өй эшләрен эшләргә, яшьтәшләре белән төрле уеннар уйнарга, ял итәргә мөмкинлекләр тудырылган.

Китапханәдә бик күп мавыктыргыч чаралар уза, тематик кичәләр, бәйгеләр, очрашулар үткәрелә. Моннан тыш төрле түгәрәкләр дә эшли: «Рәсем», «Тылсымлы пластилин», кәгазьдән уенчыклар ясау сәнгате буенча «Оригами» түгәрәкләре.

Төрле сәбәпләр аркасында сәламәтлек мөмкинлеге чикләнгән балаларга, коррекция мәктәбендә тәрбияләнүче балаларга китапханәчеләр аерым игътибар бирә. Балалар китапханәсе каршында мондый балалар өчен квестуеннар, кызыклы викториналар, кычкырып укулар оештырыла.

Үсеп килүче буында китапка карата хөрмәт тәрбияләгәндә, туган якка ихтирам белән карaганда, милли мәдәниятебезне һәм традицияләребезне саклап, үз өлешебезне керткәндә, киләчәгебез якты һәм ышанычлы булачак. ■

Ребенок, который с малых лет правильно воспитан, любит читать книги, в жизни никогда не оступится. Воспитать детей образованными, эрудированными – миссия библиотекарей.

Муслюмовская районная детская библиотека открылась в 50 годы 20 века. Первым директором этой библиотеки была Гайниямал Садыйкова. И в то время цель библиотеки была увеличить число читателей, усовершенствовать обслуживание, провести конференции, литературные вечера и т. п.

В 1960 годы в библиотеки ввелись алфавитные и систематические каталоги, картотеки газет-журналов.

В 1977 году детская библиотека вошла в состав Централизованной библиотечной системы. И со временем превратилась в методический центр, занимающийся детьми.

Сейчас в библиотеках для детей проводятся увлекательные кружки как «Любители книг», «Умелые руки» и др. Есть все возможности для чтения, отдыха и развития.

Дилбәр КАШАПОВА,
китап туплау һәм эшкәртү бүлеге китапханәчесе

Дильбар КАШАПОВА,
библиотекарь отдела сбора и обработки книг

Күпкырлы талант иясе

ЯКТАШЫБЫЗ, БАЛАЛАР ШАГЫЙРЕ М. ӘХМӘТҖАНОВНЫҢ 70 ЯШЬЛЕК ЮБИЛЕЕ УҢАЕННАН

МӨСЛИМ ягы талантларга бик бай. Монда танылган язучылар, күренекле шагыйрьләр, атказанган артистлар, композиторлар туып үскән. Алар үзләренең иҗатлары белән татар сәнгать дөньясын баеталар һәм туган ягыбыз данын еракларга тараталар. Шундый шәхесләрнең берсе – туган төбәгебез Мөслимдә яшәп, иҗат дәрьясында кайнаучы һәм күп кенә китаплар авторы, балалар шагыйре Мөҗәһит Әхмәтҗанов. Абдулла Алиш, Сажидә Сөләйманова исемендәге бүләкләр иясе, халык мәгарифе отличнигы, Татарстанның атказанган укытучысы, 1995нче елдан Татарстан Язучылар берлеге әгъзасы, Мөслим районының мактаулы гражданины Мөҗәһит Әхмәтҗанов гаиләсе җирлегебез өчен үрнәк.

Әхмәтҗанов Мөҗәһит Заһит улы 1950нче елның 15 нче декабрендә Мөслим районы, Түреш авылында туган. 1968нче елда Күбәк урта мәктәбен тәмамлаганнан соң, 1968–1973нче елларда Казан дәүләт университетының татар теле һәм әдәбияты

Обладатель многогранного таланта

К 70-ЛЕТИЮ ЗЕМЛЯКА, ДЕТСКОГО ПИСАТЕЛЯ М. АХМЕТЗЯНОВА

МУСЛЮМОВСКАЯ земля богата талантами. Здесь родились и работают известные писатели, поэты, заслуженные артисты, композиторы... Своим творчеством они обогащают мир татарской культуры и прославляют свой родной край. Один из них – Музагит Ахметзянов, проживающий в Муслюмове, автор многих книг, детский поэт. Он – лауреат премий имени Абдуллы Алиша и Сажиды Сулеймановой, кроме того – Заслуженный учитель Татарстана, Почётный гражданин Муслюмовского района...

Ахметзянов Музагит Загитович родился 15 декабря 1950 года в селе Тюреш Муслюмовского района. В 1968 году он окончил Кубяковскую среднюю школу, 1968–1973 годах учился в Казанском государственном университете на отделении татарского языка и литературы. Прослужив офицером Советской Армии два года на Дальнем Востоке, вернулся в свой родной район. В течение шести лет работал в районных комитетах комсомола, партии. С 1982 года был назначен директором Муслюмовской средней школы. Занимал эту должность до 1995 года. И после ухода на заслуженный отдых Музагит Ахметзянов продолжает жить активной жизнью. Выпускает одну книгу за другой.

Музагит Ахметзянов – поэт, посвятивший своё литературное творчество детям. Он начал писать стихи ещё в школьные годы. Его первые творческие произведения были напечатаны в районной газете, республиканской «Яшь Ленинчы» (ныне «Сабантуй»), а также на страницах журнала «Ялкын». В 1993 году вышла его первая книга – сборник стихов для детей младшего школьного возраста «Я учусь считать». Каждая строка стихотворений Музагита-

Тормыш иптәше Бания ханым белән

Выставка книг

бүлегендә югары белем ала. Ерак Көнчыгышта офицер дәрәҗәсендә ике ел хәрби хезмәттә булып, туган районына эшкә кайта. Алты ел дәвамында районның комсомол, партия комитетларында эшли. 1982 нче елдан Мөслим урта мәктәбенә директор итеп билгеләнә. 1995нче елга кадәр шул вазыйфаны алып бара. Лаеклы ялга чыккач та, Мөҗәһит Әхмәтҗанов актив тормыш белән яшәвен дәвам итә. Китап арты китап әзерләп чыгара.

Мөҗәһит Әхмәтҗанов әдәби иҗатын балаларга багышлаган шагыйрьләрдән. Ул мәктәптә укыган елларында ук шигырьләр яза башлый, аның беренче иҗат җимешләре район газетасында, «Яшь ленинчы» (хәзерге «Сабантуй») газетасында һәм «Ялкын» журналы битләрендә басыла. Ә 1993нче елда аның беренче китабы – кече яшьтәге мәктәп балалары өчен «Мин санарга өйрәнәм» дигән шигырьләр җыентыгы дөнья күрә. Мөҗәһит абый шигырьләренең һәр юлында балаларны яратуы, җылылык, ихласлык бөркелеп тора. Ул ел фасылларының үз ямен, тәмен таба белә, һәр агачның, кошның сулышын тоя. Аның абый веет любовью к детям, теплотой, искренностью. Он умеет находить свою необычную красоту во всех временах года, ощущает дыхание каждого дерева, птицы... В его стихах слышится искренний смех малышей, чувствуются тонко уловимые настроения школьников.

Поэт умеет находить неожиданные смыслы в обыденных вещах, видеть то, что мы обыкновенно не замечаем. А ещё Музагит-абый сочиняет остроумные загадки. Нам хорошо известнен написанный для детей его сборник загадок «Тапкырлар тапмый калмас» («Находчивые найдут»), «Зирәк булу кирәк» («Нужно быть смекалистым»), «Акыллыга сүз әйттем» («Слова для умных»).

Книги «Очты, очты...» («Полетели, полетели...», 2000), «Акыллыга сүз әйттем» («Слова для умных», 2012) покорили детские души и на конкурсе «Книга года» для детей заняли второе место. А книга «Баллы җәй» («Медовое лето», 2016) вышла на третье место.

Вместе с супругой Банией-апой они вырастили троих сыновей. Именно об их детях можно сказать, что они нашли своё место в жизни. Сегодня Музагит-абый

Оныклары белән

С внуком и внучкой

шигырьләреннән мәктәп укучыларының елмаюын тоеп, сабыйларның ихлас көлгән тавышларын да ишеткәндәй буласың.

Гади генә әйбердән дә мәгънә таба, без күрмәгәнне күрә белә әдип, табышмаклар иҗат итә. Балалар өчен язылган «Тапкырлар тапмый калмас», «Зирәк булу кирәк», «Акыллыга сүз әйттем» табышмак җыентыклары һәркемгә яхшы таныш.

«Очты, очты...» (2000), «Акыллыга сүз әйттем» (2012) китаплары, балалар күңелен яулап, «Ел китабы» конкурсында икенче урынга, «Баллы җәй» китабы (2016) өченче урынга лаек булды.

Тормыш иптәше Бания апа белән алар өч ул тәрбияләп үстерделәр. Тормышта үз урыннарын тапкан дип нәкъ менә аларның балалары турында әйтергә була. Бүгенге көндә Мөҗәһит абый белән Бания апа оныкларына тәрбия бирүдә зур өлеш кертәләр.

Инструменты всякие нужны

Оныгы Булат: «Әбием белән бабам мине укырга, язарга, тәрбияле булырга өйрәттеләр. Бабам уйнаган барлык уен коралларында уйный белүем – бабамның үрнәге нәтиҗәсе», – ди. Ә оныгы Алинә: «Минем бабам безгә багышлап күп кенә шигырьләр иҗат итә, һәм без оныкларына багышлап, укырга кергәндә, китап язып бүләк итә. Без ул китапларны кадерләп саклыйбыз, андагы шигырьләрне яттан сөйләп йөрибез», – ди.

Улым Айдар китте минем юлдан,
Оныкларым мине кабатлый.
Булат уйный, Зөлфәт очып бии,
Алинәбез яңа җыр ятлый...
Барыбыз да сәнгать яратабыз,
Барыбыз да бүген сәнгатьтә.
Сәхнәләрдән төшәр исәп тә юк
Һәм әле юк аңа сәбәп тә.

(М. Әхмәтҗанов)

Балалар бакчаларында, мәктәпләрдә узучы нинди генә чараны алма, сабыйлар аның шигырен яттан сөйли. Ник дигәндә, балалар теле белән язылган шигырьләре җиңел укыла, җиңел истә кала, тәрбияви мәгънәдә булуы белән аерылып тора. Ул шигырьләр балаларга гына түгел, укытучы коллегаларын да истә тотып, дәрестә куллану өчен менә дигән чыганак буларак иҗат ителгәннәр. Күп кенә татар теле дәреслекләрендә шигырьләре, табышмаклары урын алган.

Мөҗәһит Әхмәтҗанов тынгысыз шәхес, балалар иҗаты белән генә чикләнми, аның иҗат тематикасы киңкырлы. Башка өлкәләргә багышланган китаплары да бик күп.

На сцене, на конкурсе...

и Бания-апа много внимания уделяют воспитанию внуков. Его внук Булат говорит: «Бабушка и дедушка научили меня читать, писать, играть на музыкальных инструментах». А внучка Алина сказала: «Мой дедушка сочиняет хорошие стихи, посвященные нам. Когда мы поступаем учиться, он пишет книгу и преподносит с дарственной надписью. Мы бережно храним эти книги, читаем вслух и наизусть стихи из них».

Какое бы мероприятие ни проводилось в детском саду ли, в школах, в районном Доме культуры, дети по памяти читают стихи Музагита Ахметзянова. А всё потому, что стихи его написаны на доходчивом детском языке, легко читаются и запоминаются. Они востребованы и среди коллег-учителей для использования на уроках. Немало учебников татарского языка содержат его замечательные стихи и загадки.

Музагит-абый Ахметзянов не ограничивается только лишь детской поэзией и загадками, его творческая

О чём задумался поэт?

Шагыйрь музеенда

В музее поэта

Аның гарәп хәрефләрен өйрәнүчеләр өчен «Гарәп графикасы нигезендә элекке татар язуы», «Күңел нуры» исемле уку әсбаблары, дини эчтәлектәге «Иман нуры», «Яшәү яме» шигырь китапларын күпләр яратып укый.

Якташыбыз, ике сугыш ветераны, күренекле фольклорчы Зариф Мөәминовның 600 битлек иске гарәп язуы белән язылган китабын да кириллицага күчерде районзашыбыз. Соңыннан аны Факил Сафин редакциялəп, кульязма «Мажара» китабы булып дөнья күрде.

Мөслим авылындагы мәчетләр, мәдрәсә, мәктәпләр тарихына багышланган «Кыңгыраулы мәктәп еллары», «Күбәгем – туган төбәгем», «Мәктәп хатирәләрем», Мөслим районындагы фольклор ансамбльләре турындагы «Мөслимем җәүһәрләре», «Сүнмәс дәрт» китаплар авторы. Күптән түгел районддагы музыка мәктәбенең 50 еллыгына багышлап язылган «Сәнгатьтә сынала-быз» китабы да дөнья күрде.

Мөҗәһит Заһитович туган авылын, туган җирен, туган телен ихлас яратучы шәхес. Авыл тормышының матурлыгы, аның кешеләре «Түрешем», «Авылым хатирәләре», «Сандугач оям минем», «Авылдашлар», «Данлы Дусай» китапларында чагыла.

Мөҗәһит Әхмәтҗанов иҗат иткән брошюралар: Мөслим төбәгеннән чыккан каләм ияләре турында биографик белешмә «Якташ әдипләребез», »Әхлак белеме», «Багышлаулар, котлаулар», «Мөслим энҗеләре», »Васил Әхмәтҗанов», «Әхмәтҗанов Мөҗәһит белән Бания шәҗәрәсе», «Бәйрәмнәр котлы булсын».

Ходай аңа сәләтнең барысын да өеп биргән, кешеләрне сокландыра торган асыл затларның берсе итеп яраткан, музыкаль белеме булмаса да, өздереп баянда, гармунда, курай, кубыз, таш сыбызгы,сорнай кебек уен коралларында уйный.

тематика весьма обширна. Немало книг он посвящает другим областям человеческой жизнедеятельности. Многие с удовольствием читают его учебные посо-бия «Гарәп графикасы нигезендә элекке татар язуы» («Старинная татарская письменность на основе арабской графики»), «Күңел нуры» («Луч души») для изучающих арабскую письменность, книги стихов религиозного содержания «Иман нуры», «Яшәү яме»...

Наш земляк перевёл с арабского на кириллицу 600-страничную книгу ветерана двух войн, известно-го фольклориста Зарифа Муэминова. Представляют собой интерес и публицистика, и краеведческие из-дания, и брошюры о земляках-писателях...Недавно вот вышла в свет книга «Сәнгатьтә сыналабыз», посвященная 50-летию музыкальной школы района.

Музагит Загитович – человек, искренне любящий родную деревню, родную землю, родной язык. Красота сельской жизни, судьбы сельчан отражены в его книгах «Турешем» («Моё Турюшево»), «Авылым хатирәләре» («Воспоминания о моей деревне»), «Сандугач оям минем», («Соловьиное гнездо моё»), «Авылдашлар» («Односельчане») , «Данлы Дусай» («Славный Дусай»).

Кроме литературного дарования наш именитый земляк наделён и музыкальными способностями. Он хорошо играет на баяне, гармонике, на таких инструментах, как курай, кубыз, каменный свисток, сорнай, является бессменным музыкантом народного фольклорного ансамбля «Мөслим тугайлары» («Мус-люмовские долины»). Он участвовал в фольклорных фестивалях, проходивших в Казани, Чебоксарах, Нижнем Новгороде, Баку, где покорял любителей музыки игрой на различных инструментах. Понятно, что в районном Доме культуры ни один концерт, ни один вечер не проходит без его участия.

У Музагита-абый Ахметзянова есть свой сайт, в котором содержится немало информации о Муслю-мове, его писателях, выдающихся людях, а также, естественно, его стихи, предания, фотографии.

Авторның табышмаклар иҗат итүе очраклы түгел. Ул – «Мөслим тугайлары» исемле халык фольклор ансамбленең алыштыргысыз музыканты. Казан, Чабаксар, Түбән Новгород, Баку шәһәрләрендә узган фольклор фестивальләрендә төрле уен коралларында сокландыргыч чыгыш ясады. Укучылар белән очрашуларда да милли уен коралларыбызны пропагандалый.

«Сүнмәс дәрт» ветераннар клубының актив әгъзасы. Район мәдәният йортында бер генә концерт, кичә дә аның катнашыннан башка үтми диярлек.

Мөҗәһит Әхмәтҗановның үз сайты да бар: «Мөҗәһит» «muzagit. ru». Анда Мөслимебез, аның язучылары, күренекле кешеләре турында бик күп мәгълүмат тупланган. Үзе иҗат иткән шигырьләре, шәҗәрәләре, тугралары һәм фотокүргәзмәсе дә урын алган.

Элек өй түрендә гаилә мөһере – тугралар торган. Мөҗәһит абый да әби-бабаларыбыз гадәтенә тугры калып, һәр гаилә әгъзасына гарәп хәрефләре, матур төсләр, һәркайсына үзенә генә хас бизәкләр белән тугралар эшләп куйган.

Мөҗәһит абый район тормышында да актив катнаша. Җәмәгать эшләре дә җитәрлек. Ул яшьтән үк художестволы фотография, кино төшерү сәнгате белән дә мавыга, күпсанлы видеофильмнар, аудиоязмалар авторы. Мөслимебездә гөрләп үткән бәйрәмнәрне, төрле истәлекле вакыйгаларны кино тасмасына елъязма итеп төшергән: «Туган ягым Мөслимем», «Бәхетле булыгыз», «Безнең бәйрәмнәр» һәм башкалар. Гарәп графикасы өйрәнүчеләр өчен үз тәҗрибәсеннән чыгып, Татарстан Мәгариф министрлыгы белән берлектә эшләнгән диафильмы республика буенча таралды. Ул шөгыльләрен әле дә ташламаган. Аның шәхси архивында – мәктәп тарихы, туганнарының, дус-ишләренең, якташларының яшьлеге, туган җиренең гүзәл табигате.

Менә шушындый зур хезмәтләр башкарып та, тыйнаклыгы белән сокландыра шагыйрь! Чыннан да, аның кешене сокландырырлык талантлары аз түгел. Ул балалар ярата торган укытучы булуы өстенә, күп төрле һөнәргә ия. Ходай аңа сәләтнең барысын да өеп биргән, кешеләрне сокландыра торган асыл затларның берсе итеп яраткан. Мөҗәһит Әхмәтҗанов чын мәгънәсендә хөрмәтле шәхес, хөрмәтле укытучы, үрнәк гаилә башлыгы югары дәрәҗәдә зурланырга тиеш. Шушындый кеше белән бер җирлектә яшәү – үзе зур бәхет ул! Гадилеге белән зыялы булган шәхес – Мөслимебез өчен тиңсез хәзинә. ■

В Национальной библиотеке РТ. М. Ахметзянов – справа

Раньше в домашнем обиходе нашего народа употреблялась семейный герб-тугра. И Музагит-абый остался верен традициям наших предков, своими руками создал для членов семьи персональные тугры, украсив их арабскими буквами, красивыми узорами – это настоящие произведения искусства.

С ранних лет Музагит-абый увлекался художественной фотографией, киносъёмкой... Он – автор многочисленных видеофильмов, аудиозаписей. Диафильм для изучающих арабскую графику, созданный им совместно с Министерством образования Татарстана, был распространён по всей республике. В его личном архиве и на сайте бережно хранятся многие события, происходившие в районе, история школы, молодость и жизнь родственников, друзей, земляков, прекрасная природа родной земли.

Действительно, немало достоинств у нашего талантливого земляка. Несмотря на это он остаётся очень скромным человеком. Жизнь в одном поселении с ним – большое счастье. Долгие лета, дорогой Музагит Загитович! ■

Музагит Ахметзянов беседует с художественным руководителем районного Дома культуры Эльвирой Гараевой

Альбина РОМАНОВА,
Яңа Усы авылы китапханәчесе

Яңару юлында
Яңа Усы авылы китапханәсе

КЕШЕЛЕК дөньясы тарих дәвамында күпме тәҗрибә туплаган булса, барысы да китап киштәләрендә урын алган. Китапханә – серле дөнья, китапханәче – шул серне чишәргә ярдәм итүче. Китапханәгә укучылар тарту, укучыларның зәвыгын өйрәнү, китапны, вакытлы матбугатны, башка төр басма әсәрләрне халыкка җиткерү, халыкның укуга булган ихтыяҗын канәгатьләндерү, матур әдәбиятка кызыксыну һәм иң мөһиме: балаларда китапка карата мәхәббәт уяту ул – безнең китапханәчеләрнең төп бурычы булып тора.

Безнең һәр көнебез яңалыклар белән тулы. 2020 нче елда Яңа Усы авылы халкы өчен бик тә сөенечле вакыйга булды. Мәдәният йортында һәм шул ук бинада урнашкан китапханәдә, музейда капиталь төзекләндерү эшләре башкарылды. Җиде ай эчендә авыл мәдәният йорты танымаслык булып үзгәрде. Мөслим хуҗалыкара төзелеш оешмасы бинаның түбәсен алыштырды, фасадын, диварларын ремонтлады. Яңа ишек-тәрәзәләр куелды, җылылык, электр системалары алыштырылды.

Авылның нәкъ уртасында урнашкан мәдәният йорты бүген әллә каян балкып тора. Музейда борынгы экспонатлар, кульязмалар урын алган.

Ремонт барышында җирлек халкының да ярдәме зур булды. Территорияне чистарту, чәчәкләр утырту – уңган егет-кызларыбызның хезмәте.

Китапханәче А. Н. Романова

Мәдәният йорты ачылу тантанасында мәдәният министры Ирада Хафизян кызы Әюпованың катнашуы ямь өстенә ямь өстәде.

– Шәхес тәрбияләүдә сәнгатьнең, мәдәниятнең зур роль уйнавын, күрсәтеп, аңлатып бирү – безнең төп бурычыбыз. Яшь буын тәрбияле, зыялы булып үссен өчен шартлар тудыру мөһим. Авыл клублары, мәдәният йортлары, китапханәләр арадашчы ролен үти. Иҗади яктан үсәр өчен төрле чараларда актив катнашу гына түгел, әлеге чараларга, бәйрәмнәргә үзеңнән дә өлеш кертү зарур. Балаларыбызны мәдәнияткә тарту кечкенәдән башланса гына, уңышлы булачак, – диде министр.

Ирада Әюпова Яңа Усы мәдәният йортының матди-техник базасын яңарту өчен 100 мең сумлык сертификат тапшырды һәм бинаның алга таба да халыкка матур итеп хезмәт күрсәтүен теләде.

Китапханә дигән тылсымлы йортка авыл халкы бик яратып йөри. Анда килеп керү белән, уку залында тудырылган җылы мохит, чисталык үзенә җәлеп итә. Китап сөючеләр өчен барлык шартлар да тудырылган – компьютерлар белән тәэмин ителгән, интернет челтәренә тоташтырылган. Мәктәп укучысымы син, студентмы, өлкән буын вәкилеме – һәр төркем өчен дә аерым бүлек булдырылган.

Китапханәдә туган илебезгә, районыбызда яшәп, иҗат иткән әдипләребезгә, шагыйрьләребезгә багышланган күргәзмә-стендлар эшләнеп куелган. Туган авылыбызга багышланган күргәзмә төп урынны алган. Язучыларга багышланган күргәзмәләр, язучыларның тормышы һәм иҗаты, яңа китаплары белән таныштыра. Рәт-рәт итеп тезелгән китаплар ерак илләргә алып китәрләр, биек күкләргә менгерерләр, күп нәрсәләрнең серенә төшенергә ярдәм итәрләр.

Китапханә Яңа Усы авылыннан тыш, Бикмәч һәм Горбуновка авылларына хезмәт күрсәтә. Елдан-ел яңа китаплар, газета-журналлар белән баетылып тора. Китап фондында 10802 данә китап һәм газета-журнал исәпләнә, шул исәптән 4621 данәсе балалар өчен китаплар. Китап укучылар саны 501.

Җирлегебездә татар, керәшен һәм рус халкы дус-тату һәм матур итеп яши белә. Керәшен татарлары иҗатчыл һәм фольклорга бай халык, аларның үзләре иҗат

Мәдәният министры Ирада Әюпова.
Мөслим муниципаль районы башлыгы Рамил Муллин

Яшь укучыларга китапханәдә бик ошый

иткән бик матур җырлары һәм йолалары бар. Шушы иҗатчыл өлкәннәребез, яшьләребез һәм балаларыбыз ярдәме белән бергәләп халкыбызның буыннан-буынга килгән милли бәйрәмнәре: Май чабу, Нәүруз, Питрау, Сабантуе җирлегебездә гөрләп үтә.

Өлкән буын вәкилләре өчен «Ветеран», «Оста куллар», балалар өчен «Час в библиотеке», «Китап докторы» түгәрәкләре, «Салават күпере» бию төркеме эшли.

Китапханәдә ачык ишекләр көне, балаларга экскурсияләр

«Салават күпере» бию төркеме

үткәрү, төрле темалар аша китапның кирәклеген китап укучыларга җиткерү, «Үзең укыган китапны – китапханәгә бүләк ит», «Бәхетле формуляр», «Иптәшеңне китапханәгә алып кил», «Йортларга – китап нуры» акцияләре һәрвакыт үтеп тора.

Мәктәп укучыларында китапка мәхәббәт тәрбияләү, белемнәрен тирәнәйтү ниятеннән чыгып мәгълүмати дәресләр, төрле әдәби кичәләр, викториналар, уеннар оештырыла. Яшүсмерләр өчен наркомания, СПИД кебек яман авыруларны булдырмау йөзеннән,ел дәвамында «Наркомания афәт ул», «Моны һәркем белергә тиеш» дигән күргәзмәләр урын алып тора.

Эстетик тәрбиянең нигезен нытыту өчен дә көч күп куела. Татар язучылары һәм шагыйрьләренең түгәрәк даталары алдан планлаштырылып, күргәзмәләр, китап укучылар конференцияләре оештырыла. Төбәгебездә яшәп иҗат итүче язучыларны чакырып эчтәлекле чаралар уздырыла. Китапханәбездә якташыбыз, шагыйрә Лилия Садриева, язучы, шагыйрь Мөҗәһит Әхмәтҗанов иҗатына багышланган очрашулар бигрәк тә китап сөючеләрнең күңелен рухландырды.

Бөтен республикабызның мәдәният учакларын, китапханәләрен бер уч итеп тоткан мәдәният министрлыгы, башкаладан 319 чакырымда урнашкан Усыбызның эш күрсәткечләрен бәяләп 100 мең сумлык сертификат биргән икән, димәк, безнең эшебезне күрәләр, бәялиләр. Бу безгә киләчәккә өмет уята һәм яңа эш алымнары кулланып эшләргә көч бирә.

Алга таба да авылым халкының аң-белемен арттыруга, аларның күңеленә рухи нур өстәү өчен бар тырышлыгымны куярмын. Мин шундый ышаныч, өмет белән яшим, чөнки кеше язмышында, китап гаять зур урын алып тора.

■

В 2020 году в культурной жизни деревни Новые Усы Муслюмовского района РТ произошло важное событие – после капитального ремонта было открыто здание местного Дома культуры, в котором расположены библиотека и музей. На церемонии открытия обновленного здания Дома культуры присутствовала министр культуры республики И. Х. Аюпова, которая вручила сертификат на сумму 100 тыс. рублей.

Библиотека проводит активную работу по продвижению национальной культуры кряшен, русского и татарского народов. Работают кружки – «Умелые ручки», «Ветеран», «Час в библиотеке», «Радуга», «Книжкин доктор» и др.

Во взаимодействии со школами ведется работа по формированию здорового образа жизни, эстетическому и патриотическому воспитанию.

Фоат САДРИЕВ,
Г. Тукай исемендәге дәүләт бүләге иясе,
Татарстанның Халык язучысы

Китапханәче җаваплылыгы

КИТАПХАНӘГӘ, китап кибетенә мин балачактан ук тыныч кына керә алмадым. Карыны ачкан кеше берсеннән-берсе тәмле ризыклар уртасында калгандай, күз әле берсенә, әле икенчесенә йөгерә. Өч-дүрт китапны култык астыңа кыстырып, куана-куана өйгә атлаулары ни тора! Иң элек ул китапларның рәсемнәрен карап чыгасың, иң кызыктырганын укый да башлыйсың. Ничәнче сыйныфтадыр, кышкы каникулда Жюль Вернның «Су астында сиксән мең километр» дигән китабы мине су асты көймәсенең серле дөньясына алып кереп китте. Бер көнне иртүк җылы мич башына менеп утырып, шул дөньяның мажараларына чумдым. Бервакыт мич алдында нидер пешереп йөрүче әнкәйнең тавышын ишетәм:

– Улым, Факияттигә бал кертеп чык әле.

– Ярар, – дим, үзем китаптан аерыла алмыйм, ә вакытның үткәне сизелми дә.

Әнкәйнең «кертеп чык» дигәнен тагын ишетәм. Ничә кабатлагандыр, соңгысында тавышның шактый кискен яңгыравы мине айнытып җибәрде. Ярты литрлы банкага тутырылган балны йөгерә-йөгерә Факияттиләргә кертеп бирдем. И, сөенде күрше әбием, аркамнан сөеп, кесәмә берничә уч чикләвек тә салды. Бусы инде бик сирәк эләгә торган нәрсә. Чөнки безнең авыл тирәсендә урман юк. Мәче

Фоат Садриев

җитезлеге белән җылы мич башына үрмәләп, чикләвек яра-яра, кабат су асты дөньясына чумдым. Шунда су өстеннән әнкәйнең тавышы ишетелде:

– Чикләвек кайдан алдың, улым?

– Факиятти бирде, – дим чикләвек төшен чәйни-чәйни.

– Анда ник кердең?

– Бал керттем.

– Ай, аңгыра! – ди әнкәй ачулы тавыш белән. – Мин сиңа Фәрхиҗиһан тутаңа кертергә куштым. Хәзер үк алып чык!

Бөтен тәнемне нидер куырып алды. Ничекләр алып чыгыйм?! Ул бит миңа әллә нинди рәхмәтләр укыды.

– Кермим...– дип мыгырдыйм борын астыннан.

– Алып чык! – диде әнкәй тавышын күтәреп. – Ул бит дару өчен юллап табылган бал.

Ничек керим?! Ничек керим?! Ике битем ут яна башлады.

– Алып чык дим...

Их, су астына гына чумып юк булсаң иде хәзер!

Шул чак минем бәхеткә якын туганыбыз Тәзкирә апа килеп керде. Ул балны алып чыгып, Фәрхиҗиһанттиләргә кертеп бирде. Өстемнән тау төшкәндәй булды.

Мондый хәлләр минем китапка булган мәхәббәтемне сүндерә алмады, әлбәттә. Гомерем буе китап җыйдым, аларны үзем дә укыдым, башкалар да рәхәтләнде. Язмышыма язылган булгандырмы, 1959 нчы елда мине туган авылым китапханәсенә мөдир итеп куйдылар һәм мин анда төп-төгәл дүрт ел эшләдем. 1992 нче елда район үзәкләштерелгән китапханәләр системасына директор итеп чакыргач, тагын дүрт ел бу вазыйфаны башкарырга туры килде. Моны искә төшерүем юкка түгел. Гомер буе идеология фронтында, культура тормышының уртасында кайнаган кеше буларак, кайбер уй-фикерләремне китапханәчеләр белән уртаклашырга хакым бар дип уйлыйм.

Сүземне бер бик җитди үзгәрештән башлау хәерле булыр сыман. Совет халкы дөньяда иң күп

укучы халык дип без бик күп еллар горурланып яшәдек. Бу чыннан да шулай иде. Патша Россиясендә 1897 нче елгы җан исәп буенча укый-яза белмәүчеләр 76 процент тәшкил итә. Ә хатын-кызларның 88 проценты надан була. Россиядәге халыклар кебек мәгариф һәм белем яктылыгыннан мәхрүм ителгән кыргый дәрәҗәдәге ил Европада башка юк, дип яза Ленин. Статистлар Европа дәрәҗәсенә җитү өчен Россиягә 120 ел, Кавказ белән Себергә 430, Урта Азиягә 4600 ел кирәк булачак дип фаразлыйлар. Әле 1913 нче елда да Ленин балаларның һәм яшүсмерләрнең биштән дүртесенең укудан мәхрүм ителүен күрсәтә. Караңгылыкның очы да, кырые да күренмәслек тоела. Әмма могҗиза була. Октябрь революциясеннән соңгы 20 елда Советлар Союзы тулысынча укый-яза белүче илгә әверелә. Бу тарихи вакыйга гасырлар буе караңгылыкта мәҗбүри томалап тотылган халыкның күңелендә никадәр көч тупланауын, яктылыкка омтылышының сүнмәслеген бөтен дөньяга күрсәтте. Наданлыкны бетерү курсларыннан, изба-читальнялардан башланган хәрәкәт океандай зур илне галәм биеклекләренә күтәрде. Китапханәчеләр дә грандиоз эшчәнлекнең үзәгендә кайнадылар. Китапханәләр хәтта Бөек Ватан сугышы елларында да ябылмады. Ни аяныч, үткән гасырның туксанынчы елларында халыкның укуга омтылышы кискен кими башлады. Миллионлаган тиражлар белән чыгып килүче китаплар, газета-журналлар ташкыны туктады, чөнки аларны алучылар бик азайды. Дөньяда иң күп укучы халыкка ни булды соң? Әлбәттә, монда телевидениенең, интернетның, телефон, смартфон, планшет кебек гаджетларның да роле зур. Алар ярдәмендә бик күп нәшриятларның фәнни-популяр һәм әдәби продукциясе белән танышып була. Китап укучылар саны чит илләрдә дә кими. Ләкин бу тенденциянең көчәюе Россиядә социалистик системаның җимерелүе, илнең капитализмга күчүе белән аерылгысыз бәйле. Рухи кыйммәтләр артка этәрелде, акча, матди кыйммәтләр беренче планга чыкты. Совет системасы коллективизм идеяләре белән сугарылган булса, хәзер индивидуализм, шәхси милек туплау, лидер булу, теләсә нинди юллар белән максатка ирешү алга куела. Эшсезлек, хезмәт хакының артмавы, инфляция, коммуналь түләүләрнең, вузларда, техникумнарда укуның коточкыч кыйммәтләнә баруы рухи омтылышларны, югары идеалларга табынып яшәүне рәхимсез кысты. Азык-төлек, кием-салым, транспорт, бензин һәм башка киң куллану товарларының бәяләре өзлексез үсеп торганда, халыкның яшәү мотивлары да үзгәрә, прагматизм торган саен кинрәк колач җәя. Кеше яшәү шартларына яраклашырга мәҗбүр. Шулай булмаса, ул яши алмаска мөмкин. Ничек акча күбрәк юнәтеп була – бәндә шул эшкә омтыла. Хәтта үзе яратып сайлаган, гомере буе хыялланган һөнәрен ташларга мәҗбүр. Минем таксист булып эшләүче врач, инженер белән очрашканым бар. Аларның җаваплары югарыда әйтелгәнчә иде. Моның аяныч ягы шунда, әлеге кешеләр үз рухларын, җаннарын изәләр бит! Врачның күзеннән яшьләре генә чыкмый. Мин һәркөн рульгә утырганда, үземне җинаятьче кебек тоям, ди. Димәк, ул көн саен көчле стресста яши. Һөнәр сайлаганда, балаларына, якыннарына нинди киңәш бирер ул? Акчаны, байлыкны абсолют кыйммәткә әвереледерүче җәмгыятьтә шәфкатьлелек, хакыйкать, дуслык, мәхәббәт, намусвөҗдан, патриотизм, коллективизм кебек әхлак сыйфатлары да кимүгә бара.

Шушыңа бәйле рәвештә мине яшь буын язмышы борчый. Бездә элекке кебек халык массалары арасында тәрбия эше алып баручы партия, комсомол, профсоюз оешмалары, агитколлективлар да, бүтән җәмәгать ячейкалары да юк. Тәрбия эшенең чыганагы булып мәгариф, мәдәният һәм дин калды. Телевидениенең яшьләр өчен нинди тәрбия бирүен ничек әйтергә дә белмим. Андагы сериалларның күпчелеге үтерүне, азгынлыкны, көчләүне күрсәтүгә корылган. Аларда кеше күңеленә югары идеяләр, намус-вөҗдан орлыклары чәчәрдәй материал юк. Алар идея-эстетик тәрбия бирүдән ерак торалар. Шундагы сурәтләр, картиналарны карап, кеше зомбилаша. Агуын да, даруын да йота. Ләкин бер нәрсә бәхәссез: китапханәчеләр, нинди генә сәяси гарасатлар уйнаса да, үзләренең изге эшләрен дәвам итәргә тиешләр. Югары идеалларга өндәүче, күңелләрне дулкынландырырлык яхшы әсәрләрнең кыйммәтен ачып, беренче чиратта балаларның, үсмерләрнең дөньяга карашларына уңай йогынты ясарга, аларның күңеленә тамчылап булса да рухи кыйммәтләрне сеңдерергә бурычлылар. Китапханәче моңа ирешүдә бернинди каршылыкларга карамыйча алга омтылырга, үзләрен бүгенге яшәешнең әхлакый әйдәүчеләре дип санарга тиешләр. Халыкны матур әдәбият укырга өйрәтү түбән сыйныфлардан ук башлана. Авыл китапханәсендә эшләгәндә, мин бик кызык күренешкә тарыдым. Бала биш-алты китап алып китә дә, икенче яисә өченче көнне шуларны алып килеп, яңаларын сорый. Монда китапханәчегә психолог булмыйча ярамый.

– Укыдыңмы? – дип сорыйм арадан бер китабын күрсәтеп.

– Укыдым, – ди бала.

Шунда китапның сюжетына, яисә андагы рәсемгә бәйләп сорау бирәм. Ул аптырап кала, ни әйтергә белми. Баланы бик кыен хәлгә куймыйча гына, «шул төшен җентекләп укып кара әле», дигәнрәк сүзләр әйтеп, китапны кабат биргән чаклар да булгалый иде. Бала акрынлап китап укырга өйрәнә, инде аңа сораулар бирүнең кирәге дә

калмый. Сугыштан соңгы елларда бөтен мәктәбебезне зуррак сыйныф бүлмәсенә җыеп, аерым әсәрләрне кычкырып укулар да оештырыла иде. Чиратлап укыйбыз, фикер алышабыз. М. Бубенновның «Совет әдәбияты» журналында басылган «Ак каен» романын укуыбызны бүгенгәчә яхшы хәтерлим. Г. Гобәйнең «Маякчы кызы» повестен укып, мәктәпнең барлык укучылары каршында эчтәлекне чиратлап сөйләгәнебезне дә онуту мөмкин түгел. Әйтергә теләгәнем шул: без матур әдәбият белән яшәдек. Әдәбият безнең өчен уен кебек үк мавыктыргыч шөгыль иде. Язучыларның әсәрләрен без күңелебезгә сеңдердек, алар безне тәрбияләде. Ләкин бүгенге балалар без түгел, аларның рухи ихтыяҗлары башкачарак. Бүгенге башлангыч мәктәп балалары – илнең киләчәге. Аларны әсәр эчендә яшәргә, әсәр персонажлары белән кичерергә ничек өйрәтергә соң? Бу өлкәдә Татарстан китап нәшрияты күпкырлы эш алып бара. Татар, рус, инглиз телләрендә чыккан китапларны кәгазьдә һәм видеоязмаларда да укый ала бүгенге бала. Безнең Мөслим районы китапханәләрендә курчак театрлары эшләүне дә хупларга кирәк. Сәхнә баланы саф татар телендә сөйләргә өйрәтә. Әмма сәхнә әсәрләре юк дәрәҗәсендә. Без үскәндә, китапханәләргә ел саен диярлек «Пионер сәхнәсе», «Мәктәп сәхнәсе» исеме белән пьесалар җыентыклары чыга иде. Анда татар драматурглары әсәрләре белән бергә чит ил язучыларының тәрҗемәләре дә булды. Без аларны көтеп алдык, күбесен сәхнәләштердек. Мин укытучылар, китапханәчеләр белән сөйләшкәндә, балаларның драма әсәрләрендә уйнарга ашкынып торуларын әйтәләр. Нишләп соң без моны файдаланмыйбыз? Нишләп без төрлечә сүккән совет системасы мондый җыентыкларны чыгарып килгән дә, бу эш хәзер туктаган? Атнага ике сәгать татар теле укытылуына драма әсәрләрен сәхнәләштерү җавап булмас идемени?

Яшүсмерләр белән эшләү – ул галәмгә тиң. Яшьлек хыяллана. Егетләр-кызларның омтылышлары бернинди чикләрне белми. Шушы вакытта нинди юнәлеш бирүгә карап, яшьләр бөек идеалларга да омтылырга, үз гомерләрен эгоистик максатларга да багышларга мөмкиннәр. Китапханәченең арсеналында Г. Тукай, Һ. Такташ, Х. Туфан, М. Җәлил, Т. Миңнуллин китаплары бар. Әгәр без аларның яшәү үрнәкләрен, әсәрләрен яшүсмерләргә тәкъдим итеп, рухларына сеңдермәсәк, китапханәче дигән исемне күтәреп йөрергә дә лаек булмас идек. Үрнәк – бөек тәрбия чарасы. Китапханәче бөек кешеләр тормышы турында язылган әсәрләр белән яшьләрне рухландырырга тиеш.

Шушы урында минем әдәби

Народный писатель Республики Татарстан, лауреат премии им. Г. Тукая Фоат Садриев вспоминает как в детстве, заходя в библиотеку или в книжный магазин, разбегались его глаза. Потом, захватив 3-4 книжки, добегал до дома и, сидя на печке, начинал читать.

Он всю свою жизнь любил книги, собирал их, читал. В 1959 году Фоат Садриев начинает работать библиотекарем в родном селе, а в 1992 году его назначают на должность директора в Районную Централизованную библиотеку.

По его словам, когда-то Советский народ считался самым читающим. Как пишет Ленин, в 1897 году в России 76% людей не умели ни писать, ни читать. И только после Октябрской революции стал Советский Союз грамотной страной. В борьбе с безграмотностью приложили свои силы избы-читальни, библиотеки. Библиотеки не закрывались даже во время Великой Отечественной войны. Но в девяностые годы прошлого века число читающих резко сократилось. Что случилось? Конечно же, повлияли телевидение, интернет, смартфоны и другие гаджеты. С их помощью с информацией можно знакомиться раньше газет-журналов. Это еще тесно связано с тем, что в нынешнее время материальные ценности ставятся выше духовных.

Телевидение, интернет, где откровенно показываются убийства, насилие, разврат, явно несет негативный характер при формировании мировоззрения молодежи. В нашем мире идет процесс зомбирования. Но одно бесспорно: даже в таких обстоятельствах библиотекари не имеют права забывать о своей миссии. Мы должны донести до молодежи моральную ценность произведения, пробудить любовь к книге. Это должно происходить с малых лет.

Наша вторая миссия – пропаганда литературы. Почему на татарском телевидении и прессе нет программы, пропагандирующей хорошую литературу. Произведения должны читаться народом. Мы должны призвать людей к высоким духовным идеалам.

әсәрләрне халыкка җиткерү мәсьәләсенә тукталасым килә. Әдәби тәнкыйть бездә ике-өч кеше җилкәсенә салынган хәлдә, дип әйтсәк тә хата булмас. Ә матур әдәбиятны ничек пропагандаларга соң? Газеталарга рецензия бирә башласаң, бу бит реклама, Татмедиа акча сорый, дигән сүзләрне ишетергә туры килә. Шулайдыр, бәхәсләшмим. Ләкин язучының яңа әсәрен (бәлкем тулаем иҗатын) ни рәвешле халыкка җиткерергә соң? Бу мәсьәләдә безгә ниндидер уртак фикергә килергә кирәктер. Телевидение, радио, газета-журналлар аша матур әдәбиятны пропагандаламасак, без халыкның җанын, рухын тәрбияләүгә киртә куябыз. Яхшы әдәбият пропагандаланырга тиеш. Яхшы дигән төшенчәгә югары идеяләр белән сугарылган әсәрләр кирәк. Бу өлкәдә Роберт Миңнуллин зур өлеш кертте. Аның язучыларга багышланган тапшыруларын бер кассетага туплап, татар телчеләренә таратуны сораучылар да бик күп булды. Ни өчен соң бүген татар әдәбиятын пропагандалауга багышланган тапшырулар юк татар телевидениесендә? Һәм матбугатында дип өстәргә дә мөмкин. Әдәби әсәр яшәргә, халык тарафыннан укылырга, үзләштерелергә тиеш. Бу хакыйкатьне беркем дә кире кага алмый. Җыеп кына әйткәндә, китапханәчеләрнең җаваплылыгы хәзер икеләтә-өчләтә арта. Алар әхлакый тәрбиянең үзәге булып калды, дип әйтергә мөмкин. Мәхәллә, ВУЗ, ведомство китапханәләренең тәҗрибәсен гомумиләштерергә дә вакыт җиткәндер. Язучылар, филологлар белән дистанцион очрашулар да уртак максатыбызга ирешергә булышыр иде.

Китапханәче югары идеаллар, якты омтылышлар дөньясына әйдәргә, хыялларны кузгатырга бурычлы. Бу бөек бурыч аның өстеннән мәңге төшмәячәк, катлауланганнан катлаулана барачак. ■

Гөлназ МӘҮЛИЕВА-ШӘМСИ,
Иске Карамалы авылы китапханәчесе

Эшкә куанып бару – бәхет ул!

Мин үзебезнең авыл китапханәсенең ярты китабын укып чыккан бик актив бала булып үстем. Сыйныфташым Алмазның әнисе Рәмзия апа – китапханәче. Беркайчан да каты дәшмәс, сыйныф белән гел шунда мәш киләбез. Балалар белән эшләүнең төп уңышы да – китапханәченең якты йөзе. Әмма мин беркайчан да, 40 ел стажы булган Рәмзия апа Хәсәншинаны пенсиягә озатып, 35 яшемдә китапханәче булырмын дип хыялланмадым. Тормыш баскычлары катлаулы. Шәһәр тормышын ташлап авылга кайтырга, башка һөнәр табарга, аны яратырга өйрәнергә туры килде. Ун ел гомер узган. Нәтиҗәләр ясар, уңышларга куаныр чак.

Баштарак, минем өчен көн саен алты эш сәгате дәвамында берүзем булу бик мәзәк булды. Әйе, киләләр, китап бирәм, китәләр. Кәгазь эше җитәрлек, анысы. Әмма төрле яңалыклар, ачышлар белән тулы журналист эшеннән соң монда нинди ямь табарга соң? Тиз арада дөрес эш алымы уйлап табарга кирәк иде. Ничек әле? Тау Мөхәммәткә килмәсә – Мөхәммәт тауга барыр! Мин дә бер маршрут төзедем. Бүгенгәчә актуаль ул! Күбәк урта мәктәбе – 140 укучы, «Кояшкай» балалар бакчасы – 30 сабый, Иске Карамалы авыл җирлеге – 100 инвалид һәм 300 өлкән яшьтәге әби-бабайлар. Көн саен мин шушы объектларга барам, кызыклы китаплар өләшәм. Әле Яңа Карамалы, Түреш, Коммуна авылларында күчмә китапханә дә эшли. Кыскасы, мин элекке эшемдәге кебек кеше арасында һәм бәхетле.

Эш көнендә алты сәгать берүзем генә утырмау җаен да таптым. Әмирхан Еники, Мөхәммәт Мәһдиев әсәрләре, татар әдәбиятының башка күренекле

Музей-библиотека на пути становления

язучыларына багышланган фәнни конференция-дәресләр китапханәдә бик җанлы уза бездә. Теманы укытучы сайлый. Ә дәресне 20 ләп кызыклы сорау әзерләп мин алып барам. Мәктәп укучысына кызык. Беренчедән, ул мәктәп бусагасын чыгып башка мохиткә, иркенлеккә эләгә. Икенчедән, бу соңгы дәрес һәм өйгә кайтасы ярты юл да узылган. Өченчедән, чара викторина, квест, брейн-ринг форматында уза. Нәтиҗәдә, алтынчы дәрес бәйрәмгә, фәнни конференция кызыклыга әйләнә.

2016 нчы елдан бирле мин эш урынымны музей-китапханә итеп үзгәртү өстендә эшлим. Шактый экспонат тупланды. Шуңа күрә дә айга бер тапкыр Күбәк урта мәктәбенең һәр сыйныфы өчен тарих дәресләре уза биредә. Музей тематикасы – туган якны өйрәнү һәм үткән тарихны туплау. Бу максатта шәҗәрә бәйрәмнәре дә уздырабыз. Сыйныфлары белән гаилә шәҗәрәсен төзегән балалары бар. Еллар буе эзләнүдә без.

Әйе, университет белемем булса да, китапханәчегә дә читтән торып укырга туры килде. Бүгенге тормыш таләбе шундый. Китапханәбез эксклюзив бәйрәмнәре белән дә дан тота. Аларны уйлап табу,оештыру – минем режиссерлык хоббием.

«Парлы куаныч» игезәкләр сабантуе, бер метр да 30 сантиметрлы кыстыбый пешеру, Харрас Әюп исемендәге районара шигырь язучылар фестивале, Иске Карамалы – Күбәк авылларының Гиннесс рекордлар китабын төзү һәм ял паркында кичке сабантуй форматында презентацияләү миңа китап укучыларны тагын да якынайтты, берләштерде. Без район сулышы белән бергә яшибез. Иске Карамалы китапханәсе катнашмый калган чара юк ул. Ә бу факт – мин эшемне яратырга өйрәндем дигән бик саллы дәлил. ■

Харрас Әюп исемендәге районара шигырь язучылар фестивале

Гульназ Маулиева-Шамси переехала из города в село Старые Карамалы и вот уже 10 лет как работает здесь библиотекарем. Она никогда не думала, что ей придется изменить свое местожительство, свою работу и свою жизнь. Сначала было скучно сидеть одной по шесть часов каждый день. Ей хотелось что-то нового и интересного. Она решила, что «если Магомед не идет к горе, то гора придет к Магомеду». Гульназ придумала один маршрут. И он актуален до сегодняшнего дня: школа, детский сад, сельское поселение. Каждый день она ходит по этим объектам и раздает интересные книжки. Теперь она, как раньше, среди людей и счастлива.

Кроме этого Гульназ в библиотеке проводит научные конференции-уроки в формате викторины, квеста, брейн-ринга. Ученики с интересом ходят сюда и участвуют в мероприятиях.

С 2016 года Гульназ свое рабочее место превратила в музей-библиотеку. Собралось большое количество экспонатов. Поэтому раз в месяц для детей проводятся уроки истории. Сабантуи, фестивали, презентации, разные мероприятия объединили многих.

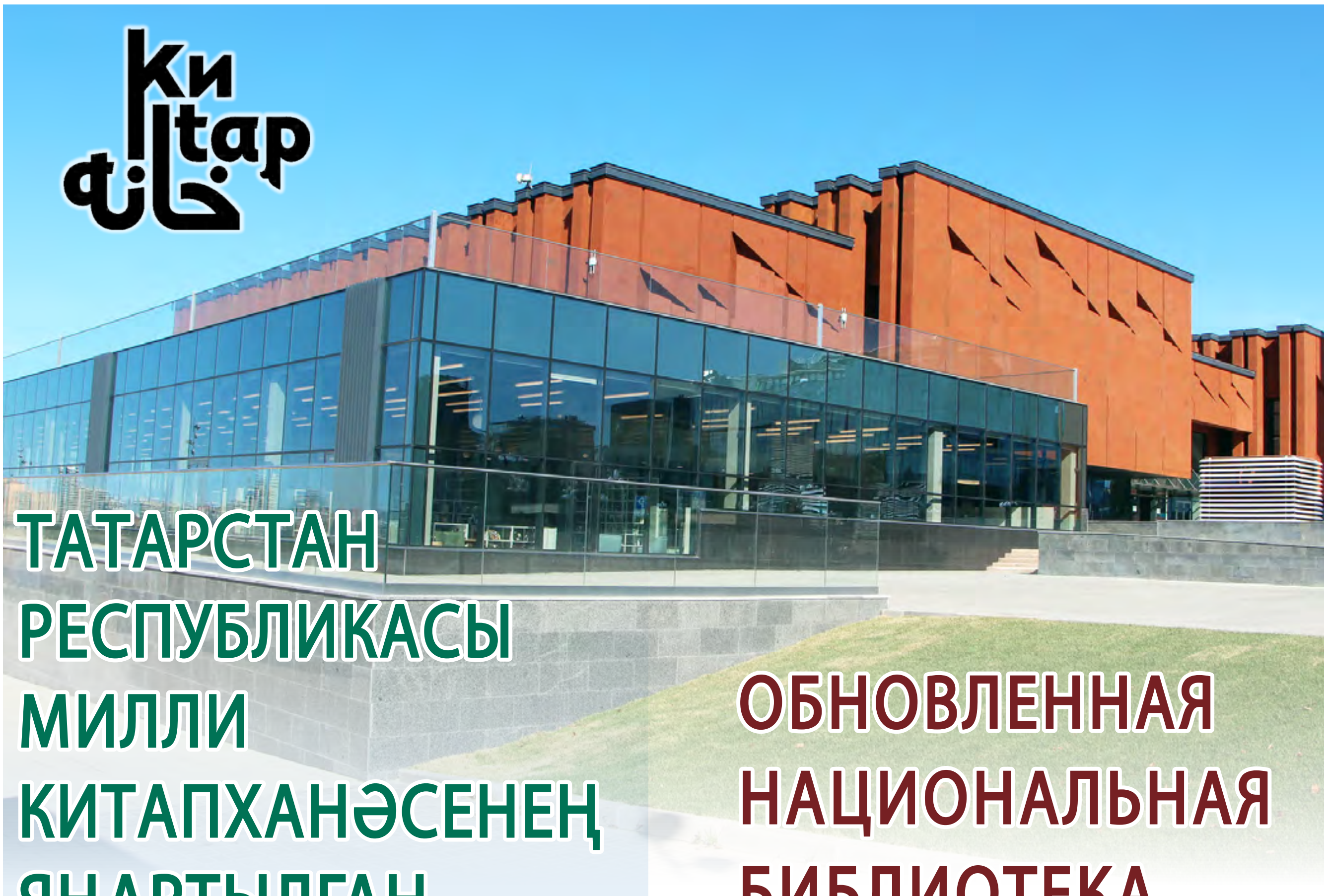

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МИЛЛИ КИТАПХАНӘСЕНЕҢ ЯҢАРТЫЛГАН БИНАСЫ

2020 елның 30 августында Казан шәһәрендә Милли китапханәнең яңартылган бинасын (Пушкин урамы, 86 йорт) ачу тантанасы узды. Ачылышта Татарстан Президенты Рөстәм Миңнеханов, Россия Хөкүмәте вице-премьеры Марат Хөснуллин, Татарстан Республикасы Дәүләт киңәшчесе Минтимер Шәймиев, РФ төзелеш һәм торак-коммуналь хуҗалыгы министрының беренче урынбасары Ирек Фәйзуллин, Татарстан Республикасы Дәүләт Со-

ОБНОВЛЕННАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА ТАТАРСТАНА

В день республики – 30 августа 2020 года состоялось открытие нового здания Национальной библиотеки Республики Татарстан по адресу ул. Пушкина, дом 86. В торжественном мероприятии приняли участие Президент Татарстана Рустам Минниханов, заместитель Председателя Правительства России Марат Хуснуллин, Государственный Советник РТ Минтимер Шаймиев, первый заместитель министра строительства и ЖКХ РФ Ирек Файзуллин, предсе-

датель Государственного Совета РТ Фарид Мухаметшин, руководитель Аппарата Президента РТ Асгат Сафаров, мэр Казани Ильсур Метшин, помощник Президента РТ Наталия Фишман-Бекмамбетова, министр культуры РТ Ирада Аюпова.

Библиотека получает трансформированное здание национально-культурного центра «Казань». До реконструкции это здание, построенное в 1988 году для Ленинского мемориала по проекту архитектора Анатолия Полянского, было одним из ярких примеров советского модернизма в Казани.

В работе над проектом реконструкции здания НКЦ «Казань» принимали участие Министерство строительства, архитектуры и жилищно-коммунального хозяйства РТ, Главное инвестиционно-строительное управление РТ, предприятие «Татинвестгражданпроект», Министерство культуры РТ, Национальная библиотека РТ. Окончательный вариант проекта принадлежит московскому архитектурному бюро «Хора», имеющему опыт разработки стилистической реконструкции библиотек Москвы. Работы осуществлялись при поддержке Центральной универсальной научной библиотеки имени Н. А. Некрасова. Проекту предшествовала большая работа по составлению функционального задания. Были проведены интервью с деятелями культуры Татарстана и двухдневная стратегическая сессия с сотрудниками Национальной библиотеки. С учетом высказанных пожеланий и ключевых технологических процессов библиотеки было сформулировано техническое задание на проектирование нового здания. Это позволило учесть логистику библиотеки, создать все необходимые условия как для пользователей, так и для сотрудников библиотеки.

Библиотека, обладающая большим фондом документов, всегда испытывала недостаток площадей для хранения. Согласно первой концепции реконструкции, все здание отводилось под хранение. В дальнейшем было принято решение создать пространство с максимальным количеством сценариев использования. Идея удалась – получилось идеальное пространство для

веты рәисе Фәрит Мөхәммәтшин, ТР Президенты Аппараты җитәкчесе Әсгать Сәфәров, Казан мэры Илсур Метшин, ТР Президенты ярдәмчесе Наталия Фишман-Бекмамбетова һәм ТР мәдәният министры Ирада Әюпова катнашты.

Китапханә яңартып корылган элекке «Казан» милли-мәдәни үзәге бинасында урнаша башлады. 1988 елда архитектор Анатолий Полянский проекты буенча төзелгән әлеге бина Казандагы совет модернизмының бер үрнәге иде.

Бинаны реконструкцияләүдә ТР Төзелеш, архитектура һәм торак-коммуналь хуҗалыгы министрлыгы, ТР Баш инвестицион-төзелеш идарәсе, «Татинвестгражданпроект» оешмасы, ТР Мәдәният министрлыгы, ТР Милли китапханәсе, Мәскәү шәһәренең «Хора» архитектура бюросы катнашты. Эш шулай ук Мәскәүнең Н. А. Некрасов исемендәге Үзәк универсаль фәнни китапханәсе ярдәме белән дә алып барылды. Татарстан мәдәният эшлекләренең һәм Милли китапханә хезмәткәрләренең фикерләрен һәм китапханә эшчәнлегенең заманча үзенчәлекләрен күз уңында тотып, бинаны төзекләндерү проекты булдырылды.

Башлангыч концепция нигезендә бинаның бөтен өлеше дә китапханәнең фондларын саклау өчен каралган була. Ләкин тора-бара биредәге барлык мәйданнарны мөмкин кадәр тулы рәвештә төрлечә куллану максат итеп куела. Бу идея тормышка аша – заманча китапханә булдырыла: якты, функциональ һәм мобиль.

Театр киенү-чишенү бүлмәсеннән башланса, яңартылган Милли китапханә иркен холлдан башлана. Килүчеләр якындагы махсус тартмаларда (локерларда) яисә киенү-чишенү урыннарында үз әйберләрен калдыра ала. Холлның төп элементы – утлы кинетик инсталляция, ул татар язуы тарихына багышланган, рун символларыннан алып кириллицага кадәр 5 алфавитның 287 хәрефен үз эченә алган. Түшәмгә элενгән элементлар һәрдаим хәрәкәттә, төрле төскә, формага керә алалар. Әлеге современной библиотеки: светлое, функциональное, мобильное.

Театр начинается с гардероба, а визит в Национальную библиотеку – с просторного холла. Здесь в локерах на входе или в гардеробе читатели могут оставить личные вещи. Главный элемент холла – светодинамическая кинетическая скульптура. Инсталляция посвящена истории татарской письменности и состоит из 287 букв пяти алфавитов – от рунических символов до кириллицы. Элементы, подвешенные к потолку, находятся в постоянном движении и могут принимать разные формы и динамику. Пять линий занимают буквы, складывающиеся в слово «знание» в разных написаниях. Авторами скульптуры являются Роберт Хасанов, Илья Файнберг, Людмила Забрускова и Юлия Туранова. Также библиотека получила новый логотип, созданный дизайнером Назимом Исмагиловым.

Книги в библиотеке оснащены RFID-чипами. 250 тысяч изданий находятся в открытом доступе на стеллажах. Чтобы взять или сдать книгу, достаточно положить её в бокс с сенсорным экраном и отсканировать читательский билет. На входе в здание размещена круглосуточная станция автоматического возврата книг, посредством которой можно вернуть книгу, не заходя в библиотеку.

Два миллиона библиотечных документов будут размещены в шести книгохранилищах, оборудованных мобильными стеллажами, которые легко перемещаются с помощью рычага. К примеру, мобильная секция из четырех двусторонних стеллажей (общей протяженностью 56 метрополок) вмещает до 2 500 единиц хранения и при полной загрузке весит около 5,5 тонн. Зоны хранения оснастили безопасными системами пылеудаления и пожаротушения.

Национальная библиотека обрела возможность в универсальной зоне организовать абонемент современной художественной и научно-популярной литературы со станциями самообслуживания. К концу года количество изданий в этой зоне увеличится до 70 тысяч экземпляров (25 тысяч наименований книг).

Пользователи библиотеки смогут самостоятельно возвращать книги через станции самообслуживания.

В библиотеке обустроили две читальные зоны – классическую и современную. В классическом читальном зале пользователи будут обслуживаться по единому читательскому билету, который можно оформить тут же. В открытом доступе используется тематическая расстановка литературы. Рядом представлены справочная литература и периодическая печать. В зале также оформлена выставка «Следы большого пути», посвященная истории татарской книги и литературы. Традиционный карточный каталог сохранили как необходимый атрибут классической библиотеки.

При организации читального зала особое внимание было уделено освещению на рабочих местах. Рабочие столы оснащены лампами, позволяющими регулировать уровень освещения вручную, прикасаясь к датчикам света, встроенными в мебель. На потолке – световоды: отверстия в крыше, изнутри облицованные нержавеющей сталью. Днем они проводят естественный свет, а вечером работают как лампы.

Современный зал, для которого планируют закупить 40 тысяч книг, расположен в стеклянном пристрое. Пространство начинается с детской зоны, адаптированной под самых маленьких пользователей библиотеки. Здесь школьники смогут делать уроки, а дети помладше – участвовать в мастер-классах и читать. Отдельное пространство предусмотрено и для подростков. Благодаря панорамным окнам современный зал залит светом. Между стеллажами находятся большие столы, за которыми можно заниматься группами.

В конце зала – музыкальная зона, в которой представлены коллекция пластинок с записями музыкальных произведений татарских певцов и композиторов, ноты и музыкальная литература. Желающим научиться игре на фортепиано библиотека предоставляет два электронных инструмента с наушниками.

Еще одна важная зона обновленной Национальной библиотеки – арт-инкубатор, который должен стать площадкой для городских культурных проектов. В студии звукозаписи в настоящее время разместился независимый музыкальный лейбл, продвигающий современную и актуальную татарскую музыку YummyMusic, в уайтбоксе – выставка Эдуарда Хайруллина и Альфрида Бустанова «Время собирать», посвящённая 100-летию образования ТАССР. В фойе открылся книжный магазин Центра современной культуры «Смена» и кофе-поинт от «Ботаники».

Технически оснащенный современный конференц-зал на 197 мест позволит библиотеке проводить крупные научные и творческие мероприятия. Рядом размещены аудитории для работы, в которых планируется проведение языковых курсов и других занятий.

Блэкбокс отдали под театральную площадку Моñ

инсталляциянең авторлары Роберт Хәсәнов, Илья Файнберг, Людмила Забрускова һәм Юлия Туранова. Китапханәнең яңа логотибы авторы – дизайн белгече Назыйм Исмәгыйлев.

Китапханәдә китаплар RFID-тамгалы. 250 мең басма киштәләрдә ачык куллануда булачак. Китапны укырга алу яисә кире кайтару өчен сенсорлы экраны булган махсус бокслар урнаштырылган.

Китапханә фондын саклау өчен җиңел хәрәкәтләнүче мобиль киштәләре булган алты китап саклау урыны бар. Мисалга, дүрт мобиль секцияле, ике яклы киштәләр (гомуми озынлыгы 56 метр) 2500-гә кадәр саклау берәмлеген сыйдыра ала. Китап саклау зоналары температураны көйләү, җилләтү, тузан суырту һәм янгын сүндерү системалары белән тәэмин ителгән.

Китапханәдә ике уку зонасы бар – классик һәм заманча. Классик уку залында кулланучыларга бердәм укучы билеты белән хезмәт күрсәтәчәкләр. Ачык кулланудыгы әдәбият тематик тәртиптә тезелгән. Янәшәдә генә белешмә әдәбият һәм вакытлы матбугат басмалары урнаштырылган. Залда шулай ук татар китабы һәм әдәбияты тарихына багышланган «Олы юл эзләре» дигән күргәзмә эшли. Классик әдәбиятның аерылгысыз өлеше буларак традицион каталоглар да бар.

40 мең китап белән тәэмин ителүе планлаштырылган заманча зал пыяладан төзелгән мәйданда урнашкан. Ул балалар зонасыннан башлана. Мәктәп укучылары монда дәресләрен карый алалар, ә кечкенәрәк балаларга остаханәләрдә катнашу һәм уку, уйнау мөмкинлекләре бар. Яшүсмерләр өчен дә аерым зал каралган.

Милли китапханәнең яңа бинасындагы төп зоналарының тагын берсе – арт-инкубатор. Бу шәһәр яшьләренең мәдәни проектлары өчен киң мәйдан булырга тиеш.

197 урынлы заманча конференц-зал – китапханәдә уздырылачак фәнни җыелышлар һәм иҗади кичәләр өчен уңайлы урын.

Кулланучылар өчен китапханә декабрь аенда гына эшли башлаячак. Хәзерге вакытта бинаны төзекләндерү эшләре тәмамланып килә. Ел азагына китапханә фондлары тулаем күчерелеп бетәргә тиеш. Әлегә китапханә бинасына экскурсияләргә килергә мөмкин.

– новый проект фонда поддержки современного искусства «Живой город». Сюда переедут постановки творческой лаборатории «Угол» и спектакли объединения «Алиф». Пространство вмещает 130 человек и легко трансформируется под разные задачи. Оно подойдет для концертов, кинопоказов, хореографических постановок, видеоинсталляций, мастер-классов.

Доступ в библиотеку пользователи получат только в декабре. На данный момент завершается реконструкция здания под нужды библиотеки – в книгохранилище устанавливают стеллажи, а снаружи благоустраивают территорию, завершаются отделочные работы. К концу года должен быть полностью перемещён библиотечный фонд, оборудованы помещения. А пока в библиотеку можно сходить на экскурсию. Посетителям покажут читальные и выставочные залы, художественную инсталляцию в фойе и вид, который открывается с террасы здания.

120-ЛЕТ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ ХАСАНА ТУФАНА

Марсель ***ИБРАГИМОВ,***
заведующий отделом текстологии ИЯЛИ им. Г. Ибрагимова АН РТ, кандидат филологических наук

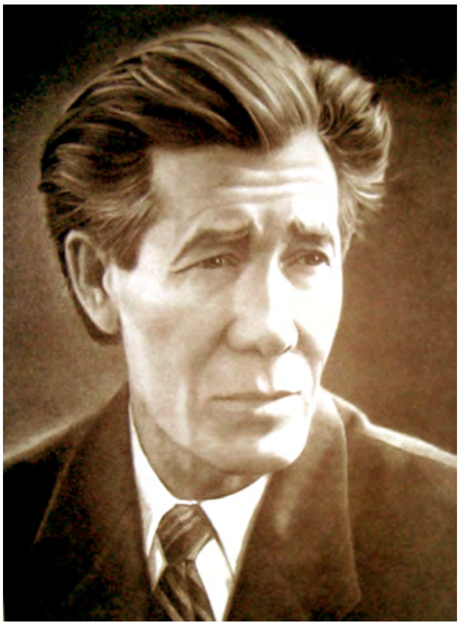

«Ты для того лишь и пришёл в наш мир, Чтобы в своём народе стать поэтом»

9 ДЕКАБРЯ исполнилось 120 лет со дня рождения татарского поэта Хасана Туфана. Родившись на рубеже XX и XXI веков, Хасан Туфан прожил долгую, полную драматических коллизий жизнь. Заявивший о себе в 1920-е годы как поэт-новатор, последователь школы В. Маяковского, в 1940-м он был арестован по надуманному обвинению (по статье 58-2) и почти на два десятилетия отлучён от читателя. Непростым было и возвращение Хасана Туфана в литературу после заключения. Первый после ссылки сборник поэта на татарском языке увидел свет в 1958 году после того, как в издательстве «Советский писатель» вышла книга с русскоязычными переводами его стихов. Один из переводчиков – Рувим Моран – на долгие годы стал другом Х. Туфана, открывшим мир его поэзии советскому читателю.

В Центре письменного и музыкального наследия ИЯЛИ им. Г. Ибрагимова АН РТ в фонде Хасана Туфана хранятся адресованные татарскому поэту письма Рувима Морана (Ф. 133, оп. 3, д. 336). Они разного содержания. Большинство из них – по поводу издания переводов сочинений Х. Туфана в различных московских издательствах и журналах. Несмотря на то что написаны они по деловым вопросам, в письмах много личного, свидетельствующего о дружеских чувствах переводчика к татарскому поэту.

В честь юбилейной даты редакция «Библиотечного вестника» публикует несколько из этих писем (всего в фонде хранится 31 письмо). В скором будущем эти письма и другие материалы, хранящиеся в ЦПиМН ИЯЛИ АН РТ, будут доступны широкой читательской аудитории на сайте «Miras-info». В Центре ведётся большая работа по оцифровке архивных материалов и их размещению в сети Интернет в свободном доступе.

Письма подготовил к публикации и прокомментировал кандидат филологических наук, заведующий отделом текстологии ИЯЛИ им. Г. Ибрагимова АН РТ **Марсель Ибрагимов**. Печатаются они с сокращениями, с сохранением авторской пунктуации.

Марсель Ибрагимов

Письмо Рувима Морана Хасану Туфану от 29 июня 1957 года

Дорогой Хасан!

Я уехал за город работать над Вашими же стихами сразу же после отъезда товарищей в Казань. Думал увидеть Вас на вокзале, но там Вас не было. Вы не позвонили тоже, пока находились в Москве, а я хотел скорее приступить к делу…

(…) Теперь что касается моей части переводов. Работаю все время напряженно и с увлечением. Многое получается очень хорошо, как, например, о Моабите[1]. Я уже перевел несколько сот строк, и как только перепечатаю – вышлю Вам.

Но Вы, дорогой мой, не выполняете своих обязательств. Вы должны были сейчас же по приезде послать мне оригиналы «Уральских эскизов»[2] и цикла «Клятва»[3], а я до сих пор ничего не получил…

(…) Я думаю, что к концу июля Вам бы неплохо приехать в Москву, чтобы на месте разрешить все вопросы. Вы ведь сами знаете, что в связи с Вашей книгой может возникнуть много осложнений. Я стараюсь в процессе работы делать ясными наиболее спорные моменты, но сейчас, когда постепенно вырисовывается лицо книги, ее атмосфера, уже видно, что для того,чтобы не свести книгу к ряду плоских, бесцветных, нужна будет борьба – умная, доказательная. А книга будет хорошей, яркой, необычной и за нее стоит бороться!

Простите за требовательный и резкий тон письма – Ваша книга стала моей, я очень с ней сроднился и мне нужно все сделать вовремя и хорошо.

(…) Как у Вас дела с поэмой? Если она готова – вышлите немедленно, очень хорошо было бы ее включить – мы бы успели.

Обнимаю Вас и жду.

Ваш Рувим Моран.

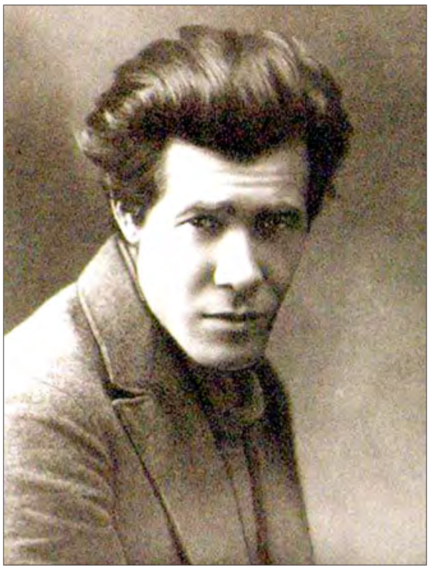

Хасан Туфан

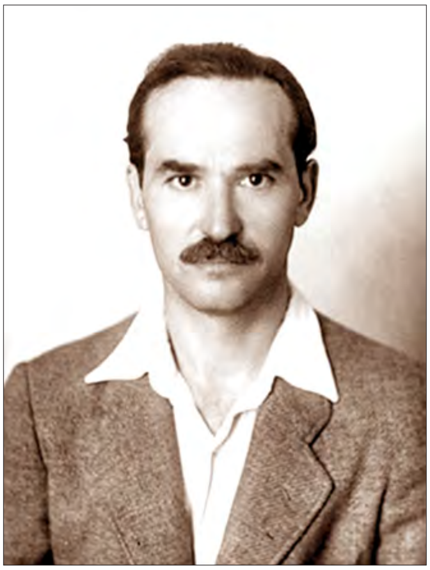

Рувим Моран

Письмо Рувима Морана Хасану Туфану от 4 ноября 1967 года

Дорогой Хасан!

Если б ты только знал сколько с редактором – Любовью Константиновной Осиповой, умной и прелестной душевной молодой женщиной – мы крови проливаем в борьбе за целостность твоей книжки! Вчера ночью говорил с тобой, а сегодня утром уже опять сражался с зав. отделом Марусичем, замещающим (и подсиживающим) Лебедеву. Это упрямый и скользкий, как уж, человек, к тому же непереносимо многословный, который твердит одно – никакого намека на «тюремную тему». Увы, он не автор этой «линии», но ее ревностный проводник.

(…) Но тут началась война с Марусичем. Он с Осиповой вообще не в ладах и обвиняет, что она протаскивает «тюремные стихи». Особенно резко он против «Моабита», а теперь и «Чьи руки теплее»[4] (то, что оно недавно напечатано в «Дружбе народов» для него не аргумент).

(…) Он, главное, озабочен тем, чтобы мотивы грусти, печали, одиночества не были связаны с заключением. Предложил, чтобы в автобиографии написать «потом поселился в Сибири» или «долго жил в Сибири» – тогда, как он считает, все эти мотивы смерти, печали будут обычными, не «политическими» несчастьями. Благодаря этому мы пока сговорились на таких поправках:

В «Солнечном»[5]

Там, где было:

Вот и сюда,
На пустырь,
тайгою окруженный,
Ржавою колючкой
огражденный,
В наш барак,
угрюмый, как нора

Я переделал:

Вот и сюда,
В глухомань,
в таежный наш поселок,
Где от пихт рассветный
сумрак долог,
В угол мой угрюмый,
как нора, и т. д.

В «Говорящей материи»[6]:

Вместо:

А я… Как далеко
с любимой разошлись мы!
И почему-то никогда
Не могут от нее
ни весточки, ни письма
Дойти сюда…

Переделал:

И почему-то никогда
Она мне весточек
не шлет и письма
Не пишет мне сюда…

(…) Итог такой: Сняты «Капли»[7], снимаются «Моабит» и «Чьи руки теплее» и сделано несколько поправок. В общем потери количественно не так уж велики и я думаю с ними можно будет смириться… С «Моабитом» и «Чьи руки теплее» пойдем в главную редакцию – пусть разрешают спор (буду говорить, что автор и переводчик настаивают на помещении этих стихов). Я думаю, что это почти бесполезно – там заодно с Марусичем, но попытаться надо. А если уж не получится ничего – придется оставить, как есть.

(…)В твоей автобиографии, подробности твоего периода з/к (заключения. – М. И.), конечно вылетели, видимо Осипова нашла какие-то слова. А Марусич говорит: об этом периоде надо писать, как теперь пишут в некрологах. По-моему, это значит не говорить ни слова, умалчивать вчистую.

Вот дорогой мой каковы дела. Тебе хорошо, ты себе сидишь в Казани, а мне после борьбы с тобой (чтобы ты наконец взялся за книгу и не тянул!) приходится теперь драться с марусичами. Но чего не сделаешь ради друга, а главное ради правды в поэзии!

Будем надеяться, что все это останется позади и выйдет книга, в которой с водою не выплеснули ребенка.

Привет Меджие и Гуле[8] от нашей семьи.

Будь здоров, напиши мне, не поленись.

Твой РувимМоран.

Письмо Рувима Морана Хасану Туфану от 20 сентября 1978 года

Дорогой Хасан!

Я был глубоко растроган звонком Мэри и Вашим поздравлением, и тем, что ты помнишь мою дату. Большой, большой Вам зуррахмат!

Вот уж и я переваливаю за 70-летний рубеж, а наша дружба – за двадцатилетний. Мы с Иллой[9] часто вспоминаем тебя, твою детскую улыбку, твой человеческий талант обвораживать при первой же встрече. И при первой же нашей встрече на бумаге мы сразу прикипели друг к другу, сразу сроднились строка за строкой, слово за словом. И так жаль, что так редко в последние годы видимся с тобой. Я сам никак не выберусь в Казань, а татары сами не зовут…

Мы так тебя любим, так желаем тебе здоровья и ясной головы, и вдохновенья.

Помнишь как Маяковский сказал Пушкину:

Я даже ямбом подсюсюкнул,
Чтоб только быть
приятней Вам!

А я пишу твоими любимыми зелеными чернилами, чтобы быть приятнее тебе.

Обнимаю тебя! Самые горячие чувства от Иллы Михайловны.

Не теряю надежду на встречу.

Твой Рувим.

---

[1] Стихотворение Х. Туфана «Моабитны күрдем төшемдә» (1947). В переводе Р. Морана – «Моабит мне приснился».
[2] Поэма Х. Туфана «Урал эскизлары» (1926).
[3] Стихотворный цикл «Ант» («Клятва», 1935), ставший одним из оснований для возбуждения против Х. Туфана уголовного дела. Двумя из трёх специально создававшихся в рамках уголовного расследования для комиссий он был признан контрреволюционным.
[4] Стихотворение Х. Туфана «Кайсыгызның кулы җылы» (1956).
[5] Лирическая поэма Х. Туфана «Кояшлы» (1947).
[6] Стихотворение Х. Туфана «Сөйли торган материя» (1953).
[7] Стихотворение Х. Туфана «Тамчылар ни диләр» (1957).
[8] Племянница и дочь Х. Туфана .
[9] Супруга Рувима Морана – Илла Михайловна Боруцкая.

9 декабрьдә Хәсән Туфанның тууына 120 ел тулды. Ул 1920 нче елларда үзен В. Маяковский мәктәбе дәвамчысы, новатор шагыйрь буларак таныта. 1940 елда Хәсән Туфанны, уйдырма ялалар ягып, кулга алалар. Аның сөргеннән соң кире әдәбиятка, халыкка кайтуы да җиңел генә булмый, беренче җыентыгы 1958 елда гына дөнья күрә.

Галимҗан Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының Язма һәм музыкаль мирас үзәгендәге Хәсән Туфан фондында тәрҗемәче Рувим Моранның шагыйрьгә адресланган хатлары саклана. Алар төрле эчтәлектә. Күбесендә Туфанның шигырьләрен Мәскәүдәге төрле нәшриятларда һәм журналларда бастыру турында сүз бара. Нигездә эшлекле характерда булсалар да, хатларда шәхси мөнәсәбәтләр дә ачыла, тәрҗемәченең татар шагыйренә дустанә мөгамәләсе дә күренә.

Әлеге мирасханәдә архив материалларын цифрлаштыру һәм Интернет челтәренә ачык куллануга кую юнәлешендә күп эшләр башкарыла. Югарыда бирелгән хатларны басмага әзерләүче һәм шәрехләүче – филология фәннәре кандидаты, Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтында текстология бүлеген җитәкләүче Марсель Ибраһимов.

Марсель ИБРАГИМОВ,
заведующий отделом текстологии ИЯЛИ
им. Г. Ибрагимова АН РТ
кандидат филологических наук

«Заговорили ивы по-татарски...»

ШЕСТЬ лет назад в одном из печатных изданий Казани был организован конкурс художественного перевода: участникам конкурса предлагалось перевести на русский язык стихотворение Хасана Туфана «Агыла да болыт, агыла» («Плывут и плывут облака»). Выбор понятен. Стихотворение, написанное поэтом в далёкой ссылке, глубоко личностно, проникновенно, и недаром оно стало песней. Возможно, не последнюю роль в этом выборе сыграла его форма: каждая из шести строф – кольцевое пятистишие. По своему строению оно чем-то напоминает знаменитое есенинское «Шаганэ ты моя, Шаганэ!» с той разницей, что у Есенина стихотворение строится как венок строф (наподобие венка сонетов) – каждая строфа, начиная со второй, обрамляется строками первой строфы.

Вряд ли Туфан позаимствовал эту стихотворную форму из «Персидских мотивов», хотя он и перевёл есенинское стихотворение на татарский язык (в переводе Х. Туфана оно опубликовано в журнале «Казан утлары» в 1975 году, № 8). «Плывут и плывут облака» были написаны раньше – в 1951-м. Ещё раньше такими же пятистишиями написаны «Хәят» («Жизнь», 1942), «Бу соңгы таңы анын» («Его последняя заря», 1943), «Илдә нилэр бар икэн?» («А как там на родине?», 1944), «Иртәләр житте исә» («Когда на дворе рассветает», 1944). Все эти стихотворения создавались вдали от своего дома в период десятилетнего заключения поэта в лагерях ГУЛАГа.

В истории татарской поэзии пятистишия Х. Туфана – один из примеров фамильной строфы (наподобие алкеевой строфы в античной поэзии или онегинской – в русской). Она редко встречается в творчестве других татарских поэтов: отдельные стихотворения с таким строением есть у Ахмета Файзи, Сибгата Хакима.

Поиск новых форм стиха – одна из отличительных особенностей поэзии Хасана Туфана. В конце 1920-х годов он выступает за обновление татарского стиха, активное внедрение в татарскую поэзию декламационного стихотворчества. Это сближает его с Х. Такташем, А. Кутуем, К. Наджми – поэтами-авангардистами, ратовавшими за создание новой поэзии. В своих написанных в это время статьях Х. Туфан называет приверженцев традиций восточной поэзии словом ӘБИЗМ – абревиатура (әдәбиятта борынгылыкка иярүче законнар мәктәбе – школа последователей законов старины в литературе), созвучная татарскому «әби» (бабушка).

Увлечение «левыми» теориями было у ХасанаТуфана непродолжительным. В конце 1920-х – начале 1930-х годов в его поэзии открывается потенциал татарского фольклора и восточной поэтики. Выпускник известного во всём татарском мире уфимского медресе «Галия», Х. Туфан, безусловно, хорошо знал восточную поэзию. В немалой степени этому поспособствовал учившийся вместе с ним Ш. Бабич, который организовал в медресе тайный литературный кружок. По воспоминаниям Х. Туфана, во время ночных заседаний этого кружка Ш. Бабич знакомил его участников с переведёнными на турецкий язык французскими книгами, рассказывал о гипнотизме, но, самое главное, каждое такое заседание завершалось беседами о восточной поэзии. Хорошо знавший её Ш. Бабич, по признанию самого Х. Туфана, открывал для шакирдов творчество Омара Хайяма, Ибн Фараби, Ибн Сины, Фирдоуси, Хафиза, Низами. Нельзя забывать и о другом учителе Х. Туфана – преподававшем в те годы в «Галия» Галимджане Ибрагимове, благодаря которому шакирд медресе стал задумываться о литературном поприще.

С поэзией Востока Хасан Туфан знакомится и во время своего путешествия по Кавказу и Средней Азии в конце 1920-х годов: он собирает фольклор, встречается с ашугами и акынами, находит и переписывает тюркоязычные переводы стихов Хайяма. В Баку в одной из библиотек татарский поэт случайно наткнулся на первый изданный в Казани сборник своих стихов

– «Туфан шигырьләре» («Стихи Туфана»). По признанию самого Туфана, увидев его, он не испытал радостных чувств. Не только потому, что в нём было много юношеских, незрелых стихов – изменилось само отношение поэта к стиху. Тонический, декламационный стих, которым испытавший влияние Лефа поэт был увлечён в первой половине 1920-х годов, кажется ему теперь менее поэтичным, нежели традиционный, мелодичный. «Что осталось бы от величайшего из эпосов мира – «Манаса» – будь он написан свободным стихом?», – задаётся вопросом Х. Туфан.

Восток был не только одной из тем поэзии Хасана Туфана: ему была близка натурфилософия восточных поэтов, прежде всего О. Хайяма. Рубаи О. Хайяма, ставшие известными европейскому читателю благодаря переводам Эдварда Фитцджеральда, долгое время интерпретировались как один из примеров материалистического мировоззрения. Во многих вольных переводах на русский язык (большинство из них было сделано с европейских переводов) О. Хайям предстаёт как поэт-гедонист: обязательными в таких переводах становятся мотивы опьянения, любовного наслаждения. Приведу один любопытный пример. В 1908 году А. Луначарский в «Очерках по философии марксизма» в статье «Атеизм» опубликовал 12 четверостиший О. Хайяма в переводе с итальянского языка. Вот один из его переводов:

Наш мир – фонарь
волшебный, мне сдаётся,
И солнце служит фонарю огнём:
Мы тени. Бог же
смотрит и смеётся
На карлов пьяных
грёзой и вином.

Его точный перевод выглядит так:

Этот мир, в котором
блуждаем мы,
Можно уподобить
волшебному фонарю:
Солнце – это светильник,
а мир – фонарь,
Мы же – картинки,
которые кружатся в нём.

Конечно, не все переводчики подобным образом интерпретировали Омара Хайяма. Его рубаи существуют в русской поэзии во множестве переводов, многие из которых оказываются близки смыслам переводимых стихов. Это, например, переводы Ивана Тхоржевского, издавшего в 1928 году в Париже книгу своих переводов восточного поэта.

Вместе с тем мировоззрение О. Хайяма не сводимо к материализму. Востоковед-иранист, профессор Петербургского университета В. А. Жуковский в своей работе «Омар Хайям и странствующие четверостишия» (1897), характеризуя восточного учёного, философа, писал о созерцательном начале в его поэзии. Известно, что созерцание – одна из категорий философии суфизма. Суфийский деятель Мансур Халладж утверждал, что человек, который ни на мгновение не забывает о присутствии Бога в окружающем мире, в конце концов приходит к тому, что утрачивает свои индивидуальные человеческие качества и погружается в созерцание Божественности. Мотив вина в творчестве О. Хайяма в таком случае можно рассматривать и как экстатическое опьянение, которое позволяет поэту-суфию возвыситься до созерцания божественной сущности мира.

Можно предположить, что эта составляющая мировоззрения О. Хайяма была не менее интересна для Х. Туфана. А учитывая, что мир восточной поэзии первым для него открыл Ш. Бабич, поэт, который сам испытывал влияние суфизма, такое предположение не кажется маловероятным.

Х. Туфан не только переводил рубаи О. Хайяма, но и сам пробовал себя в этом жанре восточной поэзии. Среди его рубаи есть и посвящённое одному из своих любимых восточных поэтов:

Чын фәлсәфи чатыр
тегә иде Хәйям,
Көтмәгән зур гамь
утында көйде Хәйям,
Гомеренең чатыр бавын
кисеп әҗәл
Сатып алды аның үзен
нинди арзан...

Подлинный философский
шатёр шил Хайям,
В нежданном огне печали
горел Хайям,
Смерть, перерезав
верёвку шатра,
Забрала его (Хайяма)
за бесценок...
(Подстрочный перевод)

Русскоязычному читателю имя Хасана Туфана впервые стало известно в 1930 году. В «Альманахе татарской литературы» под редакцией А. Фадеева и Э. Багрицкого была опубликована его поэма «Уральские эскизы». Следующей публикации на русском пришлось ждать 27 лет: в изданную в 1957 году «Антологию татарской поэзии» вошло 15 стихотворений поэта, написанных в разные годы. Спустя год, в 1958 году, в «Советском писателе» выходит в свет сборник стихотворений Х. Туфана с переводами Рувима Морана и Леонида Хаустова. Этот сборник сыграл важную роль и в возвращении Хасана Туфана татарскому читателю. Ещё будучи в ссылке (после отбывания десятилетнего заключения Х. Туфан по приговору суда был определён на вечное поселение в деревню Покровка Устарского района Новосибирской области) Х. Туфан к одному из писем Габдрахману Минскому прикрепляет несколько своих стихотворений в надежде, что они могут быть опубликованы.

Однако возвращение Туфана в литературу не было скорым. Да, отдельные стихи поэта начали появляться в татарской периодике вскоре после его возвращения в Казань летом 1956 года (23 августа он был вновь принят в члены

Союза писателей), но отдельной книги стихов у поэта ещё не было, не считая изданную в 1929 году. Издание в 1958 году «Советском писателе» книги стихов заметно ускорило выход сборника стихов Х. Туфана на татарском языке. Он увидел свет в том же 1958 году под названием «Җырлар, шигырьләр» («Песни, стихи»).

Дружеским отношениям между Хасаном Туфаном и Рувимом Мораном способствовало и сходство их судеб. Р. Моран тоже был узником ГУЛАГа, правда, случилось это уже после войны, в 1948 году – поэт и переводчик был арестован по делу Еврейского антифашистского комитета и семь лет провёл в лагерях. От других переводчиков с татарского его отличала тяга к познанию языка, его мелодики, интонации. Во многих своих письмах он просит ХасанаТуфана прислать ему оригиналы стихотворений, подчёркивая, что ему важно уловить не передаваемые подстрочниками особенности ритма. Очевидно, языковой восприимчивости Р. Морана поспособствовали детские и юношеские годы, проведённые в многоязыкой Одессе, где он вырос, слушая русскую, еврейскую, болгарскую, молдавскую речь.

На семидесятилетие своего друга Р. Моран прислал поздравление в стихах. Автор стихотворения нашёл простые слова, чтобы выразить внутреннюю сущность Хасана Туфана, его жизненное предназначение – быть поэтом.

Другу Хасану в декабре 1970

Почти пятнадцать лет тому назад
Со мной, как ты,
ожившим после встряски,
Заговорили ивы по-татарски;
И то был голос твой,
мой друг, мой брат,
Или как звал тебя Такташ –
брамат...

Ты был бродягой –
вольным и невольным,
Но странствовал не праздно:
в жизнь влюблен.
Твой стих и знойным
югом прокален,
И напоен таежным
духом хвойным.

Кузнец и плотник,
токарь и шакирд,
Старатель и учитель,
но при этом –
Ты для того лишь
и пришел в наш мир,
Чтобы в своем народе
быть поэтом.

Ты смерти ждал,
ты ей в глаза глядел,
Но не уронял Тукая светоч ясный,
И вновь зовет
среди житейских дел:
«И туган тел, и матур тел» –
«О мой родной язык,
язык прекрасный!»

Хранит сибирский иней голова
И сердце может подвести
нежданно,
Но странно, дико
слышать нам слова:
«Семидесятилетие Туфана».

Не верим мы,
не веришь ты и сам,
Наш старый друг,
наш молодой Хасан!

Шигырьнең яңа формаларын эзләү – Хәсән Туфан иҗатындагы үзенчәлекләрнең берсе. 1920 нче еллар ахырында ул татар шигырен яңарту, татар поэзиясенә декламацион шигырьләр кертү яклы була. Бу аны авангард шагыйрьләр Һ. Такташ, Г. Кутуй, К. Нәҗми белән якынлаштыра. Шушы чорда язган мәкаләләрендә Туфан көнчыгыш поэзиясенә таянганнарны ӘБИЗМ (әдәбиятта борынгылыкка иярүче законнар мәктәбе) термины белән атый. Шагыйрьнең «сул» теорияләр белән мавыгуы озакка сузылмый. 1920 нче еллар ахыры – 1930 нчы еллар башында аның поэзиясендә татар фольклоры һәм көнчыгыш поэтикасы билгеләре күренә башлый. «Галия» мәдрәсәсен тәмамлаган шәкерт буларак, Хәсән Туфан, һичшиксез, көнчыгыш поэзиясен бик яхшы белгән. Мәдрәсәдә яшерен әдәби түгәрәк оештырган Шәехзадә Бабичның да аңа йогынтысы булгандыр. Туфан истәлекләре буенча, төнге утырышларда Ш. Бабич катнашучыларны төрек теленә тәрҗемә ителгән французча китаплар белән таныштырган, гипнотизм турында сөйләгән, иң мөһиме – һәрбер утырыш көнчыгыш поэзиясе турында сөйләшү белән тәмамланган. Аны бик яхшы белгән Бабич шәкертләрне Гомәр Хәйям, Ибне Фараби, Ибне Сина, Фирдәүси, Хафиз, Низами иҗатлары белән таныштырган. Хәсән Туфанның тагын бер укытучысы, шул елларда «Галия» мәдрәсәсендә укыткан Галимҗан Ибраһимов турында да онытырга ярамый.

Көнчыгыш поэзиясе белән Хәсән Туфан 1920 нче еллар ахырында Кавказ, Урта Азия буйлап сәяхәт вакытында да таныша: ул фольклор материаллары җыя, Хәйямнең төрки телләрдәге тәрҗемә шигырьләрен таба, язып ала. Баку китапханәләренең берсендә ул үзенең Казанда басылып чыккан шигырьләр җыентыгына да тап була. Бу җыентыкны күрү аңа шатлык китерми, чөнки шагыйрьнең шигырьгә карата мөнәсәбәте инде үзгәргән була.

Рус телле укучылар Хәсән Туфан исеме белән беренче тапкыр 1930 нчы елларда таныша. 1958 нче елда Рувим Моран һәм Леонид Хаустов тәрҗемәсендә аның русча аерым шигырьләр җыентыгы басылып чыга.

Хәсән Туфан белән Рувим Моранның дуслыгына язмышларының охшаш булуы да йогынты ясагандыр. 1948 елда Рувим Моран да кулга алына. Башка тәрҗемәчеләрдән аермалы буларак, ул татар телен белергә, аның көймоңын, интонациясен тоярга омтыла. Күп хатларында ул Хәсән Туфаннан, шигырьләренең сүзгә-сүз тәрҗемәсе белән бергә, татарча оригиналларын да җибәрүне сорый.

Кира ФАТХЕЕВА,
главный библиотекарь научно-методического отдела Национальной библиотеки Республики Татарстан

Юбилей отметили достойно

Мероприятия Республиканской библиотеки им. В. И. Ленина* к дням XXV-летия Татарской АССР в год великой Победы

К 100-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ ТАТАРСКОЙ АВТОНОМНОЙ СОВЕТСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ И К 75-ЛЕТИЮ ПОБЕДЫ В ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ

27 МАЯ 1920 г. Всероссийский Центральный Исполнительный комитет (ВЦИК) и Совет Народных Комиссаров (Совнарком) приняли Декрет «Об образовании Татарской Автономной Советской Социалистической Республики» (ТАССР).

В мае 1945 года в республике проходили торжества в ознаменование 25-летия (1920–1945) со дня образования ТАССР.

25-летие существования Татарии ознаменовалось огромными успехами во всех областях социалистического строительства, промышленности, сельского хозяйства и культуры, в том числе и в области библиотечного дела.

В первые годы Великой Октябрьской Социалистической революции в Казанской губернии имелась только одна Казанская городская общественная библиотека, то на 1 января 1945 года в Татарии было 1855 массовых библиотек.

К юбилею образования Татарии Республиканская библиотека подошла с такими показателями на начало 1945 года: фонд составил 162 725 экземпляров литературы, количество читателей – 7 169 человек, книговыдача – 205 289 экземпляров изданий, посещаемость – 122 376.

Всего библиотекой выдано 5 604 библиографические справок, из них: библиографическим отделом – 3 803, абонементом – 1 801; письменных – 66, устных – 5 538, в т. ч. татарских – 132.

Сотрудниками справочно-библиографического отдела составлено 52 рекомендательных списка литературы, из них: на русском и татарском языках – 19; на русском языке – 25, на татарском языке – 9. Подготовлено 13 бюллетеней новинок литературы, из них 2 – на татарском языке.

Библиотекой проведено 108 массовых мероприятий на различные темы («Текущий момент и международное положение», «Подготовка к выборам в Верховный Совет СССР», «Основы марксизма-ленинизма и история ВКП (б)», «Книга Сталина “О Великой отечественной войне”» и др.), в том числе 16 лекций и докладов с охватом участников 1450 человек и литературный вечер по пропаганде художественной литературы с охватом 238 человек.

---

* Ныне Национальная библиотека Республики Татарстан

Методическим кабинетом организовано 9 методических совещаний, 15 семинаров, групповые консультации – 10, сделано 19 выездов и оказана помощь на местах, подготовлено 15 методических указаний. Всего подготовлено 765 мероприятий, которыми охвачено 1568 библиотекарей.

Библиотекари приняли активное участие в подготовке и проведении выборов в Верховный Совет СССР. Составлен рекомендательный список литературы по выборам в Верховный Совет СССР и разослан районным библиотекам. Проведено собрание молодых избирателей-библиотекарей Республиканской библиотеки, впервые принимающих участие в подготовке и выборах в Верховный Совет СССР.

Библиотека организовала передвижки в агитпункте избирательного участка № 534 по выборам в Верховный Совет СССР в количестве 64 книг и в агитпункте № 4 по выборам в Верховные Советы РСФСР и ТАССР в количестве 88 книг. Сотрудники читального зала (Мария Алексеевна Апрельская) и абонемента (С. Л. Сатыева) работали агитаторами на агитпункте избирательного участка № 4 по выборам в Верховный Совет РСФСР и ТАССР.

В связи с 25-летием Татарской АССР, Республиканской библиотекой был составлен рекомендательный список литературы на русском и татарском языках, включающий 9 разделов: «Бесправие татарского народа при царизме»; «Борьба татарского народа под руководством русского народа против царизма и крепостничества»; «Совместная борьба русского и татарского народов с иностранными захватчиками»; «Выдающиеся деятели русской культуры в Татарии»; «Замечательные люди татарского народа»; «Татария в дни Отечественной войны» (с подразделами: «Наши земляки на фронтах Отечественной войны», «Трудящиеся тыла – фронту», «Литература Татарии в дни Отечественной войны»); «Природные богатства Татарии»; «Татарская АССР за 25 лет»; «Лучшие произведения татарских писателей».

Библиотекой разработана тематика докладов и бесед для выступлений перед библиотекарями и читателями к 25-летию образования Татарской АССР. Среди тем: «Торжество ленинско-сталинской национальной политики»; «Великое содружество народов СССР – источник силы и могущества Советского государства»; «Традиции борьбы татарского народа совместно с русским народом против иноземных захватчиков»; «Борьба татарского народа, под руководством русского народа против фашизма и крепостничества»; «Жизнь выдающихся деятелей русской культуры в Татарии»; «Природные богатства Татарской Республики»; «Столица Татарии Казань – крупнейший центр социалистической промышленности и культуры Советского Союза»; «Молодёжь Татарии в Отечественной войне».

Сотрудники библиографического отдела сделали обзор литературы на тему «Татария за 25 лет» на семинаре для библиотечных работников г. Казани.

К юбилею была организована выставка достижений республики с участием различных организаций и предприятий, в том числе учреждений культуры. Один из разделов выставки «Библиотеки Татарской АССР к 25-летнему юбилею» на 8 щитах был подготовлен коллективом Республиканской библиотеки. Опыт создания выставки обобщён методистами и распространён среди массовых библиотек Татарии.

Методическим кабинетом составлено рекомендательное письмо в помощь районным библиотекам о подготовке к 25-летнему юбилею Татарской Республики.

Методистом Асией Кашаповной Гиниятуллиной составлен библиографический указатель «Славные сыны татарского народа в дни Великой Отечественной войны».

Улица Баумана 9 мая 1945 года

В рамках юбилея Татарии в стенах Республиканской библиотеки прошли лекции «Каюм Насыри – выдающийся учёный, писатель» и «25 лет Татарской АССР».

Для учащихся ремесленного училища № 3 Ленинского района г. Казани проведён литературный вечер «Жизнь и творчество татарского народного поэта Габдуллы Тукая».

Отделом обслуживания составлен альбом газетных вырезок «Сыны татарского народа на фронтах Великой Отечественной войны».

Для читателей оформлены ряд книжных выставок на темы: «25 лет Татарской АССР»; «120 лет со дня рождения Каюма Насыри»; «12 лет со дня смерти Галиасгара Камала»; «32-я годовщина со дня смерти Габдуллы Тукая»; «50 лет со дня рождения Тази Гиззата»; «3-я годовщина со дня смерти татарского писателя Шарифа Камала». Из краеведческой литературы на выставках особое внимание читателей привлекли издания «В. И. Ленин в Казани», «Казань в прошлом и настоящем», «Замечательные люди Казани», «История промышленности Татарии» (Т. VI: «Среднее и Нижнее Поволжье и Заволжье»), а также произведения татарского народного поэта Габдуллы Тукая.

Библиотекой было выполнено 99 библиографических справок краеведческого характера, в том числе: «Татарская художественная литература за 25 лет», «Татарский фольклор после Октября», «Произведения К. Насыри на русском языке», «Что писал Тукай о родине», «История города Казани», «История казанского университета», «Казань в художественной литературе», «Школы Татарской АССР», «Женское образование в Казанской губернии до Октября», «Татарские пословицы и поговорки на русском языке», «Татарские композиторы», «Произведения М. Горького переведённые на татарский язык до Октября и после», «Образы татар в произведениях М. Горького», «М. Горький в Казани», «В. Маяковский в Казани», «Л. Н. Толстой в Казани», «А. С. Пушкин в Казани», «Г. Р. Державин в Казани», «В. И. Ленин в Казани», «Жизнь замечательных людей ТАССР», «Освобождение Казани от белогвардейцев», «Татария в дни Отечественной войны», «Промышленность Татарии до Октября», «Геология Татарии», «Нефтедобыча в Татарской республике» и др.

Здание библиотеки, его фасад, часть больших окон, выходящих на улицы Лобачевского и Чернышевского, а также внутренний интерьер оформлены большим панно «Республиканская библиотека Татарии в дни Великой Отечественной войны» с разделами «Слава нашей Родине, слава!», «XXV лет Татарской АССР», «Ре-

Танки ИС-3 на военном параде на площади Свободы в Казани, ноябрь 1945 года

спубликанская библиотека в дни Великой Отечественной войны», «Замечательные люди науки», «Замечательные люди Казани», «В помощь самообразованию читателей. Естественно-научная пропаганда».

Деятельность Республиканской библиотеки ТАССР им. В. И. Ленина к юбилею республики нашла отражение в средствах массовой информации: прозвучал обзор литературы по радио; на страницах газеты «Красная Татария» от 25 мая 1945 г. опубликована заметка «Указатель литературы о Татарии».

Изменения произошли и в кадровом составе Республиканской библиотеки ТАССР им. В. И. Ленина. По итогам 1945 года количество библиотечных работников составило 33 человека, из них татар – одиннадцать человек. Членов ВКП (б) – 5 человек, со стажем от 5 до 25 лет – семь человек. В этом составе двое окончили Московский государственный библиотечный институт, а остальные сотрудники имели незаконченное высшее и среднее образование и двое – неполное среднее образование.

В коллективе продолжала успешно трудиться библиографом по татарской литературе Зайнаб Шакировна Хабибуллина, стаж работы которой составлял 25 лет. Это первая женщина-татарка – библиотекарь. Начав трудовую деятельность помощником библиотекаря, Зайнаб Шакировна стала высококлассным специалистом и наставником десятков молодых библиотекарей. О старейшем сотруднике библиотеки рассказала на своих страницах газета «Красная Татария» 7 января 1945 года.

Коллектив Республиканской библиотеки ТАССР им. В. И. Ленина включился в социалистическое соревнование с Научной библиотекой КГУ, посвящённое 25-ой годовщине орденоносной ТАССР.

Социалистическим соревнованием было охвачено большинство сотрудников библиотеки. Договор на 1945 год был составлен на основе индивидуальных социалистических обязательств сотрудников и отделов. Вопросы соцсоревнования неоднократно обсуждались на совещании заведующих отделами, по отделам и на общих собраниях коллектива. В ходе социалистического соревнования была проведена взаимопроверка с участием представителей от каждого коллектива и с участием представителя от Наркомпроса ТАССР.

Первое место в соревновании занял абонемент (заведующая Лапаева Ольга Сергеевна); 2 место – справочно-библиографический отдел (зав. Гуревич Мира Иосифовна); 3 место – методический кабинет (заведующая Рязанская Лидия Иосифовна).

В связи с 25-летием Татарской АССР 3 сотрудника Республиканской библиотеки им. В. И. Ленина получили благодарность от Председателя Комитета по делам культпросветучреждений при Совнаркоме РСФСР тов. Зуевой:

Валентина Александровна Шевалина – библиотекарь абонемента;

Зайнаб Шакировна Хабибуллина – библиотекарь-библиограф;

Рифгат Мухаметзянович Габидуллин – заведующий справочно-библиографическим отделом, инвалид войны.

Сотрудники абонемента, справочно-библиографического отдела и методкабинета получили денежные премии от дирекции библиотеки за успешную работу.

Юбилей образования Татарской АССР Республиканская библиотека им. В. И. Ленина отметила достойно и интересно.

ТАССР оешуның 25 еллыгы авыр-катлаулы да, шатлыклы да 1945 елда Республиканың һәр өлкәсендә билгеләп үтелгән: төзелештә, сәнәгать җитештерүендә, авыл хуҗалыгында, шулай ук – китапханә эшендә дә.

25 еллык юбилейга Республика китапханәсе тарафыннан чыгышлар һәм әңгәмәләр өчен темалар тәкъдим ителә, методик җыелышлар уздырыла, күргәзмәләр оештырыла, библиографик күрсәткечләр, әдәбият исемлекләре, библиографик белешмәлекләр, альбомнар төзелә; лекцияләр, әдәби кичәләр оештырыла.

Коллектив Казан университеты китапханәсе белән социалистик ярыш оештырган. Нәтиҗәле эш өчен макталган һәм акчалата бүләкләнгән хезмәткәрләр дә булган.

Римма ЕЛИЗАРОВА,
ведущий научный сотрудник
отдела рукописей и редких книг
Национальной библиотеки Республики Татарстан

Рассказывают протоколы партийных собраний

ИЗ ИСТОРИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

Источниковедческая база, позволяющая проследить историю развития Национальной библиотеки Республики Татарстан, включает широкий круг неопубликованных и опубликованных материалов. Начиная с 1917 г. , в силу ряда исторических обстоятельств библиотека неоднократно меняла свой статус: Центральная городская библиотека, Губернская библиотека, Областная массовая библиотека имени В. И. Ленина Татарской АССР, Республиканская библиотека имени В. И. Ленина. Основным держателем большого спектра документов стал фонд Р5892 «Республиканская научная библиотека им. В. И. Ленина Министерства культуры Республики Татарстан». Различные исторические документы, также освещающие историю библиотеки, рассредоточены в фондах Р3682 «Министерство образования Республики Татарстан», Р271 «Отдел народного образования Казанского губернского исполнительного комитета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов», П15 «Татарский республиканский комитет коммунистической партии Советского Союза, г. Казань, ТАССР», П973 «Первичная организация коммунистической партии Советского Союза Республиканской научной библиотеки им. В. И. Ленина, Вахитовский район, г. Казань».

Остановимся на рассмотрении документов первичной организации коммунистической партии Советского Союза, созданной в Республиканской научной библиотеке им. В. И. Ленина. Оставляя в стороне вопросы планирования деятельности и отчетности самой первичной партийной организации, учета кадров и партийной дисциплины, рассмотрим другие вопросы. В их числе: насущные задачи хозяйственной деятельности библиотеки, включая расширение рабочей площади, ремонт помещений и подготовку к зиме; вопросы многообразной производственной деятельности, рассматриваемые на открытых и закрытых партийных собраниях; работа в условиях военного времени.

Вопросы организационно-хозяйственной деятельности неоднократно обсуждались на партийных собраниях; они были связаны как с проблемами расширения производственной площади библиотеки (освобождением ее помещений от других учреждений, занимающих ее комнаты), так и с проблемами отопительной системы и подготовки к холодному зимнему времени, ремонтом отдельных помещений или здания библиотеки.

На закрытом партийном собрании первичной парторганизации от 15 апреля 1947 г. присутствовали члены Всесоюзной коммунистической партии (большевиков)

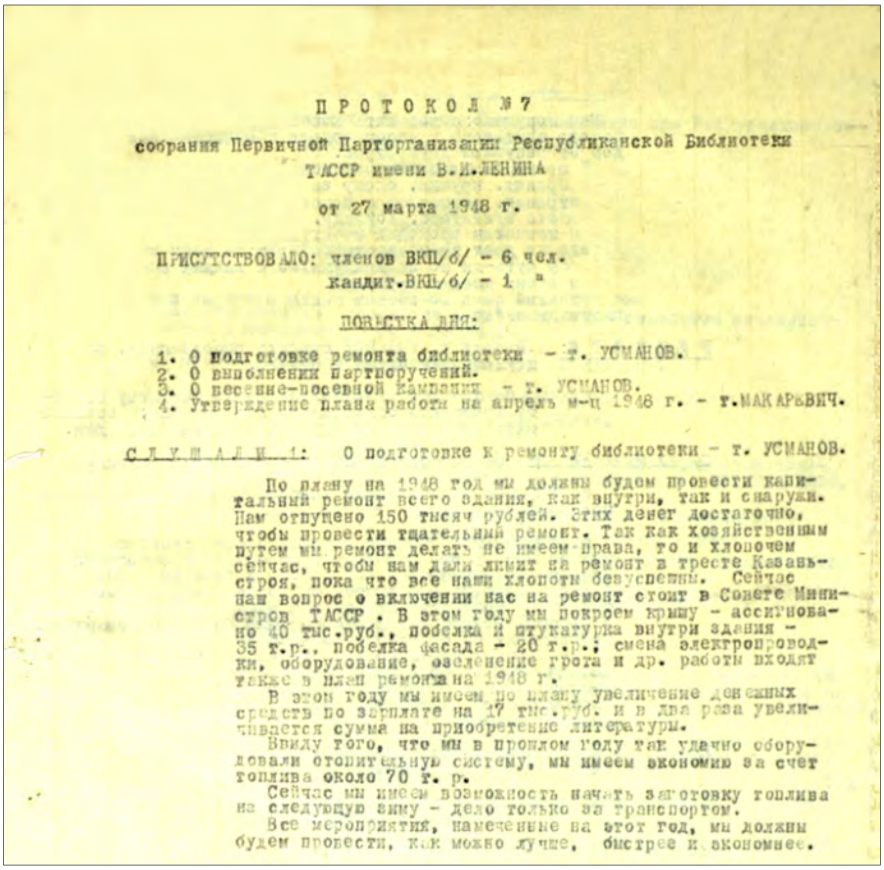

ПРОТОКОЛ №7
собрания Первичной Парторганизации Республиканской Библиотеки
ТАССР имени В.И.ЛЕНИНА
от 27 марта 1948 г.

ПРИСУТСТВОВАЛО: членов ВКП/б/ – 6 чел.
кандит.ВКП/б/ – 1 "

ПОВЕСТКА ДНЯ:

1. О подготовке ремонта библиотеки – т. УСМАНОВ.
2. О выполнении партпоручений.
3. О весенне-посевной кампании – т. УСМАНОВ.
4. Утверждение плана работы на апрель м-ц 1948 г. – т.МАКАРЬВИЧ.

СЛУШАЛИ 1: О подготовке к ремонту библиотеки – т. УСМАНОВ.

По плану на 1948 год мы должны будем провести капитальный ремонт всего здания, как внутри, так и снаружи. Нам отпущено 150 тысяч рублей. Этих денег достаточно, чтобы провести тщательный ремонт. Так как хозяйственным путем мы ремонт делать не имеем права, то и хлопочем сейчас, чтобы нам дали лимит на ремонт в тресте Казаньстроя, пока что все наши хлопоти безуспешны. Сейчас наш вопрос о включении нас на ремонт стоит в Совете Министров ТАССР. В этом году мы покроем крышу – ассигновано 40 тыс.руб., побелка и штукатурка внутри здания – 35 т.р., побелка фасада – 20 т.р.; смена электропроводки, оборудование, озеленение грота и др. работы входят также в план ремонта на 1948 г.

В этом году мы имеем по плану увеличение денежных средств по зарплате на 17 тыс.руб. и в два раза увеличивается сумма на приобретение литературы.

Ввиду того, что мы в прошлом году так удачно оборудовали отопительную систему, мы имеем экономию за счет топлива около 70 т. р.

Сейчас мы имеем возможность начать заготовку топлива на следующую зиму – дело только за транспортом.

Все мероприятия, намеченные на этот год, мы должны будем провести, как можно лучше, быстрее и экономнее.

Протокол №7 собрания первичной парторганизации Республиканской библиотеки ТАССР им. В. И. Ленина

[ВКП(б)] – А. З. Усманов, Л. И. Рязанская, Юзликеева, Козьмина, Бахтиярова, Покка; кандидат в члены ВКП(б) Матросова. Отсутствовали Р. З. Мухитдинова (по болезни), Гиниятуллина (уехала), А. Гилева (работала). Специфической особенностью делопроизводства периода 1940–1950-х годов является употребление фамилий сотрудников библиотеки без инициалов. Поэтому в данной статье приведены фамилии с инициалами только в тех случаях, когда их удалось установить.

В протоколе №23 закрытого партийного собрания первичной парторганизации зафиксировано сообщение заместителя директора по хозяйственной части А. З. Усманова о подготовке к предполагаемому ремонту библиотеки в 1947 г. [1]. В сообщении он отметил, что на ремонт просили 380 тысяч рублей, утвердили 105 тысяч рублей. Основной ремонт (замена котла) потребовал 52 тысячи рублей. Дополнительно необходимо было сделать: частичный ремонт крыши, заменить водосточные трубы; покрасить фасад в честь 30-летия Октября; побелить несколько комнат; провести добавочное центральное отопление в 2-х комнатах.

А. З. Усманов отметил, что только для обмуровки котла требуется 6 тысяч кирпичей. Запланированные работы по установке котла должны были продлиться с 20 апреля по 1 августа 1947 г. При заключении договора было необходимо иметь 50 тысяч рублей в апреле месяце, но денег не было, и Управление не обещало. Частным путем ремонт производить было нельзя, только через строительную организацию.

Годом позже, 27 марта 1948 г. , на собрании первичной парторганизации Усманов выступал также по вопросу подготовки к ремонту библиотеки. В протоколе №7 отражены планы проведения капитального ремонта на 1948 г. всего здания, как внутри, так и снаружи. По его мнению, выделенных 150 тысяч рублей достаточно было для того, чтобы провести тщательный ремонт. Осложняло ситуацию необходимость получения лимита на ремонт в тресте Казаньстроя. Вот какие задачи озвучил А. З. Усманов: «Сейчас наш вопрос о включении нас на ремонт стоит в Совете Министров ТАССР. В этом году мы покроем крышу – ассигновано 40 тысяч рублей, побелка и штукатурка внутри здания – 20 тысяч рублей; смена электропроводки, оборудование, озеленение грота и другие работы входят также в план ремонта на 1948 г. ».

Сложным вопросом деятельности библиотеки был вопрос обеспечения топливом. Проведенное в 1947 г. переоборудование отопительной системы позволило экономить за счет топлива около 70 тысяч рублей. Эти средства дали возможность начать заготовку топлива уже на следующую зиму. Выступившая в прениях сотрудница Макаревич отметила: «В эту зиму мы убедились, что ремонт в прошлом году был сделан на должной высоте. Всю зиму у нас было тепло, библиотекари работали без пальто и платков и имели более культурный вид» [2].

24 марта 1952 г. на партийном собрании первичной парторганизации был поднят вопрос о расширении рабочей площади библиотеки. Дело в том, что на протяжении многих лет помещение библиотеки занимала детская парикмахерская. А. З. Усманов сказал о том, что в помещении, занимаемом парикмахерской, отказали. Он предложил отчислить от пользования залом студентов Казанского государственного университета, «потому что

Коллектив библиотеки. 1945 г.
Фотография из архива Национальной библиотеки Республики Татарстан

при университете есть своя большая библиотека, и этим разрядить тесноту в наших читальных залах». Важно, чтобы университетская библиотека не замыкалась от читателей-студентов и открыла доступ к своим книжным богатствам широкому кругу читателей.

В выступлении А. З. Усманов подчеркнул, что размещение вновь поступающей литературы зашло в тупик. «Все свободное пространство библиотеки занято стеллажами. Новые стеллажи ставить некуда, а делать надстройки ввысь – это значит усложнить подачу книг читателю. Книги теперь у нас уже складываются на полу и между стеллажами. У нас нет достаточного надзора за комплектованием, имеются случаи многодублетности» [3].

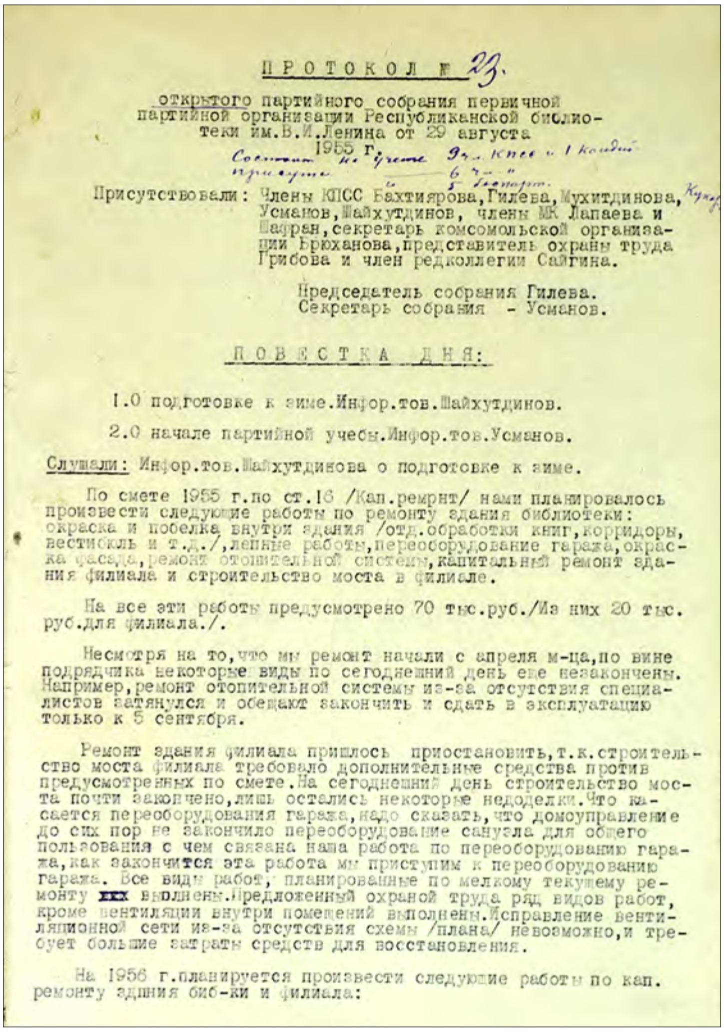

ПРОТОКОЛ № 23.

открытого партийного собрания первичной партийной организации Республиканской библиотеки им.В.И.Ленина от 29 августа 1955 г.

Присутствовали: Члены КПСС Бахтиярова, Гилева, Мухитдинова, Усманов, Шайхутдинов, члены МК Лапаева и Шафран, секретарь комсомольской организации Брюханова, представитель охраны труда Грибова и член редколлегии Сайгина.

Председатель собрания Гилева.
Секретарь собрания - Усманов.

ПОВЕСТКА ДНЯ:

1. О подготовке к зиме. Инфор.тов.Шайхутдинов.

2. О начале партийной учебы. Инфор.тов.Усманов.

Слушали: Инфор.тов.Шайхутдинова о подготовке к зиме.

По смете 1955 г. по ст.16 /Кап.ремонт/ нами планировалось произвести следующие работы по ремонту здания библиотеки: окраска и побелка внутри здания /отд.обработки книг, корридоры, вестибюль и т.д./, лепные работы, переоборудование гаража, окраска фасада, ремонт отопительной системы, капитальный ремонт здания филиала и строительство моста в филиале.

На все эти работы предусмотрено 70 тыс.руб. /Из них 20 тыс. руб. для филиала./.

Несмотря на то, что мы ремонт начали с апреля м-ца, по вине подрядчика некоторые виды по сегодняшний день еще незакончены. Например, ремонт отопительной системы из-за отсутствия специалистов затянулся и обещают закончить и сдать в эксплуатацию только к 5 сентября.

Ремонт здания филиала пришлось приостановить, т.к. строительство моста филиала требовало дополнительные средства против предусмотренных по смете. На сегодняшний день строительство моста почти закончено, лишь остались некоторые недоделки. Что касается переоборудования гаража, надо сказать, что домоуправление до сих пор не закончило переоборудование санузла для общего пользования с чем связана наша работа по переоборудованию гаража, как закончится эта работа мы приступим к переоборудованию гаража. Все виды работ, планированные по мелкому текущему ремонту выполнены. Предложенный охраной труда ряд видов работ, кроме вентиляции внутри помещений выполнены. Исправление вентиляционной сети из-за отсутствия схемы /плана/ невозможно, и требует большие затраты средств для восстановления.

На 1956 г. планируется произвести следующие работы по кап. ремонту здния биб-ки и филиала:

Протокол №23 собрания первичной парторганизации Республиканской библиотеки ТАССР им. В. И. Ленина

Годом ранее секретарь партийной организации А. Гилева писала в статье «Наш опыт работы с читателями», опубликованной в газете «Советская Татария» о том, что руководство библиотеки четыре года добивается выселения расположенной в нижнем этаже парикмахерской и предоставления ей другого помещения. Итогом стало специальное решение горисполкома, вынесенное по данному вопросу. Выполнить его было поручено жилищному управлению, но здесь дело и затормозилось [4]. Помещение парикмахерской планировалось использовать для расширения читального зала и книгохранилища.

Вопросы ремонта здания библиотеки были актуальными и в 1950-ые годы. Об этом свидетельствуют записи протокола №23 открытого партийного собрания первичной партийной организации Республиканской библиотеки имени В. И. Ленина от 29 августа 1955 г. На нем присутствовали кроме членов КПСС (Бахтиаровой, А. Гилевой, Р. З. Мухитдиновой, А. З. Усманова, Шайхутдинова) также члены местного комитета (О. С. Лапаева, Шафран), секретарь комсомольской организации Брюханова; представитель охраны труда М. П. Грибова; член редколлегии Е. Е. Сайгина.

Заместитель директора Шайхутдинов перечислил запланированные по

смете 1955 г. по статье 16 (капитальный ремонт) следующие работы по ремонту здания библиотеки: окраска и побелка внутри здания (отдел обработки книг, коридоры, вестибюль и т. д.), лепные работы, переоборудование гаража, окраска фасада, ремонт отопительной системы, капитальный ремонт здания филиала и строительство моста в филиале. На все эти работы было предусмотрено 70 тысяч рублей (из них 20 тысяч рублей для филиала). Несмотря на то, что ремонт был начат с апреля месяца, по вине подрядчика ремонт отопительной системы из-за отсутствия специалистов затянулся, сдача в эксплуатацию планировалась только к 5 сентября.

На 1956 г. были запланированы следующие работы: сделать угольную яму (люк), оборудовать механический подъемник в книгохранилище, и обязательно восстановить вентиляционные сети, частичный ремонт отопительной системы и ремонт здания филиала. Уже на августовском собрании было отмечено наличие необходимого количества топлива на 1955/1956 отопительный сезон для библиотеки и филиала, а также наличие привезенных дров для работников библиотеки в количестве 63 кубометров.

Выступления, прозвучавшие на собрании, содержали много критики. Так, М. П. Грибова отметила, что фактически еще ремонт не закончен, и качество выполненных работ очень низкое. В числе недостатков она назвала: затянувшееся восстановление вентиляции; недостаточность ежедневной уборки помещения и отсутствие пылесосов; медленное выполнение предписаний охраны труда. Необходимо было, по ее мнению, приобрести дорожки, сделать отопление рабочих мест сотрудников библиотеки. Жесткой критике подверглось руководство библиотеки за проявленную пассивность по расширению помещения: кроме жалобы на недостаток площади практически ничего не сделано. «Тов. Мухитдинова и тов. Шайхутдинов, видимо, не замечают, как на абонементе и в книгохранилище книги валяются на полу из-за отсутствия площади. Почему мы плохо занимаемся вопросом расширения площади библиотеки. Надо мобилизовать общественность, еще раз сигнализировать в печати» [5].

М. П. Грибова, зав. отделом МБА. 1950-е гг.
Фотография из архива Национальной библиотеки Республики Татарстан

Другая сотрудница О. С. Лапаева в своем выступлении предложила организовать ежедневный прием работы уборщицы со стороны завхоза, чтобы зав. отделами также строго требовали от уборщицы качество работ, перераспределение участков работ уборщиц. При приемке работы по ремонту отопительной системы она предложила провести несколько пробных топок, чтобы не осталось ни одной батареи, которая не грелась; установить на абонементе дополнительные батареи.

Сотрудница Бахтиарова критиковала администрацию за то, что последняя недостаточно заботится о рабочих местах, до сих пор не созданы условия работы на абонементе, в книгохранилище и месте, где производится выдача газет. «У нас, – говорила она, – постоянный сквозняк. Совершенно невозможно работать без того, чтоб не заболеть гриппом, ангиной. Тов. Мухитдинова иногда проходит мимо нас, и на другой день она обязательно на работу приходит больная или укутанная до головы. Спрашивается, как мы работаем в таком сквозняке по 15-20 лет, а она только прошла мимо нашего рабочего места – уже больная. Вот, товарищи, как у нас заботится директор – коммунист Мухитдинова и заместитель директора – коммунист Шайхутдинов».

Член редколлегии Сайгина отметила, что сотрудники библиотеки совершенно не пишут в стенгазете о недостатках, которые имеются в работе администрации. Выступавшие товарищи, считала она, могли дать заметки о тех или других недостатках в работе администрации, сигнализировать через стенную газету. Через работу стенной печати она предложила ликвидировать все недостатки, как в работе администрации, отделов, и недостатки отдельных работников.

Секретарь парторганизации А. Гилева, обобщив прозвучавшую критику, сказала, что партийная организация справедливо требует от членов партии тт. Мухитдиновой и Шайхутдинова в кратчайший срок ликвидировать все недостатки в работе администрации библиотеки и встретить зиму в полной готовности.

В протоколе партийного собрания были указаны имевшиеся недостатки:

– не проверено специалистом качество выполненных работ по ремонту здания;

– не закончен ремонт отопительной системы и не поставлены дополнительные батареи согласно акта охраны труда;

– не обеспечены условия работы на отдельных участках (газетный отдел, абонемент, книгохранилище).

Решением партийного собрания постановили: обязать коммуниста Шайхутдинова в кратчайший срок ликвидировать отдельные недостатки по ремонту помещения, по улучшению нормальных условий работы по всем отделам; обязать всех коммунистов активно участвовать в стенной печати библиотеки, тем самым способствовать изжитию недостатков; обязать секретаря парторганизации А. Гилеву проверить выполнение решений данного открытого партсобрания.

По имеющимся протоколам партийных собраний можно проследить решение многих вопросов производственной деятельности библиотеки, включая комплектование и обработку фонда, методическую работу, межбиблиотечный абонемент и другие направления деятельности. Документы из фонда П973 «Первичная организация коммунистической партии Советского Союза Республиканской научной библиотеки им. В. И. Ленина» являются интересным источником информации по истории Национальной библиотеки Татарстана. ■

Литература:

1. Протокол №23 закрытого партсобрания первичной парторганизации Республиканской библиотеки имени В. И. Ленина от 15 апреля 1947 г. // Государственный архив Республики Татарстан. – Ф. П973. – Оп. 1. – Д. 23. – Л. 58.
2. Протокол №7 собрания первичной парторганизации Республиканской библиотеки ТАССР имени В. И. Ленина 27 марта 1948 г. // Государственный архив Республики Татарстан. – Ф. П973. – Оп. 1. – Д. 24. – Л. 18 – 18 об.
3. Протокол №1 партийного собрания первичной парторганизации Республиканской библиотеки ТАССР имени В. И. Ленина 24 марта 1952 г. // Государственный архив Республики Татарстан. – Ф. П973. – Оп. 1. – Д. 28. – Л. 12 – 12 об.
4. Гилева А. Наш опыт работы с читателями // Советская Татария. – 1951. – 3 октября.
5. Протокол №23 открытого партийного собрания первичной партийной организации Республиканской библиотеки имени В. И. Ленина от 29 августа 1955 г. // Государственный архив Республики Татарстан. – Ф. П973. – Оп. 1. – Д. 31. – Л. 56-5

Татарстан Республикасы Милли китапханәсенең үсеш тарихын ачыкларга ярдәм итүче күпсанлы чыганаклар, тарихи документлар сакланып калган.

Китапханәнең партия җыелышларында хуҗалык-оештыру эшләре, җылыту системасын көйләү, китапханә бинасын төзекләндерү, сугыш чорындагы эшчәнлек турында мәсьәләләр тикшерелгән.

Партҗыелыш беркетмәләренең берсендә китапханәдә 1947 елда булачак төзекләндерү эшләренә әзерлек турында сүз бара. Хуҗалык эшләре буенча директор урынбасары А. З. Усманов сүзләренчә, төзекләндерү эшләренә 380 мең сум акча соралган булса да, 105 меңен генә раслыйлар.

Китапханәне ягулык белән тәэмин итү зур проблемаларның берсе саналган. Төзекләндерүдән соң ягулыкны экономияләү 70 мең сумны янга калдырган.

1952 елгы партия җыелышында китапханәнең мәйданнарын киңәйтү мәсьәләсе каралган. Чөнки күп еллардан бирле бинада балалар чәчтарашханәсе урнашкан булган. Ул мәйданны китапханәнеке итә алмагач, Усманов Казан дәүләт университеты студентлары шөгыльләнә торган залны бушатуны тәкъдим иткән. Моннан тыш яңа әдәбиятны саклау өчен дә урыннар җитмәгән, китаплар идәнгә, киштәләр арасына куелган.

Сыйфатлы төзекләндерү булмау сәбәпле, хезмәткәрләрне уңайлы эш урыннары белән тәэмин итә алмаганнар: бина салкын, тузанлы, кысан, бүлмәләрдә җил уйнаган. Партия җыелышында җитәкчелеккә алга таба китапханә бинасын төзекләндереп, җитешсезлекләрне бетереп, эшчеләргә уңайлы шартлар тудыру бурычы йөкләнгән.

Партия җыелышлары беркетмәләре китапханәдә фондны эшкәртү, методик эш, китапханәара абонемент һәм башкалар турында да мәгълүмат алырга ярдәм итә.

КИТАП БУЫННАРНЫ ТОТАШТЫРА

Гөлүсә ФӘХРУЛЛИНА,
Яр Чаллы шәһәре «Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» муниципаль бюджет учреждениесенең методик бүлеге белгече;

Роза ХӘМИДУЛЛИНА,
Яр Чаллы шәһәре «Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» муниципаль бюджет учреждениесенең «Әдәбият тарихы музее» мөдире

Мәңге яшәргә теләсәң, и угыл,
Ал гыйлем, чөнки тереклек суы ул.

Габдерәхим Утыз Имәни

Китаплар – кешелекнең хәтере.

Фәнис Яруллин

ЯР ЧАЛЛЫ КИТАПХАНӘЛӘРЕ ТАРИХЫ

ЯР ЧАЛЛЫ шәһәре китапханәләре тарихы Татарстан Республикасында китапханә эше үсешенең аерылгысыз өлеше булып тора.

Беренче мәдәни-агарту учреждениесе буларак Чаллы авылында 1904 елның декабрендә **А. С. Пушкин исемендәге җәмәгать китапханәсе ачыла**. Ул Кама ярындагы Үзәк урамда урнашкан сәүдәгәр Баутин чәйханәсе коридорында эшли башлый. Аның турында кайгыртуны химаяче (попечитель) Иванов үз өстенә ала. Китапханәне китап һәм газета-журналлар белән тулыландыру максаты белән җирлек идарәсе (земство) тарафыннан елына 300 сум акча бүлеп бирелә. Китапханәче хезмәтенә түләү булмаганлыктан, китап сөючеләрне дежур торучы аерым кешеләр генә каршы ала. Китапханә зур өзеклекләр белән эшли, ә 1908 елның 13 августыннан 1909 елның 13 декабренә кадәр бөтенләй ябылып та тора.

1910 елда А. С. Пушкин исемендәге китапханәне җирле табибның хатыны Л. Ф. Чуфарская кабул итеп ала. Акт буенча 755 данә китап, 304 данә вакытлы матбугат басмалары кабул ителә. Китапханәнең бюджеты елга 600 сумны тәшкил итә. Китапханәченең еллык хезмәт хакы 180 сум, җыештыручыга 72 сум түләнә, бюджетта каралган калган акчалар бинадан файдаланган, аны яктырткан, ягып җылыткан өчен түләргә, китап, газета-журналлар алдыруга тотыла. Еллык отчётында Л. Ф. Чуфарская, спектакльләр куеп, бюджетны 134 сум 63 тиенгә тулыландырганын күрсәтә. Бу акчага 224 данә зурлар һәм балалар китаплары сатып алына, газета-журналларга язылу үткәрелә. Ел азагына кадәр китапханәдә 475 китап укучыга хезмәт күрсәтелә, шуларның 270-е – балалар, нәтиҗәдә халыкка 5176 данә китап бирелә, шул исәптән 4313-е – балаларга. 1913 елда китапханә губерна земствосы карамагына тапшырыла.

1914 елда 40 сум айлык хезмәт хакы белән китапханә мөдире итеп Артем Ильич Катаев билгеләнә. Бу вакытта китапханә фондындагы 1352 китапның 200-е балалар өчен була. Китап укучылар саны 314-кә җитә. 1918 елда А. С. Пушкин исемендәге китапханә Красная урамында урнашкан мәктәп бинасына күчерелә.

Бөтенроссия Үзәк башкарма комитеты Декреты нигезендә 1920 елның 27 маенда РСФСР составында Татар Автоном Совет Социалистик Республикасы төзелү татар мәдәнияте үсешендә, шулай ук китапханәләр эшендә зур үзгәрешләр тудыра.

1920 елда Минзәлә өязе составындагы Чаллы кантоны ТАССР составына керә. Җирле пропаганда бүлеге кантон китапханәләрен, халык йортларын һәм клубла-

рын үз карамагына ала. Ләкин, авыр матди шартлар, китаплар азлыгы һәм аларны сатып алуга акча булмау, әзерлекле белгечләр җитмәү аркасында, 1921 елның 1 декабреннән кантонда мәдәни-агарту учреждениеләре, китапханәләр киметелә. Чаллы кантонынына кергән 19 китапханә, 90 уку ызбасы (изба-читальня), 14 халык йорты калдырыла, ә калганнарына үз хисапларына яшәргә тәкъдим ителә.

1922 елның гыйнварыннан авыл китапханәләре А. С. Пушкин исемендәге Үзәк китапханәгә берләштерелә. Китапханәдә рус, татар һәм аз санлы милләтләр өчен өч бүлек оештырыла. Финанс кыенлыклары аркасында 1922 елның мартында Чаллы авылы Үзәк китапханәсен партия китапханәсе белән кушу һәм аның каршында сәяси бүлек оештыру турында карар кабул ителә.

1922 елның августыннан китапханә мөдире булып М. Н. Грибова эшли башлый. Озакламый ярдәмгә Татарстан өлкә советы партия мәктәбенең китапханә бүлеген тәмамлаган В. Алемасова җибәрелә.

1924 елның көзендә китапханәдә гражданнарның үзлегеннән белем алу түгәрәге эшли башлый. Анда 14 яшьтән 17 яшькәчә булган 30 кеше йөри. Түгәрәктә бергәләп яшьләрнең сәяси белемнәрен арттыралар, стена газеталары чыгаралар, революцион бәйрәмнәр вакытында чыгыш ясау өчен текстлар әзерлиләр. Түгәрәккә йөрүчеләр елына 2-3 спектакль куялар, язын китапханә каршында физкультура мәйданчыгы төзиләр, футбол командасы оештыралар. Алар китапханәнең активына әверелә: китаплар эшкәртүдә, китапханәгә китап укучылар җәлеп итүдә булышалар.

1925 елның азагында китапханә клуб бинасына күчерелә. Бина кысан булганлыктан, актив белән эшләү, массакүләм чаралар үткәрү өчен бирелә

Салиха Гали кызы Вәлиева

Галина Васильевна Сотникова (Платонова)

мөмкинлекләр булмый. М. Грибова Чаллыдан күчеп китү сәбәпле, китапханә мөдире итеп В. Огородникова билгеләнә.

1929–1930 елларда ТАССР административ берәмлекләргә бүленә, 12 кантон һәм 125 волость урынына 43 район төзелә. Һәр районда сәяси-агарту эшләре бүлеге яки советы булган район халык мәгарифе бүлеге (РОНО) оештырыла. Яңа административ-территориаль бүленеш кертелү сәбәпле, авыл җирлегендәге китапханә системалары үзгәртеп корыла.

СССР Үзәк Башкарма комитеты карары нигезендә 1930 елның 10 августында Чаллы авылына шәһәр статусы бирелә. Ул вакытта биредә 9 300 кеше яши. Ә А. С. Пушкин исемендәге Үзәк китапханә **Чаллы районы Үзәк китапханәсе** булып эшли башлый.

Әлеге китапханә авыл китапханәләренә методик ярдәм күрсәтүче һәм Чаллы районының колхозлары, совхозлары һәм МТС хезмәткәрләре өчен күчмә китапханәләр оештыручы үзәк буларак билгеләнә. Мәсәлән, 1935 елның урып-җыю чорында район китапханәсе 4 күчмә китапханә оештыра, ә 1936 елгы язгы чәчү вакытында колхозчыларны 8 күчмә китапханә китаплар белән тәэмин итә. Район китапханәсе хезмәткәрләре, районның төрле авылларына барып, китапханә эшен җайга салуда җирле китапханәчеләргә ярдәм күрсәтәләр.

Чаллы районы Үзәк китапханәсе 1935 елда шәһәрнең Үзәк урамындагы пионерлар клубы каршында урнашкан була. Анда барысы өч хезмәткәр эшли: китапханә мөдире Н. Калясева һәм ике китапханәче – В. Панкова белән С. Г. Вәлиева. Фондта 3000 данә китап исәпләнә. Китапханәгә 250 кеше йөри, шулар арасында – балалар, эшчеләр, колхозчылар, төрле хезмәткәрләр. Район китапханәсендә әдәби түгәрәк эшли, аңа 32 кеше йөри. Әдәби түгәрәктә дәресләр Мәскәүдән җибәрелгән «Крестьян газетасы» программасы буенча алып барыла: М. Горький, В. Маяковский, М. Шолохов кебек совет язучыларының әсәрләре өйрәнелә. Кычкырып укулар үткәрелә.

1937 елда Чаллының Үзәк урамында шәһәр Советы бинасы төзелә. Аның беренче катында китапханә өчен гомуми мәйданы 100 квадрат метрдан артык булган иркен бүлмә бүлеп бирелә. Китапханә структурасында балалар өчен мөстәкыйль бүлек ачу мөмкинлеге барлыкка килә. Фондта инде 3700 данә китап исәпләнә, китап укучылар саны да 350 кешегә җитә, шуларның 97-се татарлар була.

Чаллы шәһәрендә китапханә эшен күтәрүгә зур өлеш керткән кешеләрнең берсе – 35 елдан ар-

тык гомерен район китапханәсе белән бәйләгән Вәлиева Салиха Гали кызы. С. Г. Вәлиева авыр сугыш елларында да үз һөнәренә тугры булып, китапханә эше белән беррәттән, Калинин фронты сугышчыларына хатлар һәм посылкалар җибәрүне оештырган. Салиха Гали кызы эшләгән дәверендә ике тапкыр шәһәр һәм район советына депутат итеп сайлана. Озакка сузылган хезмәт биографиясе дәвамында С. Г. Вәлиева күп тапкырлар Мактау грамоталары белән бүләкләнә, «Фидакяр хезмәт өчен» һәм «Германияне җиңгән өчен» медальләренә лаек була.

1940 елда смета буенча китапханәгә 19 000 сум акча бүлеп бирелә. Китаплар сатып алуга 8 490 сум тотыла. 3 китапханәче, 1 җыештыручы эшли.

1940 елның 18 сентябрендә Пермь техникумын бетергән Галина Васильевна Сотникова (Платонова) Чаллы районы Үзәк китапханәсендә уку залы мөдире булып эшли башлый. 1942 елның маенда Сотникова фронтка китә, аңа 23 яшь була. 1942 елның 7 июненнән 1945 елның Җиңү көненә кадәр Г. В. Сотникова 170 нче полк штабында телеграфист-морзист булып хезмәт итә. Сугышчы-элемтәче буларак, ул бөтен Төньяк Кавказны йөреп чыга. Галина Васильевна «Кавказ оборонасы өчен» медаленә лаек була. Сугыштан соң ул китапханәгә кире эшкә кайта.

1941 елда С. Г. Вәлиева җитәкчелегендәге китапханә коллективы зур нәтиҗәләргә ирешә: китап фонды 7 720 данәгә җитә, укучылар саны 1046 кешегә кадәр арта, 22 493 данә китап бирелә. Китапханәгә йөрүче Чаллы халкы һәм якын-тирә авылларда яшәүчеләр аның иркен уку залыннан файдаланалар.

Бөек Ватан сугышы китапханә хезмәткәрләре алдына яңа бурычлар куя: барлык мәдәният учреждениеләре эше илне саклауга юнәлтелгән була.

Чаллы районы Үзәк балалар китапханәсе хезмәткәрләре

Китапханәчеләргә, әдәбият белән кызыксындыруның иң массакүләм һәм үтемле формалары буларак, газета һәм китапларны кычкырып уку, әңгәмәләр оештыру кебек алымнар тәкъдим ителә. Бу гомуми эшкә Чаллы районы китапханәсе хезмәткәрләре дә үз өлешләрен кертә.

Сугыш елларында китапханәләргә яңа әдәбият һәм газета-журналлар килү кискен кыскартыла. Аларны кирәкле барлык басмалар белән тәэмин итү өчен төрле чаралар күрелә. Китапханәләргә массакүләм басмалар: «Правда», «Фронт китапханәсе» брошюралары, листовкалар, плакатлар таратыла. Үзәк һәм җирле газеталар биреп барыла. Әмма сугыш чорында китапханә фонды тулыланмый. Бу елларда газеталар белән эшләү аеруча зур әһәмияткә ия була. Китапханәләр янында үзәк һәм җирле газеталар, газета кисемтәләре урнаштырылган витриналар куела. Газета материаллары нигезендә политинформация, әңгәмәләр һәм кычкырып укулар үткәрелә. Китапханәчеләр кызыл почмакларда лекцияләр һәм докладлар белән чыгыш ясый, күмәк радиотыңлаулар оештыра.

Сугыш чорында Чаллы районы китапханәсе хезмәткәрләре Тарловка санаториенда дәваланучы яралы сугышчылар өчен китаплар туплауда һәм оборона фонды өчен акча, җылы киемнәр җыюда катнашалар.

Матди кыенлыкларга да карамастан, сугыштан соңгы елларда Чаллы районы китапханәсенең сыйфат һәм сан ягыннан үсешен билгеләп үтәргә кирәк. 1946 елда шәһәр территориясенә кергән **Орловка авылында китапханә** ачыла. Башта ул клуб бинасында урнаша, ә 1948 елда аерым бинага күчерелә. 1955 елга кадәр биредә китапханәче булып А. А. Мухин эшли. Халык бик теләп китапханәгә йөри, төрле чараларда катнаша. Балалар һәм яшьләр аеруча актив була. Бу китапханә Чаллы шәһәр ҮКСы составына 19 нчы номерлы филиал буларак 1984 елда күчә. Китапханәдә озак еллар Зиновьева Любовь Васильевна хезмәт куя.

1948 елда Чаллы районы Үзәк китапханәсенең балалар бүлеге мөстәкыйль китапханә булып аерылып чыга, аңа Чаллы районы Үзәк балалар китапханәсе статусы бирелә. Ул шәһәрнең Үзәк урамында, сәүдәгәр Стахеев йортында ур-

1953 елда китапханә мәдәният йортына күчерелә

Китап туплау һәм эшкәртү бүлеге хезмәткәрләре

наша. Озак еллар китапханә шәһәр территориясендә бердәнбер махсуслаштырылган балалар китапханәсе булып кала һәм бер үк вакытта район авыл китапханәләре өчен балалар белән эшләү буенча методик үзәк булып тора. Китапханәгә башта рус һәм татар телләрендә 2,5 мең данә балалар әдәбияты бүлеп бирелгән була. Китапханә китап укучыларга кытлык кичерми, аларның китапханәгә йөреше катгый бер тәртипкә салына – балалар сыйныфлары белән билгеләнгән көннәрдә киләләр. 1994 елда, китапханә челтәрен үзгәртеп кору нәтиҗәсендә, әлеге китапханә район балалар китапханәсе статусын югалта һәм Чаллы шәһәре Үзәк китапханәсенә кушыла. Китапханәдә А. С. Крапивина, Ф. М. Шиһапова, Х. И. Сәлимгәрәева, А. С. Спиридонова, Г. К. Саляева озак еллар дәвамында балаларга хезмәт күрсәтәләр.

1949 елда Чаллы районы Үзәк китапханәсе фонды 5148 данә китапка, укучылар саны 1352 кешегә җитә, укучыларга 22351 данә китап бирелә. Китапханәдә махсус урта белемле дүрт китапханәче хезмәт куя: С. Г. Вәлиева, Г. И. Платонова, Н. Хәйруллина, С. С. Бикташева. Абонемент һәм уку залыннан тыш, китапханә структурасында барлыкка килгән күчмә фонд бүлеге нигезендә район халкына китапханә хезмәте күрсәтелә. Укучылар арасында авыл хуҗалыгы белгечләре, совхоз директорлары, колхоз рәисләре, партактив була. Китап укучылар күп булу сәбәпле, китапханәчеләргә киеренке шартларда эшләргә туры килә. Ветеран китапханәчеләр истәлекләреннән күренгәнчә, абонементта да, уку залында да һәрвакыт чиратлар булган, уку залына чиратны иртә таңнан ук алганнар.

1950 нче елларда шәһәрдә китапханә мәйданын киңәйтү зарурлыгы туа. Китапханәне зуррак бинага күчерүне сорап китапханәчеләр Район мәдәният бүлегенә хат язалар. Ниһаять, 1953 елда китапханә шәһәрнең Үзәк урамында урнашкан район мәдәният йорты бинасының икенче катына күчерелә.

Чаллы районы Үзәк китапханәсе шәһәр һәм авыл китапханәләре белән җитәкчелек итә. Бу елларда Чаллы районында 47 китапханә исәпләнә. Китап укучылар санын 63263 кеше тәшкил итә.

1960 нчы елларда Чаллы шәһәрендә 4 китапханә ачыла. Укучыларның төп контингентын җирле предприятие эшчеләре һәм укучылар тәшкил итә.

1965 елдан Татарстанның төньяк-көнчыгышында куәтле Түбән Кама территориаль-сәнәгать комплексы формалаша: Зәй ГРЭСы, Түбән Кама ГЭСы төзелә башлый, зур йөк автомобильләре җитештерү буенча СССРда иң эре КамАЗ заводы, башка эре предприятиеләр төзү планлаштырыла.

1969 елда Чаллы шәһәрендә авыр йөк машиналары җитештерү буенча завод төзү турында карар кабул ителә. Шәһәребез зур үзгәрешләр кичерә, монда илебезнең төрле төбәкләреннән эшче яшьләр агыла башлый. Чаллы зурлыгы буенча Татарстанның икенче шәһәренә әверелә.

1969 елда Чаллы районы Үзәк китапханәсе шактый бай китап фонды туплаган китапханә була. Китапханә хезмәткәрләре

Чаллы районы Үзәк китапханәсенең уку залы

Яр Чаллы шәһәре Үзәк китапханәсен ачу тантанасы

алдына ГЭС һәм КамАЗ төзүчеләрен китаплар белән тәэмин итү бурычы куела. Кыска гына вакыт эчендә эшчеләр тулай торакларында һәм житештерү мәйданнарында 30 күчмә китапханә оештырыла, массакүләм эш актив алып барыла.

1970 елда Чаллыда 37,9 мең кеше исәпләнә. Шәһәр халкына 2 район, 4 шәһәр, 6 профсоюз һәм 5 мәктәп китапханәсе хезмәт күрсәтә. Бу елларда Чаллы шәһәрендә **«КамГЭСэнергострой» һәм «КамАЗ» житештерү берләшмәләренең профсоюз китапханәләре ачыла**.

1971 елда 8/24 йортының кызыл почмагында «КамГЭСэнергострой» берләшмәсенең профсоюз китапханәсе ачыла. Китапханәгә барысы 300 ләп кеше йөри.

1975 елда «КамГЭСэнергострой» профсоюз китапханәсенә 10/14 йортыннан биш фатир бирелә, ә 8/24 йортында урнашкан китапханә күчмә китап бирү бүлеге булып кала. КамАЗ төзелеше башланган елларда әлеге китапханәнең фонды, филиаллары, китап укучылар саны арта. Шәһәребез оешмаларында, төзелеш мәйданнарында, эшчеләр посёлокларында, тулай торакларда 50-гә якын күчмә китапханә оештырыла.

«КамГЭСэнергострой» китапханәсенең беренче житәкчесе – Любовь Васильевна Черненко, аның кул астында Г. С. Козлова, М. М. Акбашева эшлиләр.

Ф.Җ. Фәйзуллина

Л. В. Черненко

1972 елның июлендә 4/06 йортында **«КамАЗ» профсоюз китапханәсен** ачу тантанасы уза. Завод төзелешендәге кебек үк, китапханә фондын тулыландыруда бөтен ил катнаша. «КамАЗлыга – китап!» өндәмәсе буенча китапханәгә бүләккә Чиләбе, Свердловск, Магнитогорск, Горький, Курск, Казан, Харьков, Ленинград һәм Советлар Союзының башка шәһәрләре китапханәләреннән дистә меңләгән китап җибәрелә. Баштагы чорда китапханәнең китап фонды 28 мең данәне тәшкил итә. Ә укучылар саны артканнан-арта бара. «КамАЗ» житәкчелеге китапханәнең халыкка кирәклеген аңлап, аның өчен 3/09 йортында фатирлар бүлеп бирә. Китапханәчеләр КамАЗ эшчеләре яшәгән тулай торакларда китап күргәзмәләре, әдәби кичәләр һ. б. чаралар үткәрә.

1974 елдан «КамАЗ» профсоюз китапханәсенең беренче директоры булып Фагыйлә Җиһангир кызы Фәйзуллина эшли башлый. Ул зур осталык белән көчле коллектив туплый, китап фондын тулыландыруга, көннән-көн укучылар санын арттыруга күп тырышлык куя. Фагыйлә Җиһангир кызы 1979 елга кадәр житәкче эшен намус белән алып бара.

1972 елда Мәдәният министрлыгы тарафыннан Яр Чаллы шәһәрендә Үзәк китапханә ачу турында карар кабул ителә. Өч ел дәвамында Татарстанның В. И. Ленин исемендәге Республика фәнни китапханәсе китап фондын булдыру һәм каталоглар төзү буенча зур эш башкара. Фондны тулыландыручы төп база булып Россия дәүләт яшүсмерләр китапханәсе тора. Китапханәгә «Новый мир» журналы редакциясе ун мең данә китап бүләк итә, бер өлеш китапларны М. Е. Салтыков-Щедрин исемендәге Дәүләт китапханәсе, В. И. Ленин исемендәге СССР дәүләт китапханәсе, Бөтенроссия дәүләт чит ил әдәбиятлары китапханәсе тапшыра. КамАЗ төзүчеләр өчен китапларны илнең төрле урыннарыннан машиналарга төяп, поезд һәм самолет белән кайтаралар.

1975 елда мәртәбәле кунаклар, язучылар, хезмәт коллективлары вәкилләре катнашында китапханә тантаналы рәвештә үз ишекләрен ача һәм беренче укучыларын кабул итә. Әлеге китапханә ГЭС бистәсендәге С. Есенин тыкрыгы, 4 (8А/2) йортының беренче катында урнаштырыла. Бу вакытка китап фонды 54 000 данәгә житә.

Шәһәр Үзәк китапханәсенә герой шагыйрь Муса Җәлил исеме бирелә. «Китапханәгә Муса Җәлил исеме бирелүдә тирән мәгънә ята, – ди СССР Язучылар берлеге әгъзасы Р. Мостафин тантаналы ачылуда ясаган чыгышында. – КамАЗда һәрвакыт фидакярлек, героизм, туган җиргә карата мәхәббәт хисләре, ягъни Муса Җәлилгә хас булган рухи халәт белән очрашып торасың».

Китапханәне оештыруга зур көч керткән Гафарова Люция Әмир кызы – аның беренче мөдире дә була.

Л. Ә. Гафарова

КПСС ҮКның махсус Карары нигезендә (08. 05. 1974), илдә **китапханәләр челтәрен үзәкләштерү** үткәрелә башлый. Республикада беренчеләрдән булып 1975 елның ноябрендә **Чаллы районы үзәкләштерелгән китапханәләр системасы** оештырыла. Аңа 22 китапханә берләшә. Системаның китап фонды 160858 данә була. Үзәкләштерелгәннән соң Үзәк китапханәдә яңа бүлекләр ачыла: китап укучыларга хезмәт күрсәтү; китап туплау һәм эшкәртү; методик-библиография; китапханәара абонемент һәм китапханәләрнең бердәм фонды.

1976 елның 20 апрелендә РСФСР Югары Советы Президиумы Указы нигезендә Чаллы районы Тукай районына үзгәртелә һәм **Чаллы районы үзәкләштерелгән китапханәләр системасы Тукай районы үзәкләштерелгән китапханәләр системасы** дип йөртелә башлый. Шулай ук Үзәк китапханә дә Тукай районы Үзәк китапханәсе дип үзгәртелә.

1976 елның 15 гыйнварыннан шәһәр Үзәк китапханәсе, унбер филиал (бишесе – балалар өчен) **«Яр Чаллы үзәкләштерелгән китапханәләр системасы»**на берләштерелә. Үзәкләштерелгән китапханәләр системасының бердәм китап фонды, штаты, бюджеты, административ һәм хуҗалык җитәкчелеге булганга, халыкны китап белән тәэмин итү эшенең сыйфаты да югары дәрәҗәгә менә.

Шәһәр Үзәк китапханәсе филиалларының беренче мөдирләре: О. С. Солтанова (№ 1), Т. А. Коренева (№ 2), Ф. И. Илһамова (№ 3), Т. А. Гадаева (№ 4), М. Л. Галиуллин (№ 5), А. А. Боброва (№ 6), Н. Е. Муханова (№ 7), Т. Д. Максимова (№ 8), Л. А. Одринская (№ 9), Л. И. Мещанова (№ 10), А. М. Заһидуллина (№ 11).

1980 нче еллар башында шәһәр халкына китапханә хезмәте күрсәтү зур үсеш чорын кичерә. Китапханәләрдә укучылар саны арта, китап фондлары туплана, укучыларга «Яр Чаллы үзәкләштерелгән китапханәләр системасы», «КамГЭСэнергострой», «КамАЗ» җитештерү берләшмәләренең профсоюз китапханәләре, «Тукай районы үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» ның китапханәләре хезмәт күрсәтә.

Бу елларда «КамГЭСэнергострой» җитештерү берләшмәсенең профсоюз китапханәләре системасында 18 китапханә эшли, китап укучылар саны 12 мең кешегә җитә. «КамГЭСэнергострой» профсоюз китапханәләре системасы директоры булып Русалеева Лидия Андриановна билгеләнә (1972–1990 елларда эшли). Оештыру сәләте, бай тәҗрибәсе, тирән белеме булган җитәкче бар тырышлыгын китапханәләр эшен зур дәрәҗәгә күтәрүгә багышлый. Ул «КамАЗ төзелеше ударнигы», «РСФСРның, ТАССРның атказанган мәдәният хезмәткәре», «Хезмәт ветераны», «Төзелеш ветераны» исемнәре белән бүләкләнә.

Л. А. Русалеева

1986 елның 2 августында китапханә ГЭС бистәсенең 4/14 йортына – махсус төзелгән бинага күчә. Китапханәнең ярты миллионлык фонды, 6 махсус бүлеге, 7 уку залы, тавыш яздыру студиясе, әкият бүлмәсе, төрледән-төрле остаханәләре 2670 кв. м. лы мәйданда урнаша. Шул ук вакытта хезмәт күрсәтү зоналары арта, күчмә китап бирү пунктлары 71-гә җитә. КамГЭС китапханәсе бинасын төзетү – Л. А. Русалееваның иң зур казанышларының берсе. Мондый бина ул вакытта Республика китапханә системалары арасында беренче һәм, мөгаен, бердәнбере була.

«КамГЭСэнергострой» китапханәләр системасында озак еллар А. П. Мадурова, Л. П. Рутковская, В. И. Вяткина, Л. Н. Галкина, Н. Н. Карпова, Л. С. Сафина, З. П. Шевченко, М. В. Цимболенко, Ф. Ф. Сәмигуллина, Н. Н. Исрафилова h. б. хезмәт куя.

1991 елның 1 гыйнварында «КамГЭСэнергострой» Үзәк китапханәсе нигезендә «Эврика» мәдәният үзәге ачыла. Үзәк эшчәнлегенең төп юнәлешләре китапханә хезмәте күрсәтү, күргәзмәләр, бәйрәмнәр, иҗади очрашулар, концертлар оештыру була.

2002 елда «КамГЭСэнергострой» җитештерү берләшмәләренең профсоюз китапханәләре ябыла.

1980 нче елларда **«КамАЗ» җитештерү берләшмәсенең профсоюз китапханәләре системасында** 22 филиал санала. Китап фонды 680 мең данәгә җитә. КамАЗ предприятиеләрендә һәм тармакларында 80-нән артык күчмә китапханә һәм китап бирү пунктлары эшли. 1983 елда **«КамАЗ» профсоюз китапханәсе** Татарстан Республикасы профсоюз китапханәләре бәйгесендә җиңеп «Иң яхшы эшләүче китапханә» дипломы, 1986 елда «Профсоюзларның мәдәни-агарту учреждениеләрендә яхшы эше өчен» ВЦСПС билгесе белән бүләкләнә. 1989 елда «КамАЗ» профсоюз китапханәсе 23 филиал-

«КамГЭСэнергострой» җитештеру берләшмәсенең профсоюз китапханәләре системасы хезмәткәрләре

ны берләштерә, китап фонды 680 мең данәне тәшкил итә, укучылар саны 68 меңгә җитә.

Валентина Ивановна Прозапас – 1980–2008 елларда китапханә эшен үстерүгә зур хезмәт керткән җитәкче. Аның зур тырышлыгы белән 1980 елда китапханә 1/15 йортындагы матур киң мәйданнарга күчерелә. КамАЗ эшчеләренә хезмәт күрсәтү өчен уку залы, яшьләр, сәнгать, абонемент, китап саклау, балалар, күчмә, методик-библиографик бүлекләр эшли. Китапханә «КамАЗ»ның Заводара китапханәсе статусын ала. В. И. Прозапас китапханәдә эшләү дәверендә «Татарстан Республикасының атказанган мәдәният хезмәткәре», «КамАЗның атказанган хезмәткәре», «КамАЗ төзелеше ударнигы» (1978), «Чаллы шәһәре алдындагы казанышлары өчен» билгесе (2007), «Казанның 1000 еллыгы» медале белән бүләкләнә.

В. И. Прозапас

Бөтен ил белән бергә китапханә дә 1990 нчы еллар кризисын кичерә. Шулай да нәкъ менә шушы чорда китапханә заманча эшләү рәвешенә күчә. Шәһәр китапханәләре арасында беренчеләрдән булып китап фондын, вакытлы матбугаттагы мәкаләләрне электрон каталогка кертергә мөмкинлек бирүче «МАРК» автоматлаштырылган мәгълүмати-китапханәләр системасы алына.

1997 елда «КамАЗ» профсоюз китапханәләрендә миллионынчы укучыга хезмәт күрсәтелә, китап бирү 19 миллион данәне тәшкил итә. 2000 елда китапханә, «Интертат–2000» республика фестивалендә катнашып диплом ала.

2008–2011 елларда китапханә белән Карцева Галина Константиновна җитәкчелек итә.

2011–2013 елларда китапханә директоры булып Наталья Викторовна Самохвалова эшли.

2013 елда «КамАЗ» җәмгыяте карары нигезендә «КамАЗ» профсоюз китапханәсе системасы ябыла. Китап фонды һәм китапханә милке Казан федераль университетының Яр Чаллы институты китапханәсенә тапшырыла.

Мәгълүмә Фәйзрахман кызы Фәйзрахманова 34 ел дәвамында **Тукай районы үзәкләштерелгән китапханәләр системасының** алыштыргысыз җитәкчесе булып тора. Ул 1968–2002 елларда директор, 2002–2006 елларда директор урынбасары вазыйфаларын башкара. М. Ф. Фәйзрахманова 1963–1973 елларда Яр Чаллы шәһәр

«КамАЗ» җитештеру берләшмәсенең профсоюз китапханәләре системасы хезмәткәрләпре

Г. К. Карцева

Н. В. Самохвалова

М. Ф. Фәйзрахманова

Район Үзәк китапханәсе хезмәткәрләре

«Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» хезмәткәрләре

Советы депутаты итеп сайлана. Эшендәге казанышлары өчен аңа «КамАЗ төзелеше ударнигы» (1978) билгесе, «Россиянең атказанган мәдәният хезмәткәре» (1990) дигән мактаулы исем бирелә.

1984 елда, Тукай районы составына Минзәлә һәм Сарман районы авыллары күмәк хуҗалыклары кушылу нәтиҗәсендә, Тукай ҮКСында филиаллар саны 33-кә җитә. 1997 елда район составына Комсомол посёлогы кушыла һәм системада филиаллар саны 34-кә әйләнә.

Район Үзәк китапханәсе хезмәткәрләре Х. С. Гыйләҗетдинова, Г. Т. Юнысова, В. М. Кабалина, С. Х. Закирҗанова, Р. А. Сәйфуллина, Р. С. Миңнебаева, Р. Ә. Хөсәенова, Л. Д. Васина, Г. М. Фәхруллина, З. И. Сәйфетдинова, Л. Д. Хәертдинова, Р. М. Әхәтова, Г. А. Борисова һ. б. Яр Чаллы шәһәре һәм Тукай районы территориясендә яшәүчеләрне китап белән тәэмин итү буенча күпкырлы эш алып баралар.

Алар, авыл китапханәләренә методик һәм гамәли ярдәм күрсәтү белән беррәттән, китап сөючеләр өчен кызыклы чаралар уздыралар, язгы кыр эшләре вакытында, район агитбригадасы белән авылларга чыгып, төрле чыгышлар ясыйлар, эшчеләрне яңа газета-журналлар белән тәэмин итәләр.

«Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» хезмәткәрләре республика күләмендә оештырылган бәйгеләрдә актив катнаша. Халыкка хезмәт күрсәтүне яхшы оештырганы өчен «Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы»на Татарстан Республикасы Министрлар Советының һәм Мәдәният хезмәткәрләре профсоюзы өлкә советының күчмә Кызыл байрагы тапшырыла (1976, 1986). Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы карары нигезендә «Иң яхшы эшләүче үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» (1985) дигән исем бирелә. Авыл китапханәләре Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгының «Иҗади эзләнү» (2002, 2003, 2004) премиясенең лауреаты исемен алалар.

2002–2006 елллардара китапханәләр ситемасы җитәкчесе булып Фәимә Гарифулла кызы Гыйниятуллина эшли. Фәимә Гарифулла кызы китапханә мөдире булып эшләү дәверендә Үзәк китапханәне компьютерлаштыру, яңа җиһазлар белән тулыландыру мөмкинлеген таба. Тырыш хезмәте өчен Ф. Г. Гыйниятуллина «Россия Федерациясе мәгариф отличнигы», «Татарстан Республикасының атказанган мәдәният хезмәткәре» (1996) исемнәренә лаек була. 2002 елдан – Яр Чаллы шәһәренең Мактаулы гражданины.

2006 елның 7 февраленнән Тукай районы хакимияте башлыгы карары нигезендә (№ 2004; 29.11.2005) Тукай районы үзәкләштерелгән китапханәләр системасы бетерелә. Китап фонды һәм китапханә милке авыл китапханәләренә тапшырыла. Авыл китапханәләре авыл җирлекләре карамагына күчә.

2006 елның 1 июленнән Тукай районы авыл китапханәләренә методик-библиографик ярдәм күрсәтү, китапханәләр фондын бердәм туплау һәм оештыру максатыннан «Методик-китапханә үзәге (биб-коллектор)» муниципаль учреждениесе булдырыла. Хокукый статусы алмашыну сәбәпле, 2011 елның 7 октябреннән китапханә үзегенең исеме «Тукай муниципаль районы Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» муниципаль учреждениесенә үзгәртелә һәм 34 авыл китапханәсе аның

Ф. Г. Гыйниятуллина

Г. М. Фахруллина

Д. М. Галләмова

Р. Р. Мәҗитов

В. М. Гайнуллина

карамагына керә. Системаның Үзәк китапханәсе Чаллы шәһәрендә, Тукай районы хакимияте бинасында урнаша. Әлеге системаның җитәкчесе булып 2006–2015 елларда Фәхруллина Гөлүсә Мансур кызы эшли.

Хәзерге вакытта «Тукай муниципаль районы Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» 29 авыл китапханәсен берләштерә.

1980 нче еллар башыннан 2005 елга кадәр **Чаллы шәһәре үзәкләштерелгән** китапханәләр системасының зур коллективы белән Галләмова Дания Мәннан кызы идарә итә. Ул иҗади, тәҗрибәле җитәкче буларак, китапханәчеләр коллективында зур ихтирам яулый. Дания Мәннан кызы идеясе белән Чаллы ҮКСында, республикада беренчеләрдән булып, махсус татар китапханәләре ачыла, өстәмә түләүле хезмәтләр күрсәтү кертелә. Озак еллар китапханәдә тырыш хезмәт күрсәткәне өчен Дания Галләмова «Татарстан Республикасының атказанган мәдәният хезмәткәре» исеменә лаек була.

Елдан-ел **Чаллы шәһәре үзәкләштерелгән китапханәләр системасында** филиаллар саны үсеп килә: шәһәр Үзәк китапханәсеннән тыш, 1980 елда 14 филиал эшли (аларның 7-се балалар өчен), 1985 елда әлеге филиаллар саны 18-гә җитә. Бу елларның матур эш күрсәткече итеп 1981 елда шәһәр Үзәк китапханәсенә һәм аның 2, 6, 14, 15 нче санлы филиалларына халыкка китапханәдә иң яхшы хезмәт күрсәтелгән өчен «Югары хезмәт күрсәтүче» исеме бирелүне атарга кирәк. Китапханәләр системасына Татарстан Республикасы Министрлар Советының һәм Мәдәният хезмәткәрләре профсоюзы өлкә советының күчмә Кызыл байрагы тапшырыла.

1990 нчы еллар Яр Чаллы ҮКСы өчен яңа шартларга күчү чоры була. 1990 ел башына ҮКС 22 филиалны берләштерә. 1991–1993 елларда шәһәр китапханәләр системасы КамГЭСэнергостройның 7 китапханәсе хисабына тагын да киңәя, ә 1994 елда аңа Тукай районы Үзәк балалар китапханәсе кушыла.

Ул елларда китап фонды – 938207 данә, 103 714 укучыга хезмәт күрсәтелә, ике миллион китап бирелә.

2002 елда Д. М. Галләмова тырышлыгы һәм депутат Р. И. Вәлиев ярдәме белән шәһәр Үзәк китапханәсе 4/14 йортына, мәйданы 2500 кв. м. булган махсус төзелгән бинага күчә.

Яңа гасырның башы исә китапханә коллективының эш тәртибе җайга салынып, иҗади алымнар кулланып, төрле профессиональ бәйгеләрдә актив катнашып һәм җиңүләргә ирешеп эшләү белән сыйфатлана. Яр Чаллы ҮКСы республикада беренчеләрдән ТР Мәдәният министрлыгының «Лидер» премиясе лауреаты булып таныла (2001). «Ел китапханәсе» республика бәйгесендә 10 нчы санлы балалар китапханәсе (2004), 16 нчы санлы балалар китапханәсе (2006) җиңү яулыйлар. 2005 елда Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы «Елның иң яхшы мәдәният учреждениесе» исеменә лаек дип табыла һәм Яр Чаллы шәһәре хакимиятенең Дипломы белән бүләкләнә.

Әлеге дәрәҗәле үрләрне яулауда һөнәри яктан көчле булган китапханә хезмәткәрләренең өлеше зур. Алар арасында китапханә һөнәренә тугры калып, күп еллар эшләгән хезмәткәрләр шактый: А. М. Нигъмәтуллина, М. Г. Солтанова, Л. А. Горохова, Р. Х. Мәгъсүмова, Г. М. Закирова, Р. Н. Рәхмәтуллина, И. Ш. Динмөхәммәтова, Л. В. Казанцева, З. Х. Нигъмәтуллина, Ә. Ф. Бәдретдинова, Л. Б. Каюмова, В. А. Бәдретдинова, Т. И. Паклина, Р. М. Галиева, С. М. Степанова, Ф. Я. Гыйззәтуллина, М. Ш. Таюпова, Ә. А. Дускаева, Н. Н. Зарипова, Р. Г. Хәмидуллина, Л. Я. Московкина һ. б.

Чаллы шәһәре үзәк китапханәсе

Чаллы шәһәре «Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» хезмәткәрләре

2005–2007 елларда коллектив белән Мәҗитов Рамил Риф улы җитәкчелек итә. Бу вакытта шәһәр китапханәләре мәгариф, мәдәният үзәкләренә, шәһәрдәшләребезнең үзара аралашу урынына әйләнә. Китапханәләрдә яңа информацион технологияләр кулланыла, Үзәк китапханә Интернет челтәренә тоташтырыла.

2006 елда Чаллы шәһәре «ҮКС»ы «Кеше һәм табигать» республика бәйгесендә «Шәһәрнең һәм авылның иң яхшы китапханәсе» төркемендә беренче урынны яулый һәм «Экология өлкәсендә белем бирү һәм тәрбияләү буенча эшләү» номинациясендә «Иң яхшы китапханә» дипломы белән бүләкләнә.

Хәзерге көндә Яр Чаллы шәһәре «Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» муниципаль бюджет учреждениесе – шәһәр мәдәният учреждениеләре арасында иң зурларның берсе.

2007 елдан «Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» муниципаль бюджет учреждениесе директоры итеп Гайнуллина Венера Марсил кызы билгеләнә.

Китапханәләр системасы үз эченә 19 китапханәне ала: шәһәр Үзәк китапханәсе, Үзәк балалар китапханәсе, 11 массакүләм китапханә филиаллары, 6 балалар филиалы. Аларда 125 китапханә хезмәткәре эшли.

Гомуми китап фондлары 769 500 данәдән артык булган шәһәр китапханәләре ел саен 63 меңнән артык укучыга хезмәт күрсәтә, китаплар бирелеше 1,3 миллионнан артып китә.

Заманча һәм югары дәрәҗәдә хезмәт күрсәтү максатыннан барлык китапханәләр Интернет, Wi-Fi челтәренә тоташтырылган, гомуми компьютерлар саны 100-дән артык.

Ел әйләнәсендә шәһәр халкы өчен китапханәләрдә һәм шәһәр мәйданчыкларында төрле эчтәлектәге 2000-нән артык чара үткәрелә, балалар һәм өлкәннәр өчен төрле темаларны яктырткан 20 иҗат клубы эшли. Шәһәр Үзәк китапханәсендә оештырылган «Компьютер мәктәбе»ндә алынган белем өлкән буын кешеләренә электрон рәвештә күрсәтелә торган дәүләт хезмәтләреннән тулысынча файдаланырга мөмкинлек бирә.

Китапханәләрдә шәһәр халкына заманча информацион технологияләр кулланып үткәрелгән чаралар елдан ел арта. Хезмәткәрләр төрле программалар һәм проектлар әзерлиләр. Соңгы елларда «Театр дөньясы безгә үз сәхнәсен ача...» дигән театр атналыгы проекты, мәктәп музейлары белән берлектә «Татар мәдәнияте хәзинәсеннән», шәһәрнең картиналар галереясе белән берлектә «Әдәбият һәм графика» артпроекты тормышка ашырылды.

Шәһәр халкының уңай бәясен алган чаралар арасында: «F4» фантастика фестивален, «Яшел дулкын» экология фестивален, «Күп милләтле Чаллы», «Тылсымлы каләм = Волшебное перо» фестивальләрен атарга була. Шәһәрнең төрле мәйданчыкларында зур масштаблы мәдәни акцияләр, әдәби марафоннар, төрледән-төрле бәйгеләр, язучылар белән очрашулар оештырыла.

«Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы» муниципаль бюджет учреждениесе китапханәләре шәһәр, республика күләмендә оештырылган бәйгеләрдә актив катнашып киләләр. Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы шәһәрнең мәдәният учреждениеләре арасында «2014 елның иң яхшы мәдәният учреждениесе» (2014), «Иң яхшы сайт» (2016), «Мәдәни мохит» (2017) номинацияләрендә җиңүче дип табылды.

Шәһәр китапханәләре төрле елларда Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгының «Иҗади эзләну» (2010, 2011, 2013, 2015) премиясе лауреаты исемен яуладылар, «Елның балалар китапханәсе» Республика бәйгесендә «Китапханәдә мәктәпкәчә яшьтәге балалар», «Балалар китапханәсендә экологик тәрбия» номинацияләрендә җиңүче булып танылдылар (2017, 2018).

«Әдәбият тарихы музее» (2007), «Фантастика фестивале» (2012), «Безнең заман» патриотик үзәге» (2014) иҗади проектлары Татарстан Республикасы Хөкүмәте грантларына лаек булды. 2019 елда туган телне үстерү максатыннан әзерләнгән «Зыялы гаилә – миллэтем киләчәге» проекты шулай ук җиңүчеләр исемлегенә кертелде.

Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы хәзерге көндә дә шәһәр халкына хезмәт күрсәтүнең яңа алымнарын куллану буен-

ча иҗади эш алып бара. Шәһәр китапханәләренең бүгенге торышын яктырткан китапханә сайты (библиотека. челны. рф) 2019 елда Россия күләмендә узган бәйгедә Почётлы Дипломга лаек булды. 2020 елда рус язучысы В. Астафьев иҗатына багышланган Россия бәйгесендә катнашу икенче дәрәҗә Диплом китерде. Чаллы китапханәчеләре алдына киләчәктә шәһәребездә заманча таләпләргә туры килгән китапханәләр булдыру, аларның эшләрен шәһәр халкы яратып йөри торган мәгълүмат, мәдәният, аралашу үзәкләре буларак оештыру максаты куела.

Кулланылган әдәбият

1. Бадретдинова В. А. Из истории Централизованной библиотечной системы города Набережные Челны // Библиотечный вестник. – 2008. – №1 (25). – С. 42–46.
2. Библиотеке КамАЗа – 40 лет / руководитель проекта Н. В. Самохвалова. – Набережные Челны: ООО «Агентство «Дайджест», 2012. – 36 с.
3. Воспоминания одной из первых заведующих Челнинской районной библиотекой М. Грибовой // Знамя коммунизма. – 1967. – № 175.
4. Гайнуллина А. В. Библиотечное строительство в ТатАССР в 1917–1941 гг. – дис. на соиск. учен. степ. кандидата пед. наук. – Л., 1984. – 210 л.
5. Гараева М. Библиотечное строительство в Набережных Челнах: страницы истории // Библиотеки Татарстана: история и современные реалии. – Казань: Милли китап, 1999. – С. 9–19.
6. Гиматдинова Т. Трудовые именины Прозапас Валентины // Вести КАМАЗа. – 2005. – 11 авг. – С. 3.
7. Григорьева К. И. Приобщение к книге // Молодой коммунист. – 1981. – № 1. – С. 34.
8. Ермаков В. Челны изначальные // Казань. – 1994. – №1-2. – С. 55.
9. Закирҗанова С. Беренче көннәрдән үк халыкка хезмәттә: Тукай районы Үзәк китапханәсе тарихыннан // Татарстан китапханәләре тарихы. 4-нче чыгарылыш. – Казан: Милли китап, 2004. – Б. 26–35.
10. Заслуженные люди Тукаевского района. Изд. 2-е / сост. Х. Н. Мухаметшин. – Набережные Челны: ОАО «Набережночелнинская типография», 2005. – 368 с.
11. Муниципальное бюджетное учреждение «Централизованная библиотечная система» города Набережные Челны / сост. : В. А. Бадретдинова, Р. Г. Хамидуллина. – Набережные Челны, 2011. – [27] с. , ил.
12. Файзрахманова М. Перелистывая страницы истории // Светлый путь. – 1996. – 25 мая. – С. 3.
13. Хәмидуллина Р. Юл күрсәтүче йолдызым: [китапханәләр челтәренә – 35 ел] / Р. Хәмидуллина // Мәйдан. – 2011. – № 11. – Б. 154–158.
14. Энциклопедия города Набережные Челны / гл. редакторы Б. Л. Кузнецов, М. Ш. Бибишев, ответ. ред. Б. А. Канеев. – Казань: издательство «Идел-Пресс», 2007. – С. 41.

■

Статья посвящена истории библиотек Набережных Челнов. Первым культурно-просветительским учреждением в Набережных Челнах стала открытая в 1904 году публичная библиотека им. А. С. Пушкина, расположенная в чайной купца Баутина.

В 1920 году Челнинский кантон вошёл в состав ТАССР. С этого момента началась реорганизация культурно-просветительских учреждений. В связи со сложным материальным положением в кантоне оставили только 19 библиотек, 90 изб-читален, 14 народных домов, остальным было предложено перейти на самообеспечение. В 1922 году сельские библиотеки были объединены в Центральную библиотеку во главе с директором М. Н. Грибовой.

На основе Указа ЦИК СССР о новом административно-территориальном делении от 10 августа 1930 года Челны получили статус города, а Центральная библиотека им. А. С. Пушкина стала Центральной библиотекой Челнинского района, в библиотеках произошли различные структурные изменения.

В 1970-е годы в связи с развитием города, ростом промышленных предприятий были организованы профсоюзные библиотеки: КамАЗа, КамГЭСэнергостроя и др. Всего, таким образом, в Набережных Челнах функционировали 2 районные, 4 городские, 6 профсоюзных и 5 школьных библиотек.

В ноябре 1975 года была создана Централизованная библиотечная система г. Набережные Челны, куда вошли 22 библиотеки.

Сегодня Набережночелнинская ЦБС является одной из крупнейших библиотечных систем Республики Татарстан. В нее входят 19 библиотек: Центральная библиотека, Центральная детская библиотека, 11 взрослых филиалов, 6 детских филиалов. ЦБС возглавляет Гайнуллина Венера Марсиловна. Библиотеки неоднократно становились лауреатами республиканских и российских конкурсов, награждены грамотами и дипломами разного уровня.

Гульшат АЮПОВА,
главный библиотекарь отдела выставок и культурных программ Национальной библиотеки РТ;
Наргиза ВАЛИАХМЕТОВА,
ведущий библиотекарь отдела выставок и культурных программ Национальной библиотеки РТ

Как мы работаем в сети

Национальная библиотека Республики Татарстан и Интернет

СЕГОДНЯ Интернет занимает огромную часть нашей жизни – этот факт не может игнорировать даже самый отчаянный книголюб. Поэтому многие современные библиотеки создают и активно продвигают свои странички в социальных сетях, заводят собственные интернет-ресурсы, следят за трендами в сети. Национальная библиотека Республики Татарстан – не исключение: у нас есть страницы ВКонтакте, на Facebook и в Instagram. Мы регулярно обновляем материалы на официальном сайте и поддерживаем связь с читателями онлайн.

Каждая наша площадка в Интернете учитывает особенности своей аудитории. В Instagram мы делаем акцент на визуале, ВКонтакте размещаем видео и содержательные тексты, на Facebook общаемся с деловой аудиторией.

В нашем сообществе ВКонтакте около 2 000 подписчиков, а на страничку в Instagram подписаны более 8 000 человек. Мы нашли эффективный способ привлечения аудитории: в разных уголках библиотеки размещены таблички со ссылками на наши страницы в соцсетях, на которые мы обращаем внимание во время экскурсий по библиотеке.

Работа в соцсетях приобрела особую актуальность в период пандемии, когда единственным способом связи с читателями стал Интернет. Книжные выставки, запланированные на апрель и май, мы записали в видеоформате и

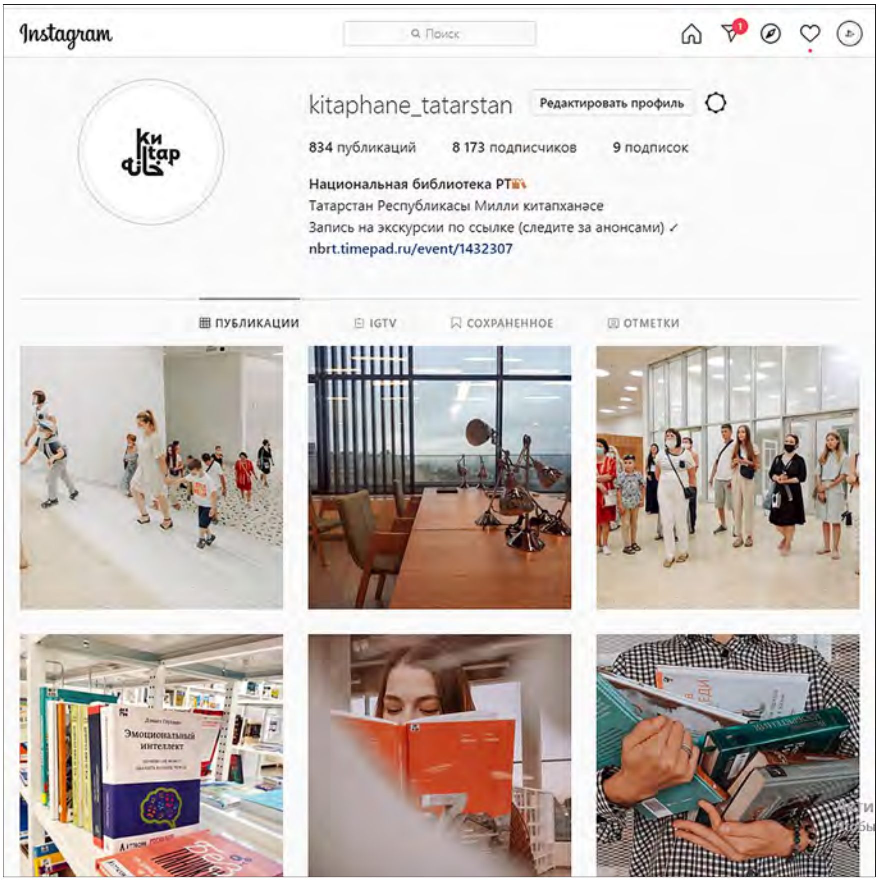

разместили на наших площадках в сети. Среди них были выставки книг о Великой Отечественной войне, тематические выставки периодических изданий, выставки книг на татарском и иностранных языках. Были сняты видеообзоры, мастер-классы, литературные чтения. Эта работа помогла сохранить и приумножить интерес читателей к книгам и материалам библиотеки в период самоизоляции. Таким образом нам удалось организовать увлекательный и полезный культурный досуг в сети для самой разной аудитории.

В то же время работа в онлайн-режиме оказалась полезной и для сотрудников библиотеки: мы попробовали новые форматы и инструменты, ближе изучили интересы и вкусы читателей. Пандемия заставила библиотекарей переосмыслить подходы к работе, чтобы оставаться востребованными, интересными и привлекать новую, более молодую аудиторию. ■

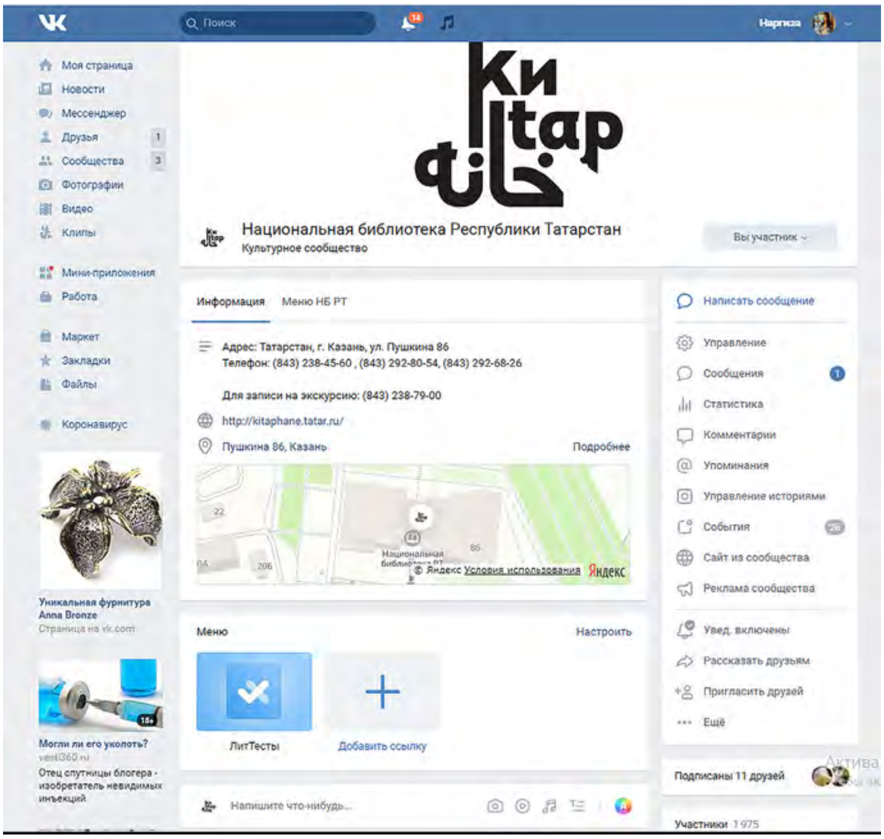

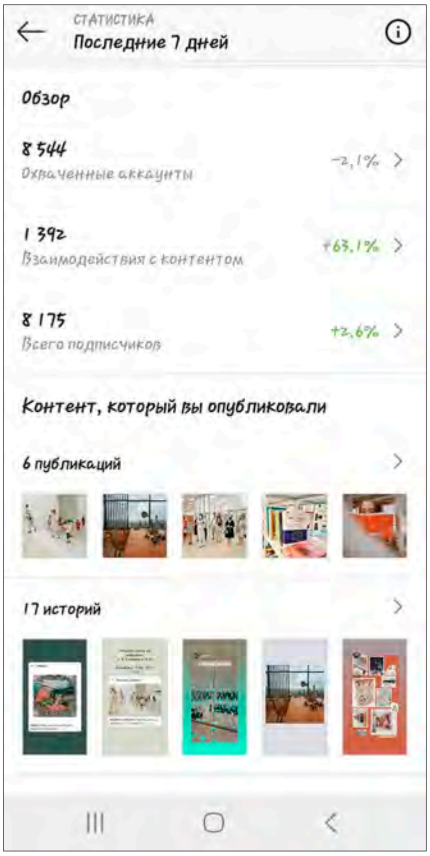

Хәзерге заманда китапханәләр социаль челтәрләрдән актив файдалана. Алар китапханәгә яңа укучылар җәлеп итәргә, китапханәнең уңай имиджын булдырырга ярдәм итә.

2020 елда кешелек дөньясын яңа COVID-19 короновирусы кискен үзгәртте. Татарстан Республикасында да үз-үзеңне изоляцияләү режимын игълан иттеләр. Китапханәләр искәрмә булмады, Милли китапханә дә үзизоляция вакытында укучылары өчен онлайн форматта эшләде.

Татарстан Республикасы Милли китапханәсенең Facebook, Instagram, ВКонтакте кебек социаль челтәрләрдә үз аккаунтлары бар, аларда китапханә хезмәткәрләре актив эшчәнлек алып бардылар. Апрель, май айларына планлаштырылган китап күргәзмәләре, китап күзәтүләр, презентацияләр, мастер-класслар, әсәрләр уку виртуаль рәвешкә күчте. Онлайн киңлектә үткәрелгән әлеге чаралар төрле яшьтәге китап укучылар арасында киң популярлык казанды, аларда өлкәннәр дә, балалар да актив катнашты. Мисал итеп, Бөек Җиңүнең 75 еллыгына багышланган «Китапханә төне – 2020», «Үлемсез полк» акцияләрен, фронттан килгән хатларны уку кебек чараларны атарга мөмкин.

Кешелек дөньясына килгән зур сынау – пандемия чоры – китапханәләр һәм китапханәчеләргә катлаулы шартларда да сынатмыйча эшләү өчен чыныгу мәктәбе булды. Милли китапханәнең социаль челтәрләрдә актив эшчәнлеге хәзерге көндә дә дәвам итә. Кулланучылар саны көннән-көн арта гына бара. Китапханә хезмәтләренең зур өлеше виртуаль форматка күчү безне, китапханәчеләрне, заманча эш мөмкинлекләреннән файдаланырга өйрәтте.

Лирон ХӘМИДУЛЛИН,
язучы, Татарстан Республикасының Габдулла Тукай исемендәге Дәүләт премиясе лауреаты

Китапсыз дөнья сансыз

БОРЫНГЫ тормыш вакыйгаларын белергә, шулардан үрнәк алырга тырышкан халкыбызның бер мәкале шулай атала. Хәзерге тарихи язмаларда татар-төркиләр «надан күчмә халык булган» дип, көн саен тәкърарлап торылса да, дөреслектә алай булмаган шул. Дини һәм әдәби-җәмгыяви эчтәлекле китапларны күмәкләп уку тәртибе безнең милләт вәкилләренә борынгы заманнардан бирле хас күренеш санала. Узган гасырларда яшәгән байтак кына рус галимнәре дә шулай булганлыгын таный. «Яшьтән кулына китап алырга күнеккән татар солдаты хәрби уставларны да тиз үзләштерә», – дип язган кайбер гаскәр башлыклары да.

Әтием, аннан соң мин туган авылда (Сембер өлкәсе Яңа Малыклы районы Иске Төгәлбуга авылы) биш мәчет, җиде-сигез сыйныфлы ике мәдрәсә һәм өч башлангыч мәктәп булган. Ике мәчетнең манарасын узган гасырның җитмешенче елларында гына сүттеләр – җилдавыл вакытында бала-чага өстенә ишелеп төшмәсен, дип. Бездә фәкать зур мәчет манарасы гына сүтелеп, 1930 нчы елларда ул мәчет клубка әверелдерелгән иде. Авылдашыбыз Фәйзулла Туишев кайтып концерт оештырганда, якын-тирә авыл кунакларын да сыйдырырлык клуб иде ул. Тагын ике искерәк мәчетне сугыш чорында, авыл картлары белән килешеп сүтеп, ирләре яу кырында булган күп балалы гаиләләргә утынга дип өләшүләре истә калган.

«Сезнең авыл мәдрәсәсенең шәкерт һәм хәлфәләре тарафыннан күчереп язылган китапларны мин борынгы кулъязма архивларында очраткалый идем», – дип әйткән иде бервакыт Нәкый ага Исәнбәт. Казанга килгән беренче чорда, алтмышынчы еллар башында без Хәсән Сарьян эшләгән «Азат хатын» журналы бүлмәсендә дә, Сарьяннарның финанс институты янәшәсендәге фатирында да аның белән ара-тирә очраша идек. Сарьян зур авыл өен хәтерләткән иске йортта яшәде ул чорда. Түрдәге зур бүлмәне ике китап шкафы белән бүлеп, үзенә «эш кабинеты» да ясаган иде. Шкафларның зуррагына төрле телдәге китаплар тутырылган. Икенчесендә Н. И. Ашмаринның 17 томлык чуаш теле сүзлеге һәм өем-өем кулъязмалар булды.

Яңарак ачылган Башкорт университетында укытуын ташлап Казанга килгән Сарьян өендә ул дәвердә «башкорт ягы»на бәйле кунаклар еш булды. Мин дә ул чагында ярты ел чамасы Уфада яшәп киткән, йорт хуҗасы белән шунда танышканнарның берсе идем. Әйе, ул елларда өй хуҗасы җәмәгатенең якын туганы булган Әмирхан Еники, Нәкый ага Исәнбәт татарның узган тарихы һәм бүгенге хәле турында уйлануларын сөйләрләр иде. Ара-тирә ул төркемгә тагын кемнәрдер килеп кушылгалады. Нурихан Фәттах белән беренче танышуым да шушы өйдә булды. Мәктәп елларыннан бирле борынгы тарих белән кызыксынуым, дүрт ел Казахстанда укыганлыктан, ул төбәк тарихы белән дә бераз таныш булуым сәбәпле, бу очрашулар минем өчен бик тә кызык иде. Нәкъ шул елларда әлеге өлкән әдипләребезнең дә, Нуриханның да: «Безнең тарихчыларга үз тарихыбызны чынчынлап өйрәнергә мөмкинлек бирмиләр», – дип зарланулары да истә калган. Әмирхан ага яки Сарьян мәрхүмнәр: «Үзләре дә

бик тырышмый инде. Мәскәү чыгарган дәреслектә ни язылса – шуны кабатлап утыралар», – дип тә куярлар иде. Бервакыт Нәкый аганың да алар әйткәнгә кушылып китүен хәтерлим. «Куликов кыры сугышы» турында сүз чыкты исә, безнекеләр дә, дәррәү килеп: «Аны Мамай хан башлаган. Ул Мәскәүгә яу оештырган», – дип язалар. Ә дөреслектә бит ул вакыйганы башлаучы, оештыручылар Рәзән кенәзе белән башка кенәзләр булган. Алар үзләреннән күпкә яшь булган Мәскәү кенәзенең Бөек кенәз итеп, алардан өстен куелуы белән килешмәгәннәр. Рәзән кенәзе Олег Мамайны гаскәр башлыгы буларак яллап китергән. Шул хакта Карамзин да, узган гасырның башка тарихчылары да яза», – дигәне хәтеремә сеңеп калган. Шуннан соң берникадәр вакыт үтте. Мин ул тарихи вакыйга белән кызыксынып, XIX йөз рус тарихчылары хезмәтләрен караштыргалап, бер мәкалә дә әвәләгән идем. Дөрес, ул мәкалә безнең матбугат вәкилләрен ул чорда бик кызыксындырмады. Үзәк сәясәтенә каршы килү кебегрәк итеп кабул кылганнардыр инде. Бик соңлап кына, туксанынчы елларда аның кыскартылган варианты «Мәдәни җомга» газетасы егетләре «Изге» ялган серләре» исеме белән чыгарырга батырчылык итте.

Үземнең китапханә туплый башлау вакыйгасын мин бервакыт бәян иткән идем. Ул вакыйга «Күңелдә калганнар» китабымда (2007 ел, Б. 12) китерелә. Мин әле мәктәпкә йөрми идем. Әмма өлкәнрәк яшьтәге малайлар белән аралашып, латин хәрефендә нәшер ителгән кайбер дәреслекләрдәге сүзләрне укыштыргаладым. Безнең авылдан биш-алты чакрымда зур базар тотучы Салаван бистәчеге бар. Киң урман аланында, Зур Чирмешән елгасына сыенып утыра ул. Утызынчы елларда анда агач эшкәртү заводлары белән бергә картон ясау фабрикасы да оештырыла. Татарча язмада латин хәрефләрен куллану тыелгач, 1939–1940 нчы елларда шул фабрикага олау-олау төяп дәреслекләр китерә башладылар. Бер-бер артлы тезелешкән шул олаулар безнең урамнан узалар иде. Без, малайлар, кызыксынып шулар артыннан чабышыр идек. Кайбер олаучылар безгә шулчак ике-өч китап ташлап киткәләде. Бервакыт

Татарстан Президенты Р. Миңнеханов белән

юкарак ике китап минем янәшәгә үк килеп төште. Дөрес, аларның берсенең битләре кара буяуга буялганрак булып чыкты. Өлкәнрәк яшьтәге малайлар андый битләрдә элек халык дошманнары сурәтләре булганлыгын, аларның шул сәбәпле буялган булуын әйтәләр иде. Миңа икенче китап бик ошады. Аның уртарак бер өлешендә боздә дә бик яратып җырлана торган җыр сүзләре һәм ике кулына мылтык тотып, атлыгып алга атлаучы матрос сурәте бар иде. Ул китапны элегрәк мин әни кулында да күргәләгән идем. Әнинең, шул китапны тотып, сәхнәдәш дуслары белән ниндидер бер бәйрәм көнендә җырлаганнарын да хәтерлим. «Матрос Железняк җыры» иде ул. (Ул җырның татарча варианты авторы шагыйрь Шәйхи Маннур икәнлеген Казанга килгәч кенә белдем). Менә шул китапны инде мин булачак китапханәләремнең нигезе дип кабул итәм. Аны мин бик озак сакладым. Ә 1945 елда, сугыш тәмамланган җәйдә, безнең күршебез, математикадан укытучы Зәкия апа һәм әнисе авылдан китәргә булдылар. Күрше әбинең исемен инде хәтерләмим. Хәер, авыл халкының күпчелеге аны «Мәскәү әби» дип кенә йөртә иде шул. Күбрәк аралашкан күршеләр буларактыр инде, менә шул әби белән кызы безгә ике зур бәйләм китап кертеп калдырдылар. Шулар арасында латинча һәм яңача язулы татар китаплары күпчелек булып, русча язылганнары да бар иде. Русча китаплар арасында Аркадий Гайдарның нәкъ сугыш вакыйгаларына кагылышлылары да берничә иде. Без, малайлар, аларны алмаша-алмаша укыдык. Латинча язулылары арасында М. Горький томнары да ишле генә иде. Шул җәйдән соң килгән кышта исә, берничә сыйныфташ бергә җыелып, Лев Толстойның татарча латин хәрефендә нәшер ителгән «Хаҗи Морад» романын укып чыккан идек. Ул романны кайчандыр Афзал ага Шамов тәрҗемә иткән булган. Укытучы Зәкияападан калган китаплар безнең өйдә үскән биш малай өчен зур хәзинә булды. Киләчәктә безгә «китап җене кагылу» шушы вакыйгага да бәйледер, мөгаен.

Казанга килеп төпләнгәч тә мин китап туплый башладым. Ул китаплар арасында әдәбие дә, тарихие да бар, әлбәттә. Сарьяннар өендәге бер очрашуга Нурихан Фәттах Чыңгыз хан чоры тасвирланган «Сокровенное сказание» китабын тотып килгән иде. Мәскәүдә, Фәннәр академиясе тарафыннан нәшер ителгән китап. Шул вакыйгадан соң мин дә Мәскәүдә булган саен берәр төрле тарихи китапны алып кайтырга тырыша башладым. Ә эчтәлеге белән

«Сокровенное сказания»гә тартым «Мэн да бэйлу» китабы исә, 1965 елда бугай, Казан кибетендә дә сатылды. (Бүген генә аны кемгә биргәнемне хәтерләмим).

Соңгы елларда инде өйдәге шкафларга сыймый башлаган китапларны өләшергә кирәклеге турында да уйланырга туры килә. Берничә ел элек берничә йөз китапны Бөтендөнья татар конгрессы идарәсенә дә тәкъдим иттем. Аннан Миләүшә ханым Гомәрова берничә кеше белән килеп, рәхмәтләр әйтеп, «Без аларны башка өлкәләргә таратачакбыз», – дип, алып китте. Башкорт, казакъ, каракалпак, үзбәк, төрекмән, чуаш, мари һ. б. телләрдәге яисә шул телләрдән тәрҗемә ителгән йөзләп китапны да бер оешма берничә ел элек төяп киткән иде. Төрле телләрдәге дистәләгән басма булган һәм шулай ук татарча, русча ике йөзгә якын китаптан торган тупланманы быел менә бик рәхәтләнеп Халыклар дуслыгы йортына тапшырдык. Үзләре килеп, рәхмәтләр әйтеп алып киттеләр. Безнең гаилә моңа бик шат. Төрле милләт вәкилләрен бергә туплап, берләштереп торган оешма белән киләчәктә дә араны өзмәскә ниятлибез.

Авылларга кайтканда да берничә бәйләм китапны үзебез белән алырга тырышабыз. Татарстаннан читтәге авылларга хәзер татар телендәге китаплар кайтмый диярлек. Минем яшүсмер чорым Оренбург өлкәсенең көнчыгышрак өлешендә үтте. Әмма 1957 елгы «Хрущев чоры» указы чыкканчы безнең төбәктәге татар авылларына даими рәвештә дәреслекләр дә, әдәби-тарихи китаплар да Казаннан килеп тора иде. Мәсәлән, Һади Такташның ил өчен иң хәтәр вакыт саналган 1942 елда нәшер ителгән китабы безнең тирәдәге җидесигез татар авылының барысына да бер вакыттарак килде. Күрше авыл яшьләре белән очрашканда без Такташның ул китабын еш искә ала идек.

СССР Югары Советының 1957 елгы беренче чакырылышында «Милли республикалардан читтә урнашкан милли мәктәпләр язмышын ата-аналар хәл итәчәк», – дигән карар кабул ителә. Шул карар чыгу белән үк өлкә мәгариф оешмаларындагы милли мәктәпләр белән эш итүче кадрлар эштән җибәрелә. Бер-бер артлы милли мәктәпләр, ул мәктәпләр өчен укытучылар әзерләүче уку йортлары ябыла башлый. Карар чыгып өч ел үтмәстән Оренбург өлкәсендәге ике милли педагогия училищесы, татар-башкорт мәктәпләре өчен укытучылар әзерләүче Учительский институт, Оренбург һәм Орск шәһәрләрендәге пединститутларның татар-башкорт бүлекләре ябылды. Шундый ук хәл Куйбышев, Ульяновск өлкәләрендә дә кабатланды. Казан университетын тәмамлап, Төмән, Тобол шәһәрләрендәге югары уку йортларына укытырга җибәрелгән Азат Әхмәдуллин, Фәрит Хатипов һ. б. , уку йортлары ябылу сәбәпле, эш эзләргә мәҗбүр булдылар. Бу вакыйганы кайбер Татарстан галимнәре исә Сталин чорына нисбәтләп, Сталин «өстенә» аударырга да тырышты. Шулар арасында әлеге Югары Совет утырышында катнашкан ике-өч дистә депутатны – «үз кешеләрен» якларга тырышучылар да булды бугай. Кабат 1980–1990 нчы еллар матбугатын күздән кичерсән, шундыйрак эчтәлектәге язуларга да тап булачаксың. ■

Автор статьи писатель, лауреат Государственной премии им. Г. Тукая Республики Татарстан Лирон Хамидуллин на примере татарской книги размышляет о перипетиях истории татарского народа, его культуры и письменности. Татары издревле отличались книжностью, стремлением к грамоте и просвещению. Недаром, как пишет Л. Хамидуллин, в деревне, откуда родом его отец и он сам, в то время было пять мечетей, два медресе и три начальные школы.

В основе его воспоминаний лежит история формирования личной библиотеки писателя, описанная автором в книге «Мои воспоминания» (2007). Как утверждает сам автор, её начало было положено ещё в детстве. Помог случай. В связи с реформой татарской графики в 1939–1940 гг. многие «устаревшие» татарские книги привозились в качестве макулатуры на переработку на местную картонную фабрику. Рабочие, видимо, чтобы порадовать местную детвору, подкидывали им эти книги. Так в руки маленькому Лирону попали первые татарские книжки.

Через несколько лет его ждал ещё один подарок. Соседи, решившие переехать в Москву, оставили им целую стопку книг, где были сочинения на татарском и русском языках, среди которых автору запомнились книги Аркадия Гайдара и Льва Толстого. Личная библиотека росла, прирастая новыми книгами…

Страсть к библиофильству не прервалась и после переезда Лирона Хамидуллина в Казань. В книжной коллекции появились исторические сочинения, произведения художественной литературы и др. Немало книг было привезено из Москвы.

В последние годы коллекционер активно передаёт свои книги в библиотеки различных учреждений, среди которых была и библиотека Всемирного конгресса татар. Среди изданий – книги на башкирском, казахском, каракалпакском, узбекском, туркменском, чувашском, марийском и других языках, а также переводы оригинальной литературы на татарский и русский языки. Автор уверен, что книги из его личной библиотеки ещё послужат татарскому народу…

Раиф Мәрданов,
Татарстан Республикасы Милли китапханәсенең
редакция-нәшрият бүлеге баш китапханәчесе

Сугыш хатлары

Бөек Ватан сугышы чорында яуларда катнашкан һәм каһарманнарча көрәшеп, гомерләрен халык бәхете өчен корбан иткән күпсанлы хәрбиләрнең, тылдагы хезмәт ияләренең фидакярлекләре төрле документаль чыганакларда сакланып калган. Шундыйлардан фронт хатлары дәһшәтле заманның хәл-халәтен һәм эчке рухын ачып бирүгә, тагын да тирәнрәк төшенүгә ярдәм итә.

Татарстан Республикасының Милли китапханәсендә тупланган Бөек Ватан сугышы чоры истәлекләре – фронтовиклар язган хатларны Җиңүнең 75 еллыгында искә алып китү изге бурычыбыз.

Китапханәнең кулъязмалар һәм сирәк китаплар бүлегендә саклана торган йөзләрчә хатның күпчелеге гарәп хәрефләре белән теркәлгән. Хатларның гомуми сакланыш дәрәҗәсе уртача һәм еш кына начар хәлдә дияргә мөмкин. Һәлак булучының бердәнбер истәлеге буларак, күп мәртәбә укылганга һәм сугыш вакыты кәгазьләренең түбән сыйфатына күрә, ул заман хатлары табигый сәбәптән тузган һәм таушалган. Аларның бөтенесе дә фронтның алгы сызыгыннан язылмаган һәм андый хәл мөмкин дә булмаган. Чөнки алгы сафтагы канкойгыч бәрелешләр вакытында (мәсәлән, Сталинградта) ут эчендәге сугышчыларның гомере берничә тәүлек белән чикләнгән. Хатлар сугышка дип алынгач, Казан шәһәрендә, Бөгелмәдә, Үзбәкстанда, Саратов өлкәсендә һәм башка урыннарда хәрби хәзерлек үткән лагерьлардан, сугышка барганда эшелоннан, фронтның алгы сафыннан – Мәскәү белән Смоленск тирәләреннән, Ленинград яныннан, Украинадан, Финляндия чигеннән, Польшадан, Венгриядән, Германиядән, партизан отрядыннан язылганнар. Шулай ук, сугышта яраланганнан соң Вологда өлкәсендәге, Иваново, Пермь, Оренбург һәм башка шәһәрләрдәге госпитальләрдән, әсирлектән соң Донбасс шахтасында мәҗбүри эш урыныннан җибәрелгәннәре дә бар.

Дәһшәтле яуларда катнашып, сугыш кырларында һәлак булган һәм авыр яралар алып булса да, әйләнеп кайту бәхетенә ирешкән хат авторлары хәзерге Татарстанда һәм күрше өлкәләрдәге татарлар яшәгән урыннарда туып-үскән кешеләр. Мәсәлән, Миңнулла Хәлиуллин (1910–1943), Хәбибрахман Яппаров (1914–1994) һәм Нурулла Хәбибуллин (1900–1979) – Татарстанның Арча районы; Гали Җәләев

(1906–1942) һәм Зиннәт Бәдриев (1919–1945) – Теләче районы; Әхәт Фәйзрахманов (1913–1942) – Балтач районы; Әмирҗан Шакиров (1921–1997) – Баулы районы; Миңнехан Миндубаев (1901–1945) – Мамадыш районы; Габделхак Балтин (1905–1946), Шиһабетдин Гайнетдинов (1912–1944) – Әгерҗе районы; Мифтах Шакиров (1908–1943) – Лаеш районы; Гатуф Дәүләтгәрәев (1903–1943) – Тукай районы; Мирза Тарханов (1897–1984) – Мենделеев районы; Габдерәүф Урапин (1909–1945), Әхмәтсафа Мамин – Ульяновск өлкәсе; Абдуллаҗан Шәйхетдинов (1911–1944) – Самара өлкәсе; Рәүф Тәхаветдинов – Башкортстан, аның хатына өстәп язган Нурмөкамбәт Бикбаев – Оренбург өлкәсе; Габделхак Урапин (1916–1945) – Пенза шәһәре кешеләре. Аерым авторларның хатлары берәр генә түгел, кайберләренеке (мәсәлән, М. Хәлиуллин һәм Г. Җәләевнең) дистәләрчә данә булуы белән дә әһәмиятле.

Хатларның кайберләренә мөрәҗәгать итик. Мәсәлән, Абдуллаҗан Шәйхетдинов үзенең соңгы хатында мондый юллар язган: «өченче линиядә торабыз сәгать-минут көтеп. Аллаһы Тәгалә ни язган – күрмичә чара юк. Сугыш каты бара». Аның һәлак булуы турында иптәше һәм командиры исеменнән язылган, гаиләсенә җибәрелгән хатта: «Шәйхетдинев раный булды, ягъни уң кулбашына тиде. Шуннан аны (кулын) бәйләп, үзенең окобына төшеп утырды. Көннәр утыргач, кичкә таба иптәшем Шәйхетдинев безнең арадан югалды, ягъни үзенең утырган окобына эснәрәд төшеп, шулай булды. Иптәшем Шәйхетдинев хәзерге көндә безнең арада юк инде. Ягъни, без аны бик яхшы итеп күмдек, апа. Һәм үзебезчә, командир һәм мин... Сезгә бу да мәгълүм булсын: аның окопта язып калдырган шигыре дә бар. Мин аны шушы үземнең Сезгә язган хатым эченә тыгып җибәрдем...Мин үзем бу хатны язган көнне исәнме әле, Алла безгә дә ни язгандыр?», «Мин командир, бу хатка кулым куеп утырам. Апай, без дә Алладан ким...Алда ни була – белмибез. Алла үзе ярдәмче булсын!»

Совет бәйрәмнәре уңаеннан сугышчыларга, котлаулар белән бергә, кайвакытларда тылдан җибәрелгән күчтәнәчләр дә ирешкән. Кайбер хатларда андый очраклар да чагылган: «Казан бөтенләй онытып бетерми әле, Октябрь празнигенә падаркы җибәргән. Өйдән күчтәнәчләр алып ашаган күк тиеп киттек», «Менә без бүген 1 нче май бәйрәм итәбез һәм дә рабочийлардан посылкә алдым: бер кило ярым чамасы прәник, тәмәке, кәнпут һәм сары май. Шулай итеп бәйрәм көне берничә кешене бүләкләделәр». Окопта ятканда да балаларын бер минутка да исләреннән чыгармаган аталары фронтта үзләренә бирелгән күчтәнәчтән газизләренә дә өлеш чыгарырга тырышканнар. Мәсәлән, «Менә, Сәидә, әгәр барса, малайларга ун-унбишләп кенә җимеш тыгам хат эченә. Малайларга «Атагыз җибәргән» дигән булып, бирерсез. Безгә бүләк биргәннәр иде, шуны балаларга авыз иттерәсем килеп кенә тыгам. Мин хатлар язып ятып, Зәбикъ аны җепкә тезеп утырды. Аңар да хат яздык, ул да шулай берничәләп кенә җимеш тыга».

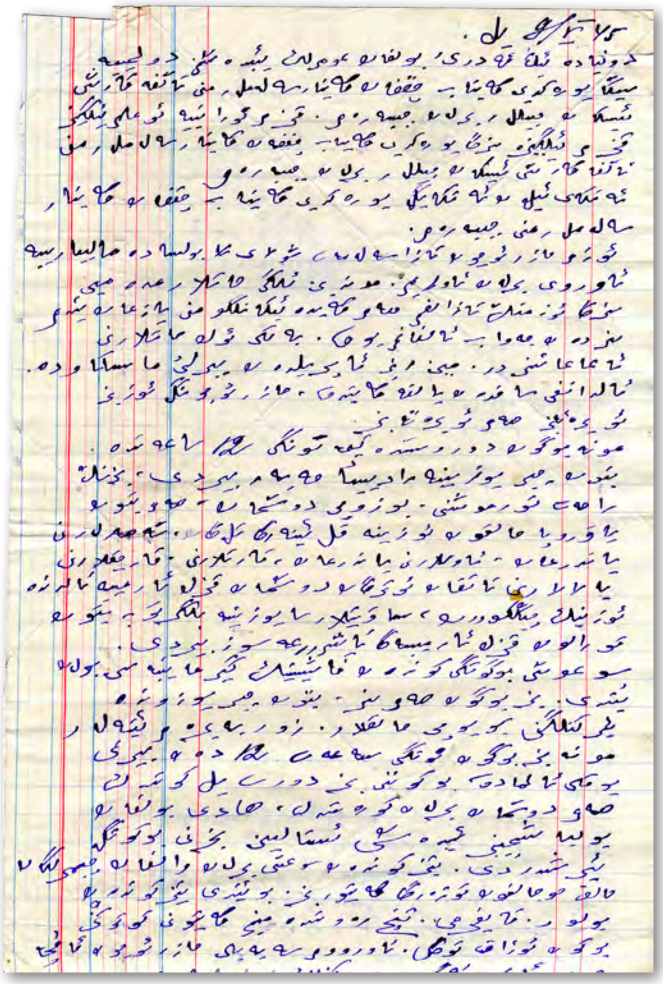

Хатларның берсе Җиңү көнендә – 1945 елның 9 маенда язылган. Шатлыклы көндә Габделхак Балтинның гаиләсенә язган хатта мондый юллар бар: «Менә бүген, дөресендә кичә, төнге 12 сәгатьтә бөтен җир йөзенә радио хәбәр бирде: безнең рәхәт тормышны бозучы дошман һәм бөтен Европа халкын үзенә кол итәргә теләгән, шәһәрләрне яндырган, авылларны яндырган, картларны-карчыкларны, балаларны аткан-үтергән дошман Кызыл Армия алдында үзенең җиңелүен Советлар Союзына белгертеп, бөтен коралын Кызыл Армиягә тапшырырга сүз бирде. Сугыш бүгенге көннән фашистик Германиясе берләнбетте. Без бүген һәм сез, бөтен җир йөзендә иркенлекне сөюче халык-

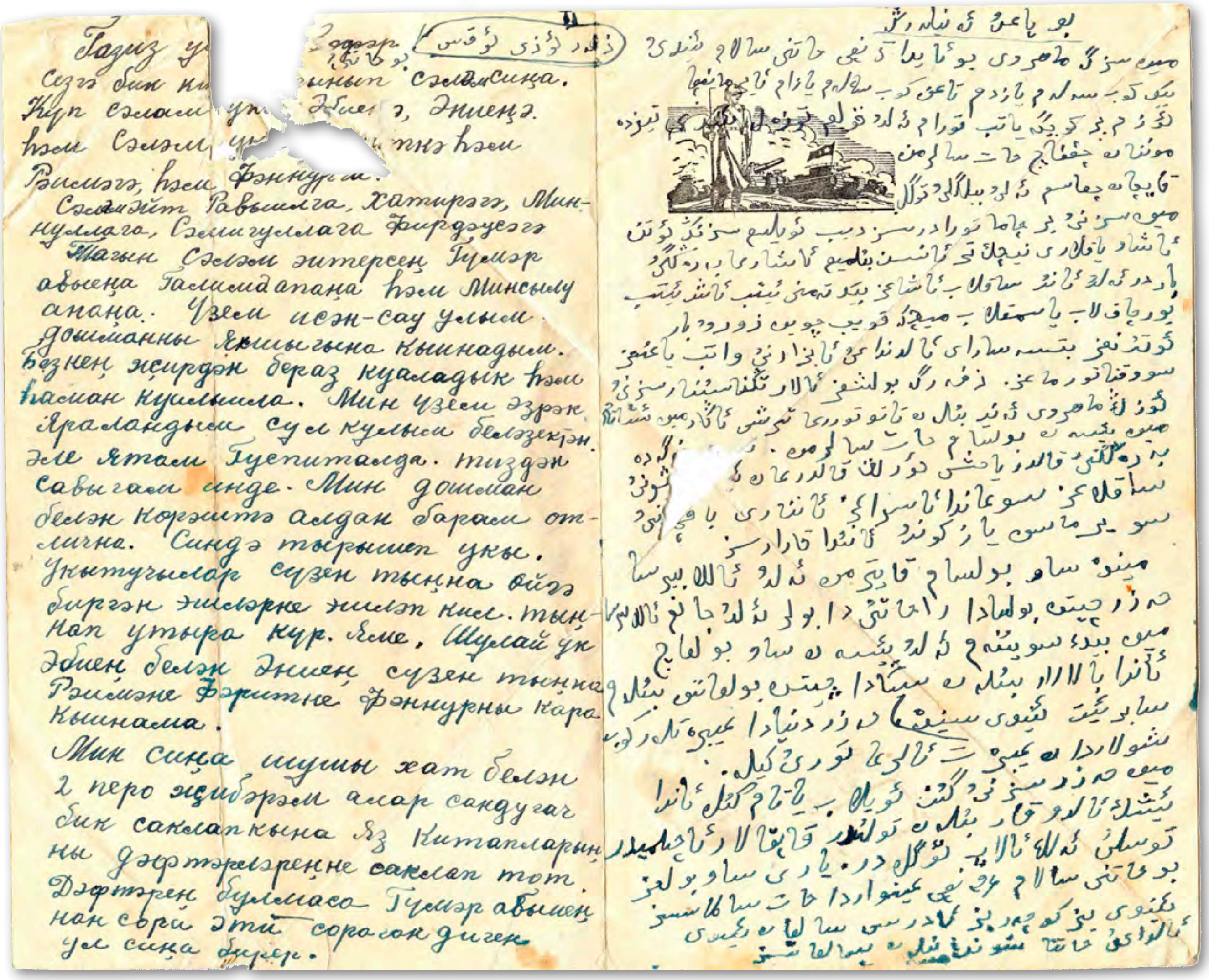
Газиз у... ...дәр.
Сезгә бик к... ...рынып сәламсиңа.
Күп сәлам ук... Әбие..., Әниеңә.
һәм Сәләм... ...нә һәм
Висмәгә, һәм Фәнүргә.
Сәламәт Равылга, Хатирәгә, Мин-
нуллага, Сәмигуллага Фирдәүсгә
Тагын сәлам әйтерсең Гөмәр
абыеңа Галимәапаңа һәм Минсылу
апаңа. Үзем исән-сау улым
дошманны яхшыгына кыйнадым.
Безнең җирдән бераз куаладык һәм
һаман куылыйлар. Мин үзем әзрәк
яраландым сул кулымны белләзектән.
Әле ятам гуспитальда. Тиздән
савыгам инде. Мин дошман
белән корәштә алдан барам от-
личнa. Синдә тырышып укы.
Укытучылар сүзен тыңла өйгә
биргән эшләрне эшләп килс. Тың-
нап утыра кур. Ясме, Шулай ук
Әбиең белән Әниең сүзен тыңла
Рәмзәне Фәритне Фәнүрны кара
кыйнама.
Мин сиңа шушы хат белән
2 перо җибәрдәм алар сандугач
бик саклап кына яз Китапларың-
ны дәфтәрләреңне саклап тот.
Дәфтәрең булмаса Гөмәр абыең-
нан сора әти сорагон диген
ул сиңа бирер.

лар зур бәйрәм итәләр. Менә без бүген төнге сәгать 12-дән бирле йоклый алмадык. Бу көнне без дүрт ел көттек һәм дошман берлән көрәштек. Юлбашчыбыз иптәш Сталин безне бу көнгә ирештерде. Тиз көннән сугыш берлән уалган-җимерелгән халык хуҗалыгын төзәргә кайтырбыз. Бу инде тиз көннән булыр. Кайгырмый, тыныч рәвештә минем кайтуны көтегез. Бу көн озак түгел».

Бөек Ватан сугышында катнашкан һәм һәлак булган кешеләрнең дәһшәтле елларда язылган хатлары – кыйммәтле тарихи истәлек. Фронтта ятып калган кайберәүләрнең фоторәсемнәре сакланмаса да, күңел-бәгырьләреннән саркып чыккан садә хатлары – хәзергәчә килеп ирешкән һәм гаиләләрендә, якын туганнарында кадерләп сакланган ядкәрләр. Аларда авторларының уй-фикерләре, теләкләре һәм кичерешләре, хисләре һәм тойгылары ачык чагылган.

* * *

Сугыш хатлары уңаеннан кайбер күзәтүләребез белән уртаклашыйк. Элеккерәк археографик экспедицияләр вакытында Бөек Ватан сугышы чорындагы хатларны кешеләр үзләре риза булып һәм теләп биргән очракларда гына ала идек. Чынлыкта, фронт хатларын туплау максаты куелмый да иде. Чөнки әле XX гасыр ахыры һәм XXI гасыр башында фронтовикларның хатыннары исән һәм алар, гадәттә, ирләренең бердәнбер истәлеге булган кадерле әйберләрен чит кулларга яки дәүләт оешмасына бирәселәре килми иде. Шундый караш хөкем сөргән белгәнгә күрә, археографлар да олы яшьтәге апаларның йөрәкләрендәге иң авыр җәрәхәтләрен кузгатырга базмады. (Хәзер, әлбәттә, буыннар алмашуга һәм дөньяви кыйммәтләр белән гомуми карашлар үзгәрүгә бәйле рәвештә, вазгыять үзгәрде. Бабаларының ядкәрен кемнәрдер кадерләп саклавы белән беррәттән, бөтенләй санга сукмаучылар да бар). Әйтелгән сәбәпләргә бәйле рәвештә, Татарстан Республикасы Милли китапханәсендәге Бөек Ватан сугышы чоры хатларының да иң элеккеләре 1996 елда алынган

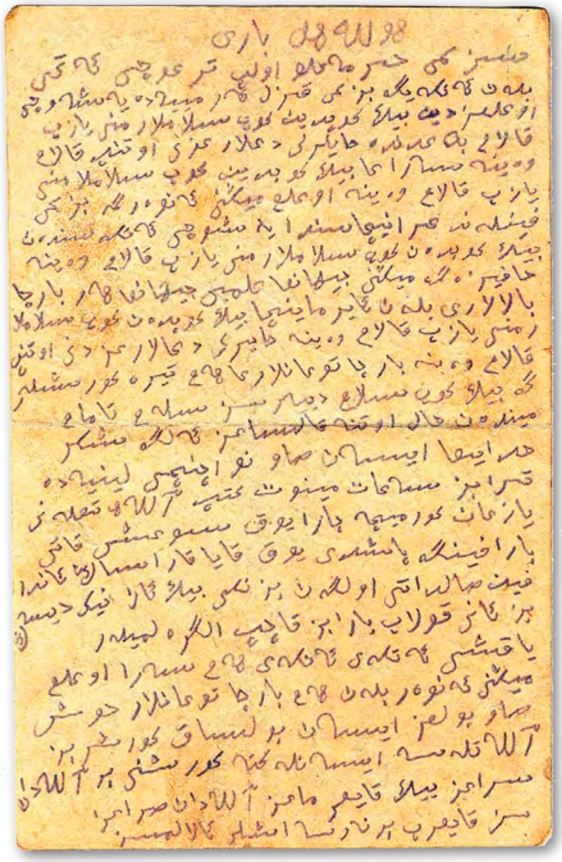

булып, башкалары бары тик 2001, 2003, 2013, 2016–2020 елларда гына тупланды.

Үземнең 35 еллык археографик тәҗрибәмдә сугыш чоры хатларына бәйле кайбер күзәтүләрем белән бергә, шәхси тәэсирләремне уртаклашып китү дә мәсьәләнең элекке торышын аңларга ярдәм итәр. 1980–1990 нчы елларда археографик сәфәрләр вакытында гарәп хәрефле борынгы язма истәлекләр эзләп һәм туплап өйдән-өйгә йөргәндә бик еш кабатланган бер күренеш хәтергә уелган. Каурый каләм белән язылган кульязма китапларны тапшыргач, еш кына хуҗабикә аерым төенчеккә чорналган тагын бер төргәкне күкрәгенә кысып алып килә. Гүяки, җанлы кош баласын тоткандай, орынып авырттырудан курыккан кебек, җиңелчә калтыранган бармаклары белән бик сак кына сүтә-сүтә, гарәп хәрефләре белән язылган булса да, боларын бирмәячәген искәртеп куя. Чөнки анда яудан кайтмый калган иренең (әтисенең яки абыйсының) сугыш хатлары. Йөзләрчә мәртәбә укылудан тузып-таушалып беткән хатлар бу апалар өчен дөньядагы бөтен нәрсәдән дә кадерле, иң газиз кешеләре белән тоташтырып торган хәсрәтле һәм, шул ук вакытта, якты истәлекләре белән сагындырган күңел юанычы. Әлбәттә, шул хатларны күрсәткән кеше – иренең (әтисенең яки абыйсының) бердәнбер истәлеге булганга, хисләре ихтыярсыз яңарып, күзләре мөлдерәмә тула, тәгәрәшкән яшьләрен тыя алмый. Шул вакытка инде мәрхүм яисә мәрхүмә булган әтисе яки әнисенең соңгы көненә кадәр улларын көтеп, ачы хәсрәттә гомер кичерүләрен дә искә алып куя. Кайчагында үзләре хатларның аерым өлешләрен йөгерек кенә итеп укып та күрсәтәләр. Ә гарәп язуын танымасалар, укып карар өчен бирәләр дә, хат текстындагы ятрак сүзгә яки исем-атаманы укый алмыйча мизгелгә генә тоткарлансаң да, шунда ук әйтеп җибәрәләр. Укыганда еш кына телдән кабатлап торалар – чөнки әлеге хатларда язылган һәр сүзне алар яттан белә. Кешенең фаҗигале һәм шул ук вакытта мөкатдәс ядкәрен сорап алып китәргә, әлбәттә, вөҗдан рөхсәт итми иде.

В отделе рукописей и редких книг Национальной библиотеки Республики Татарстан хранятся письма фронтовиков Великой Отечественной войны, большинство которых написаны арабской графикой.

Авторами писем являются уроженцы Агрызского, Актанышского, Арского, Бавлинского, Балтасинского, Лаишевского, Мамадышского, Менделеевского, Тукаевского и Тюлячинского районов Республики Татарстан, также выходцы из Башкортостана, Самарской и Ульяновской областей и др.

Письма фронтовиков-татар охватывают широкую географию боевых действий: это Подмосковье, Смоленск, Ленинград, Украина, Финляндская граница, Польша, Венгрия, Германия. Есть одно письмо из партизанского отряда, письма шли также из госпиталей Иванова, Перми, Оренбурга и др.

Авторами многих писем являются М. Халиуллин (25 писем) и Г. Заляев (24 письма), а другие представлены одним или несколькими письмами.

В одном из писем сослуживец и командир А. Шайхутдинова сообщают его супруге о последних часах жизни и гибели солдата.

Письмо Г. Балтина датировано 9 мая 1945 года – Днём Великой Победы.

Ильяс МӨСТӘКЫЙМОВ,
Татарстан Милли китапханәсе кульъязмалар һәм сирәк китаплар бүлегенең өлкән фәнни хезмәткәре, тарих фәннәре кандидаты

«Әхмәт мирза кире кайткан, ислам динен сагынып»

РЕВОЛЮЦИЯГӘ КАДӘР БУЛГАН ВАКЫЙГА ТУРЫНДА БӘЕТ

Язучыбыз Рабит Батулла тарафыннан 2020 елда Татарстан Республикасы Милли китапханәсенә күренекле татар драматургы һәм театр эшлеклесе Кәрим Тинчуринның җәмәгате Заһидә ханым Тинчурина (1897–1988) архивының сакланып калган өлеше тапшырылды. Ул тупланма Кәрим Тинчурин кульъязмаларыннан, Кәрим Гали улына һәм Заһидә Шаһбазгәрәй кызына төрле кешеләр тарафыннан язылган хатлардан, «Кызыл дөнья» һәм «Юксыллар сүзе» газеталарының аерым саннарыннан һәм башка язма чыганаклардан гыйбарәт.

Шулар арасында – Әхмәт мирза исемле затның, рус кызына гашыйк булып, мөселман диненнән язганы турындагы бәет кульъязмасы. Кәгазьнең баш өлеше ертык булганга, бәетнең исеме сакланмаган. Аңа шартлы рәвештә «Диннән язган Әхмәт мирза бәете» дигән исем бирдек. Текстның башлам өлеше дефектлы булуына карамастан, аерым сүзләрдә сакланып калмаган хәрефләр чагыштырмача җиңел чамалана.

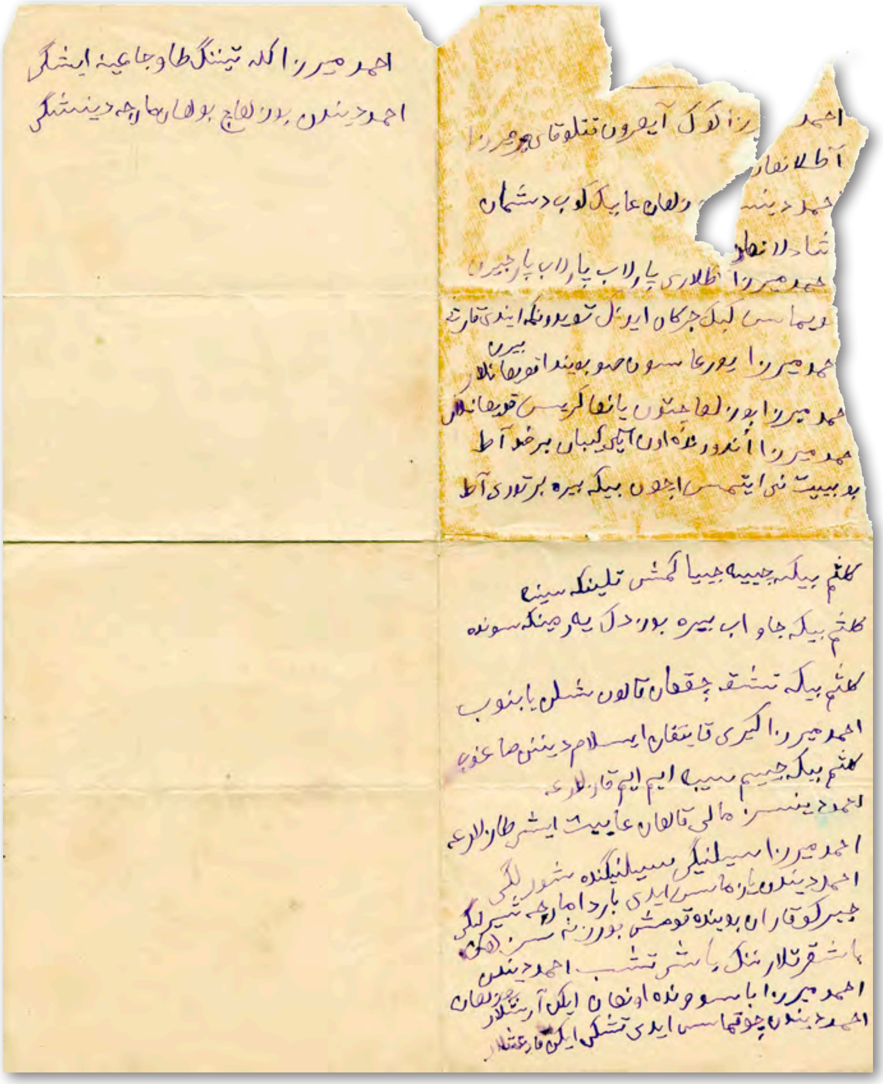

Бәет вакыт үтү белән саргылт төскә кергән 21,5х26,5 см зурлыгындагы яхшы сыйфатлы ак кәгазьгә шәмәхә төстәге кара белән язылган. Монда сүз барган вакыйганың кайчан булганын әлегә ачыклап булмады. Контексттан чыгып, аның XIX йөзнең икенче яртысы – XX йөз башына караганлыгын фаразлыйбыз. Текстта очраган географик атамалар (Бүздәк, Чиркү Каран) бәеттә әйтелгән хәлләрнең хәзерге Башкортстан җирләрендә булганлыгына ишарәли.

Шакмак җәяләр ([]) эченә куелган фрагментлар кульязманың ертылганлыгы сәбәпле сакланмаган, алар безнең тарафтан өстәлде. Унөченче юлда җием (җим) сүзендә почмак җәяләр (<>) эченә куелган е фрагменты шигъри юлның аһәңлелеген (ритм һәм рифманы) саклап калу өчен куелганга охшый. Тексттагы тыныш билгеләре безнең тарафтан куелды.

[Диннән язган Әхмәт мирза бәете]

Әхмәт [мир]за күк айгырын Котлыкай мирза атланган,
[Ә]хмәт динс[ез бо]зылганга бик күп дошман шатланган.
[Ә]хмәт мирза атлары парлап-парлап пар җирән,
[Т]уймас кебек җөргән идең, туйдыңмы инде, карт бирән?
[Ә]хмәт мирза юргасын су буенда куйганнар,
[Ә]хмәт мирза бозылгачтын янга керис куйганнар.
[Ә]хмәт мирза ындырында уникe кибән, бер зурат[1],
Бу бәетне әйтмәс өчен бикә бирә бер туры ат.
Гөлсем бикә чия җыя көмеш тәлинкәсендә,
Гөлсем бикә җавап бирә Бүздәк ярминкәсендә.
Гөлсем бикә тышка чыккан калын шәлен ябынып,
Әхмәт мирза кире кайткан, ислам динен сагынып.
Гөлсем бикә җи<е>м сибә өем-өем казларга,
Әхмәт динсез малы калган Габит ише тазларга.
Әхмәт мирза силниге, силнигендә шүрлеге,
Әхмәт диннән язмас иде, бар да марҗа ширлеге.
Чиркү Каран буенда куш буразна сызылган,
Башкортларның яше төшеп Әхмәт диннән бозылган.
Әхмәт мирза басуында уңган икән арышлар,
Әхмәт диннән чыкмас иде, төшкән икән каргышлар.
Әхмәт мирза келәтенең тау җагына ишеге,
Әхмәт, диннән бозылгач, булган марҗа диншиге.

[1] Сүзнең укылышында шөбһә бар.

Сүзлекчә

Диншик (рус. денщик) – хезмәтче

Зурат (рус. зарод) – басуда ашлык көлтәләреннән ясалган озынча зур өем; печән кибәне

Керис (рус. крест) – тәре

Силник (рус. сенник) – печән лапасы

Ширлек – шуклык, чаялык, чытлык

Среди переданных народным писателем Татарстана Р. Батуллой Национальной библиотеке Республики Татарстан материалов личного архива Загиды Тинчуриной – супруги драматурга Карима Тинчурина – имеется список баита (эпического стихотворного рассказа) второй половины XIX – начала XX в. о некоем мурзе Ахмеде, отпавшем от ислама, чтобы соединиться с возлюбленной. По всей вероятности, баит основан на реальном событии. Произведение исполнено тонкой иронией и написано весьма богатым языком.

Эльвира ХУСАИНОВА,
главный библиотекарь
научно-методического отдела
Национальной библиотеки
Республики Татарстан

Структура чтения пользователей библиотек Татарстана

В 2019 году Национальной библиотекой Республики Татарстан проведено социологическое исследование «Что читают сегодня пользователи муниципальных библиотек Татарстана». Этой работе предшествовала серия исследований, проведённых в период с 2016 по 2018 годы, в ходе которых была получена модель чтения пользователей муниципальных библиотек республики. Однако возник вопрос: не является ли полученная модель во многом представлением читателей о том, каким должно быть чтение? И насколько эта модель отличается от реального чтения респондентов?

Поэтому основной целью социологического исследования «Что читают сегодня пользователи муниципальных библиотек Татарстана» стало изучение реального чтения пользователей библиотек как основы оптимизации обслуживания в библиотеках республики.

Базами исследования стали 13 ЦБС, принимавших участие в изучении чтения в республике в 2016–2018 годах. В их числе библиотеки Алексеевского, Верхнеуслонского, Кайбицкого, Камско-Устьинского, Кукморского, Муслюмовского Сармановского и Спасского муниципальных районов республики, а также городов Бугульма, Казань, Лениногорск, Набережные Челны, Чистополь.

Основной вывод, сделанный по результатам исследования, заключается в том, что полученная ранее модель чтения, основанная больше на субъективном мнении респондентов, в целом соответствует объективной структуре чтения пользователей библиотек республики. В то же время, выявлены некоторые несоответствия между заявленным и реальным чтением респондентов.

Анализ всех читаемых респондентами в апреле 2019 года книг позволяет представить структуру чтения пользователей муниципальных библиотек Татарстана в этот период. Из 1473 участников исследования читали:

35% татарскую литературу,

17% – современную русскую литературу,

15% – зарубежную литературу,

9% – литературу советского периода

8% – отраслевую литературу,

6% – русскую классическую литературу,

5% – произведения писателей татарской национальности, пишущих на русском языке (диаграмма 1).

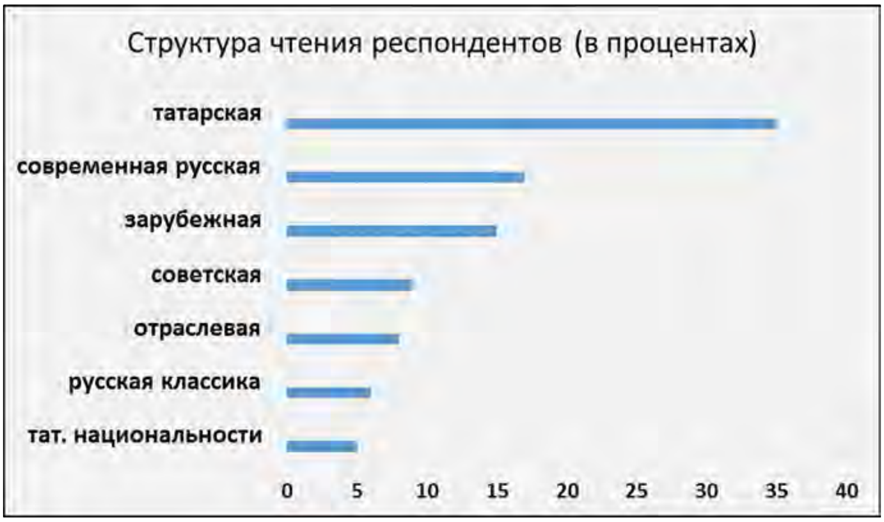

Диаграмма 1

Диаграмма 2

Подавляющее большинство участников исследования – 92% – читали произведения художественной литературы, и лишь 8% – отраслевую литературу.

Баланс чтения татарской (в т. ч. в переводе на русский язык) и русской литературы примерно одинаков. Чтение татарской художественной литературы рассматривалось в обобщённом виде, включая чтение произведений современных писателей, писателей прошлых лет и классиков татарской литературы (в целом 35%). Чтение русской художественной литературы анализировалось по периодам, включающим чтение произведений классиков, писателей советского времени и современности. В общей сложности эту литературу читали 33% от числа всех участников исследования. В отдельную группу было выделено чтение произведений авторов татарской национальности, пишущих на русском языке (5%).

Очевиден первоочередной интерес респондентов к чтению произведений современных авторов. Особенной популярностью пользуются произведения современных татарских писателей, что неоднократно подчёркивалось в ходе всех предыдущих исследований чтения. В период проведения исследования 2019-го года современную татарскую литературу читали 70% от числа респондентов в этом сегменте. В сегменте литературы писателей татарской национальности, пишущих на русском языке, произведения современных авторов читали 94% респондентов. В сегменте русской литературы в процессе чтения произведений современных авторов находился 51% респондентов, в сегменте зарубежной литературы – 49%.

В общей сложности современную литературу читали 53% от числа всех участников исследования (диаграмма 2) и 61% от числа всех читателей художественной литературы.

Наиболее популярными жанрами литературы среди пользователей муниципальных библиотек республики являются детектив, проза, любовный роман, фантастика. Например, детектив стал самым читаемым жанром в сегменте современной русской литературы, проза – в сегментах татарской литературы, литературы советского периода и зарубежной литературы.

Реальное чтение респондентов не подтвердило приоритет русской классической литературы, декларировавшийся участниками предыдущих исследований чтения (2016–2018 гг.). Лишь 6% от общего числа респондентов в период проведения исследования читали произведения классиков русской литературы. Основным мотивом при этом называлось выполнение учебной программы.

Интерес к классике невелик во всех изучаемых сегментах. Если в сегменте русской литературы это 20% респондентов, то в сегменте татарской литературы всего лишь 2%, а в сегменте зарубежной – 14%. В общей сложности классическую литературу читали 9% от общего числа участников исследования (диаграмма 3) и 10% от

Диаграмма 3

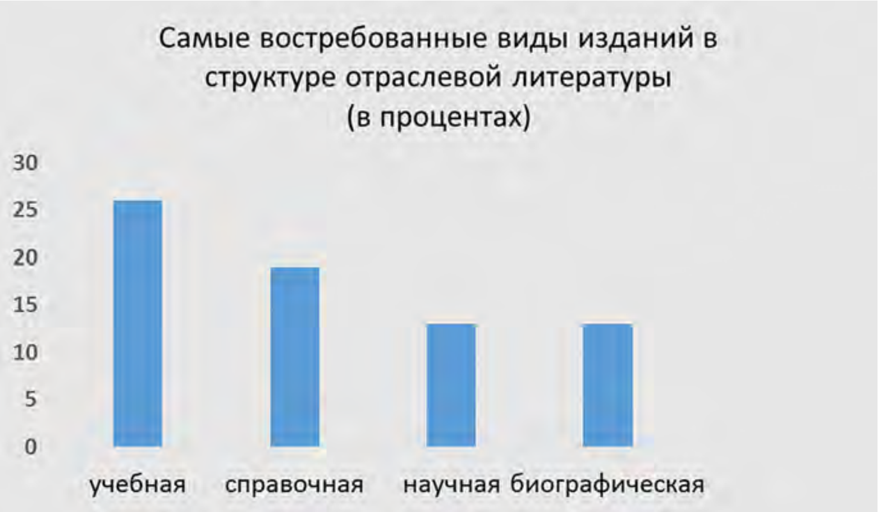

Диаграмма 4

числа читателей художественной литературы.

Ещё одной тенденцией в репертуаре чтения респондентов является большой процент числа художественных произведений, написанных авторами-женщинами. Самой популярной книгой в муниципальных библиотеках Татарстана в апреле 2019 года был роман Гузель Яхиной «Зулейха открывает глаза», самым популярным автором – современная татарская писательница Зифа Кадырова.

В целом 39% респондентов от общего числа участников исследования читали произведения художественной литературы, написанные авторами-женщинами. Это 44% от числа всех читателей художественной литературы.

Впервые за время изучения чтения Национальной библиотекой Республики Татарстан в круг рассматриваемых тем включено изучение чтения отраслевой литературы. В период проведения исследования её читали 8% от общего числа респондентов. Наибольшей популярностью пользовались книги по психологии, истории, педагогике, медицине и искусству. Большая часть читавшейся отраслевой литературы – учебники, справочные издания, научная и научно-популярная литература (диаграмма 4).

Основным мотивом чтения большинство респондентов по-прежнему называют отдых и развлечение. Также подтверждена верность изучаемого контингента традиционным изданиям на бумажном носителе.

Подтвердились и языковые предпочтения пользователей библиотек. Если по итогам предыдущих исследований чтение на русском языке было предпочтительно для 60% участников исследования, то в режиме реального времени читали книги на русском языке 63% респондентов. Кроме того, в период проведения исследования 2019-го года книги на татарском языке читали 33% респондентов, что также укладывается в рамки предыдущих исследований.

Не вызывает сомнений и достойное место библиотеки в ряду информационных, культурно-образовательных учреждений. В целом у 60% респондентов спрос на читаемую книгу сформировался уже в стенах библиотеки, что ещё раз подтверждает значительную роль библиотеки в деле популяризации и продвижения книги.

В данном контексте большая ответственность ложится на плечи библиотекарей, от компетентности и уровня культуры которых во многом зависит репертуар чтения пользователей библиотек.

■

2019 елда Татарстан Республикасы Милли китапханәсе тарафыннан «Татарстанның муниципаль китапханәләреннән файдаланучылар нәрсә укый?» дигән социологик тикшеренү уздырылды.

Сораштырудан күренгәнчә, укучыларны хәзерге заман авторларының әсәрләре күбрәк җәлеп итә. Катнашучыларның 70%-ы заманча әдәбият укыган.

Әдәби жанрларга килгәндә, детективлар, мәхәббәт романнары, фантастика – иң киң таралганнары. Рус әдәбиятында детектив жанры күп укылган булса, татар әдәбиятында – совет чоры прозасы. Шулай ук чит тел әдәбияты да популяр.

Укучылар арасында классик әдәбият белән кызыксыну 9% кына тәшкил итә.

Мисал өчен бер кызыклы мәгълүмат: 2019 елның апрель аенда иң күп укылган китап – Гүзәл Яхинаның «Зөләйха күзләрен ача» романы, иң яратып укылган автор – татар язучысы Зифа Кадыйрова.

Психология, тарих, педагогика, сәнгать һәм медицина буенча китаплар, дәреслекләр, белешмәлекләр, фәнни-популяр әдәбият еш укыла торганнар рәтендә.

Наиля КЛДРОВА,
ведущий библиотекарь
Национальной библиотеки
Республики Татарстан

Как организовать фандрайзинговую кампанию

из опыта работы

ПРИВЛЕЧЕНИЕ внебюджетных средств в деятельность библиотек по-прежнему остаётся актуальной проблемой, решением которой может стать фандрайзинговая кампания (фандрайзинг – работа по привлечению денежных средств граждан, бизнеса или государства в некоммерческий сектор, в том числе на благотворительность), требующая многоаспектной подготовки.

Один из аспектов подготовки к данной деятельности – психологический настрой: человеку, привыкшему добиваться всего самостоятельно, не прибегая к посторонней помощи, будет сложно обращаться с какими бы то ни было просьбами, тем более просить деньги, даже на благо библиотеки. Чтобы психологически справиться с этой проблемой, не один раз придётся повторять себе: «Это очень нужно нашему дорогому читателю». Убедив себя – легче убедить потенциального спонсора.

Залогом успешности проведения акции станет пошаговая программа фандрайзинговой кампании, которую нужно держать под рукой и почаще в неё заглядывать. Поверьте, это помогает!

Осуществление масштабной задачи следует начинать с поиска союзников среди коллег, читателей, родителей маленьких читателей, знакомых предпринимателей и т. д. Ваша благородная идея должна стать общей идеей. Ваше видение будущего библиотеки должно овладеть массами. В ходе проведения массовых мероприятий, бесед с читателями, личных встреч идея прекрасного будущего вашей библиотеки должна проходить красной линией.

Продвижение идеи будет эффективным на фоне формирования устойчивого положительного имиджа библиотеки, для чего следует использовать все возможные методы библиотечной работы с населением своего микрорайона (города, села). Например:

- в день защиты детей около детских дошкольных учреждений, на перекрёстках, на остановках общественного транспорта, около пешеходных переходов раздавать детям маленькие детские книжечки с вложенной внутрь рекламой библиотеки;
- в женских консультациях раздавать будущим матерям буклеты со списком литературы о женском здоровье, воспитании детей;
- устраивать семейные пикники на природе (если позволяет расположение библиотеки);
- проводить дворовые праздники: новогоднюю ёлку, проводы зимы, масленицу, презентации детских дворовых площадок и т. д.

Первым шагом на пути реализации проекта может стать создание Попечительского совета библиотеки, в который необходимо привлечь известных горожан. Начать эту работу необходимо с письма-обращения к заинтересованным читателям, подчеркнув в нём, что укрепление библиотеки в их районе (селе, городе) необходимо прежде всего для них, в частности для их детей и внуков. Подобные письма-обращения необходимо адресовать потенциальным спонсорам, депутатам, бизнесменам, руководителям предприятий и т. д. Не всегда подготовленные заранее письма удастся вручить лично потенциальному спонсору, придётся действовать через секретарей, привлекать добровольных помощников из читателей и т. д. Важно установить личный контакт с потенциальным спонсором, например по телефону. Там, где не получится установить такой контакт с потенциальным спонсором, может ожидать неудача. Придётся корректно проявлять настойчивость в разговоре с секретарём (если предполагаемый спонсор – руководитель организации, фирмы и т. д.). Некоторые из них очень рьяно оберегают своих начальников от просителей, и здесь придётся проявлять не только настойчивость, но и находчивость.

После утверждения Положения о Попечительском совете следует работа по его формированию. Деятельность Попечительского совета будет заключаться в реализации поставленных перед библиотекой задач, обсуждении насущных библиотечных проблем, проведении заседаний Совета и др. В будущем члены Попечительского совета – главные помощники и активные друзья библиотеки.

Цель фандрайзинговой кампании заключается не только в получении финансовой помощи. Это может быть и материальная поддержка библиотеки: кто-то может помочь со стройматериалами для ремонта, кто-то – сделать косметический ремонт, предложить бригаду рабочих, подарить библиотеке игрушки для маленьких читателей или книги, оплатить подписку на периодические издания, приобрести хозяйственные товары или оргтехнику. Ассортимент услуг будет зависеть от профиля деятельности спонсора.

Опираясь на собственный опыт, хочу обнадёжить сомневающихся в успехе предпринимаемых усилий: примерно из 32 обращений 25 дали положительные результаты.

Благодаря предпринятым вами усилиям библиотека обретёт современный вид, станет привлекательной и комфортной для читателей и самих работников библиотеки, повысится качество библиотечного обслуживания, а значит – возрастёт её имидж как информационного и культурного центра вашего района.

■

Фандрайзинг – нинди дә булса проект яисә эшчәнлек юнәлеше өчен гражданнардан, дәүләттән яисә эшкуарлардан акчалата, әйберләтә ярдәм җәлеп итү.

Бу эш җентекле әзерлек сорый. Иң әүвәл – психологик яктан. Мөстәкыйль эшләп өйрәнгәннәргә чит кешедән ярдәм яисә акча сорау кыенга туры килә. Хәтта ярдәм шәхси файдаларына түгел, ә китапханә эшчәнлеге өчен булса да.

Зур максатларга ирешү юлында, беренче чиратта, коллегалар, укучылар, якыннар һәм дуслар арасыннан ярдәмчеләр эзләү кирәк. Китапханәнең киләчәген яхшырту бурычы гомуми бурычка әйләнергә тиеш. Идеягез үзегезнең авыл, район яисә шәһәрегездә яшәүчеләрдә хуплау тапсын өчен төрле алымнарны куллану мөһим:

- *балаларны яклау көнендә китапханәне рекламалаган кыстыргычлы балалар китаплары тарату;*
- *булачак әниләргә хатын-кыз сәламәтлеге һәм балалар тәрбияләү турында китаплар исемлеге булган буклетлар тарату;*
- *табигатьтә гаилә белән пикниклар уздыру;*
- *төрле бәйрәмнәр оештыру (Чыршы бәйрәме, кече Сабан туе, Май чабу һ. б).*

Иганәчеләр, депутатлар, эшкуарлар, оешма җитәкчеләреннән оештырылган Кайгыртучылар советы да проектларны тормышка ашыруда ярдәм итә ала. Алар – китапханәнең төп ярдәмчеләре һәм дуслары.

Фандрайзинг кампаниясенең максаты акча җыю гына түгел. Кемдер төзелеш өчен материаллар белән тәэмин итәргә мөмкин, кемдер ремонт ясарга булыша яисә китапханәнең нәни укучыларына уенчыклар бүләк итә ала.

Күмәк һәм тырыш хезмәт нәтиҗәсендә китапханә заманчалаша, кулланучылар һәм хезмәткәрләр өчен уңай шартлар туа, эшчәнлек камилләшә. Шул рәвешле, мәгълүмати һәм мәдәни үзәк буларак, китапханәнең дәрәҗәсе дә үсә.

Гөлнур ХӨСӘЕНОВА,
Арча районы Сикертән авылының мәгариф ветераны

«Китап апай»

ӘНИЕМ! Дәү әнием! Китап апай килә!

Кечкенә оныгым Ясминә шулай шатланып каршы ала Гөлфирә апасын.

Кем соң ул «Китап апай»?

Ул – Гөлфирә Зөфәр кызы Зарипова, минем тырыш укучым, Гөберчәк авылы китапханәчесе. Казаклар авылының уңганлыклары, булганлыклары белән авылдашларының хөрмәтен казанган Зөфәр абый һәм Суфия апа кызы.

Менә ике дистә елдан артык гомерен ул китапханә эшенә багышлаган, тыңгысыз, эзләнүчән хезмәткәр. Хисапчы булырга укыса да, китапка карата балачагында ук салынган мәхәббәт барыбер үзенекен итте.

Гөлфирә Сикертән, Казаклар, Чөмә-Елга авылларына күчмә китапханә хезмәтен күрсәтә. Көтеп алабыз. Киленем медицина өлкәсендә эшли, китап укырга ярата. Үзем гомер буе укытучы булып эшләдем. Китапны укымыйча яши алмыйм. Ә Гөлфирә бик «хәйләкәр». Үзенең Ватсап битендә электрон күргәзмә оештыра, әсәрнең мавыктыргыч урыннарыннан өзек укый һәм ...иң кызык урынында өзеп куя, «Мең дә бер кичә» әкиятендәге кебек. Ә нәни оныгыма рәсемле китаплар алып килә. Мин шаяртып, Гөлфирәне «Библионяня» килде», – дип каршы алам.

Әйе! Балалар белән уртак тел табып эшли ул. Бу үзенә күрә педагогик белем, осталык сорый. Сикертән мәктәбе каршында ачылган «Карлыгач» балалар бакчасында да көтеп алалар аны. Нинди генә чаралар үткәрми ул: рәсем һәм шигырь укучы бәйгеләре, «Без әкият яратабыз», «Тукайның тылсымлы иҗаты», «Муса Җәлил – балаларның якын дусты», «Табигать – тиңсез хәзинә», «Исемең матур – кемнәр куйган?», «Туган телем – анам теле» кичәләре. Әле укый-яза да белмәгән балалар белән эшләү өчен күпме фантазияңне эшкә җигәргә кирәк! Шулай итеп, Гөлфирә – үзе артист, үзе нәфис сүз остасы, үзе режиссёр, үзе тематик сценарий авторы да.

Мәктәп белән дә кулга-кул тотынып эшли. «Бала китаптан читләшмәсә, мәктәптә дә тырышып укый, тормышта да үз урынын дөрес таба», – ди Гөлфирә Зөфәр кызы. Шуңа да, яшь буынга кызыклы, мәгълүмати яктан файдалы булган чаралар мәктәптә аның тарафыннан еш үткәрелә.

Сикертән мәдәният йортында эшләп килүче «Сердәш» халык театры труппасының артисты да әле ул. Гөлфирә бүген китаплар арасында елмаеп басып торучы китап алиһәсе булса, иртәгә – күмәк хуҗалык һәм авыл җирлеге эшләрендә. Һәрберсенә дә өлгерә, өлгерергә кирәк тә. Үзенә тапшырылган эшне намус белән башкарырга тырыша.

Гөберчәк авылында урнашкан китапханә зур, якты, газета-журналлар уку өчен дә аерым залы бар. Күптөрле стендлар, күргәзмәләр, махсус папкалар укучылар өчен ярдәмлек булып тора.

Бу китапханә – информацион үзәк: компьютер, проекторлар бар. Ә болар электрон дәреслекләрне, язучыларның электрон һәм CD-китапларын, аудио- һәм видеодискларны киң куллану мөмкинлеге бирә. Гөлфирә дә укучыга китапны күрсәтеп, исемен генә атамый, аны җәлеп итәрлек ысулларны эзли. Үз эшенең остасы, аралашучан, киң күңелле һәм хезмәтен яратып башкаручы чын китапханәче ул безнең Гөлфирәбез.

Китапханә каршындагы бакча җәен шау чәчәккә күмелә. Әллә каян балкып торалар. Гөлфирәнең үзе кебек, «Китап апай» кебек.

Статья посвящена библиотекарю села Губурчак Арского района Татарстана Гульфире Зуфаровне Зариповой. Жители села знают Гульфиру Зуфаровну как активного, творческого, неравнодушного человека, верой и правдой служащего своему делу уже более 20 лет. За эти годы ею организованы передвижные библиотеки в селах Арского района, налажены тесные партнерские отношения с учреждениями культуры и образования района, народным театром, проведены многочисленные мероприятия. С целью продвижения литературы и чтения ею активно используются возможности социальных сетей. Например, в сети WhatsApp она организовала книжные выставки с цитированием наиболее интересных фрагментов книжных новинок, что не может оставить равнодушным ни одного жителя села.

О библиотеках Татарстана в периодической печати

Татарстан китапханәләре хакында вакытлы матбугат

Светлана МИҢНЕХАНОВА,
ТР Милли китапханәсе татар әдәбияты һәм туган якны өйрәнү бүлегенең библиография секторы мөдире

• Китапханәләр укучыларны кайгырта: [Татарстан китапханәләре үз укучылары өчен күпсанлы онлайн проектларны гамәлгә ашыра] // Мәдәни җомга. – 2020. – 10 апр. – Б. 4.

• Гыймадова Г. Китап укучы бармы әле?: [Татарстанның модельле китапханәләре тур.] // Ватаным Татарстан. – 2020. – 10 июнь. – Б. 3.

* * *

• Непомнящих И. Самое время читать книги: [библиотеки РТ запустили онлайн-проекты] // Республика Татарстан. – 2020. – 7 апр. – С. 3.

• Абитова А. В. Библиотеки общественных организаций Казани в культурном пространстве региона (середина XIX – начало XX в.) // Библиотековедение. – 2020. – № 4. – С. 417–425.

• Непомнящих И. Библиотеки и музеи возобновили работу: [министр культуры РТ И. Аюпова подчеркнула, что основным условием возобновления работы учреждений культуры является соблюдение санитарно-эпидемиологических правил] // Казанские ведомости. – 2020. – 19 мая. – С. 4.

• Непомнящих И. Волонтёры из библиотеки: [к республиканскому движению «Ярдәм янәшә!=Помощь рядом!» присоединились татарстанские библиотекари] // Республика Татарстан. – 2020. – 19 июня. – С. 3.

Милли китапханә хакында

О Национальной библиотеке

• Китапханәгә бүләк: [Татарстанның халык язучысы Рабит Батулла ТР Милли китапханәсенең кульъязмалар һәм сирәк китаплар бүлегенә фото- һәм кульъязма документлар бүләк итте] // Мәдәни җомга. – 2020. – 27 март. – Б. 3.

• Мәхмүт Бәдәйли күргәзмәсе: [ТР Милли китапханәсенең кульъязмалар һәм сирәк китаплар бүлеге Мәхмүт Бәдәйлинең тууына 125 ел тулуга багышлап виртуаль күргәзмә тәкъдим итә] // Мәдәни җомга. – 2020. – 24 апр. – Б. 9.

• Вәлиев Р. Җан дәвасы: [китапханәләр һәм Татарстан Милли китапханәсе тарихы тур.] // Шәһри Казан. – 2020. – 27 май. – Б. 13.

• Рәхим Г. Туган тел сакчысы: [ТР Мәдәният министрлыгы ярдәмендә ТР Милли китапханәсе үткәрә торган «Ел китабы» конкурсы йомгаклары тур.] // Мәдәни җомга. – 2020. – 26 июнь. – Б. 17.

• Гыймадова Г. Күп көтәсе калмады: [«Казан» милли-мәдәни үзәген ТР Милли китапханәсе итеп үзгәртү проекты тур.] // Ватаным Татарстан. – 2020. – 7 авг. – Б. 3.

• Локманова Л. Китап укыр өчен генә килмиләр...: [ТР Милли китапханәсе «Казан» милли-мәдәни үзәгенә күчкәч булачак үзгәрешләр тур.] // Шәһри Казан. – 2020. – 7 авг. – Б. 5.

• Милли китапханәдә – яңа җитәкче: [ТР Милли китапханәсенә җитәкче итеп әлегә кадәр ТНВ каналының генераль директоры урынбасары булып эшләгән Мәдинә Тимерҗанованы билгеләделәр] // Мәдәни җомга. – 2020. – 14 авг. – Б. 3.

• Яңа буын китапханәсе нинди була: [ТР Милли китапханәсен яңа тормыш көтә] // Атна вакыйгалары. – 2020. – 14–20 авг. – Б. 10.

• Галиева Р. Дөнья дәрәҗәсендәге мәдәният: [ТР Милли китапханәсе капиталь ремонт үткәрелгән «Казан» милли-мәдәни

үзәгенә күчте] // Шәһри Казан. – 2020. – 1 сент. – Б. 5.

• Гарифуллина Ч. Китапханәнең – өй туе, «Чайка» ның – беренче рейсы: [республикада 100 еллыкка багышлап узган чаралар тур. Яңартылган «Казан» милли-мәдәни үзәгендә Милли китапханә бинасын ачу тантанасы узды] // Ватаным Татарстан. – 2020. – 1 сент. – Б. 2.

• Китапханә тарихы – тәфсилле басмада: [ТР Милли китапханәсе нәшриятында 1916–1965 еллар арасындагы тарихи чорны колачлаучы «Казан шәһәре җәмәгать китапханәсеннән – ТАССРның В. И. Ленин исемендәге Республика китапханәсенә» җыентыгы (2 китапта) дөнья күрде] // Мәдәни җомга. – 2020. – 18 сент. – Б. 4.

• Кыямова М. Түркәр Соуккан: «Гомер буе төрки халыклар турында китаплар җыйдым»: [Швециядә яшәүче милләттәшебез тур. Ул Татарстан Милли китапханәсенең «Мөһаҗирләр коллекциясе»нә йөздән артык китап кергән туплан-ма бүләк итә] // Идел. – 2020. – № 10. – Б. 12–15.

• Кыямова М. Милли байлык коллекциясе: [ТР Милли китапханәсенең кульязмалар һәм сирәк китаплар бүлегендә саклаучы «Татар мөһаҗирлеге коллекциясе» тур.] // Идел. – 2020. – № 9. – Б. 20–23.

• Хәйруллина И. Татар китабы кайда саклана?: [Бөгелмә р-ны Карабаш авылында яшәүче ветеран укытучы Фазыл Вәлиәхмәтов музей-китапханә булдыра. Шагыйрь Р. Фәйзуллин, халык язучысы Марсель Галиев фикерләре дә бар] // Гаилә һәм мәктәп. – 2020. – ноябрь (№ 11). – Б. 5–7.

• Закирова Г. Милли китапханәгә бару өчен 5 сәбәп: [яңартылган Милли китапханә тур.] // Ялкын. – 2020. – № 11. – Б. 27.

* * *

• Казань прирастает новыми объектами: [Президент РТ Р. Минниханов посетил реконструируемый НКЦ «Казань». Здесь предполагается разместить книгохранилище Национальной библиотеки РТ] // Республика Татарстан. – 2020. – 19 июня. – С. 1–2.

• Бустанов А. «Своей Национальной библиотеки у 5-миллионного татарского народа больше не будет»: [о переезде Национальной библиотеки в НКЦ «Казань»] // Аргументы недели. – 2020. – 29 июля–4 августа (№ 29). – С. 14.

• Иванычева О. Тукаевскую премию вручили возле Национальной библиотеки РТ // Казанские ведомости. – 2020. – 2 сент. – С. 2.

• Иванычева О. Национальная библиотека РТ справила новоселье: [30. 08. 2020 г. Национальная библиотека РТ переехала в отреставрированное здание бывшего НКЦ «Казань». В новое здание перевезена только часть библиотечных фондов] // Казанские ведомости. – 2020. – 3 сент. – С. 3.

• Непомнящих И. Больше, чем библиотека: [30. 08. 2020 г. в Казани с участием Президента РТ Р. Минниханова состоялось открытие обновленного здания на ул. Пушкина, в которое переехала Национальная библиотека РТ] // Республика Татарстан. – 2020. – 4 сент. – С. 5.

• Платонов О. Чтение с видом на Казанку: [Национальная библиотека РТ переехала в новое здание] // Российская газета. – 2020. – 2–8 сент. – С. 17.

• Иванычева О. Посетителей Национальной библиотеки РТ ждут творческие встречи и экспериментальные спектакли: [30. 08. 2020 г. Национальная библиотека РТ переехала в отреставрированное здание бывшего НКЦ «Казань»] // Казанские ведомости. – 2020. – 10 сент. – С. 11.

• Багаутдинов Ш. Диалог на равных о дружбе народов: [в Национальной библиотеке РТ состоялась встреча делегатов V Всероссийского молодежного форума «Золото тюрков» с Председателем Госсовета РТ Ф. Мухаметшиным] // Республика Татарстан. – 2020. – 22 сент. – С. 2.

• Платонов О. Жизнь с новой страницы: [как преобразилась Национальная библиотека РТ] // Российская газета. – 2020. – 16–23 сентября (№ 208). – С. 18.

• Павлович Б. Просто моң: [беседа с режиссёром и актёрами спектакля «Моң», который состоится в конце осени в театральном пространстве Национальной библиотеки РТ] / Б. Павлович и др. , беседовала Ю. Калинина // Идель. – 2020. – № 10. – С. 4–9.

• Книжная полка Мадины Тимерзяновой: [о любимых книгах директора Национальной библиотеки РТ М. Ф. Тимерзяновой] // Татарстан. – 2020. – № 10. – С. 61–63.

• Зуева О. Спасибо дедам за Победу!: [главный библиотекарь научно-методического отдела Национальной библиотеки РТ рассказывает о своих дедах – ветеранах ВОВ] // Татарстан. – 2020. – № 10. – С. 64–67.

Казанның башка китапханәләре хакында

О других библиотеках Казани

• Рөстәм Миңнеханов Казан китапханәсенә бүләкләр тапшырды: [Президент Казанның Киров районындагы яңартылган 26 нчы китапханә-филиалында булды] // Сәхнә. – 2020. – № 7. – Б. 2.

* * *

• Двор – территория добрососедства: [Президент РТ Р. Минниханов посетил обновленную библиотеку-филиал № 26 в Кировском районе Казани (ул. К. Цеткин, д. 11). Библиотека реконструирована с применением современных инновационных технологий] // Республика Татарстан. – 2020. – 18 июня. – С. 1–2.

● Библиотеки Казани пополнятся уникальным историческим сборником: [в Казани экземпляры книги «Татарстан – всё для фронта, всё для Победы! 1941–1945» передадут в районные и школьные библиотеки] // Казанские ведомости. – 2020. – 30 июня. – С. 6.

● Шемелова Е. Два города – одна судьба: [о жизни и деятельности Е. Н. Нелидовой (1864–1930) – писательницы, журналистки, переводчицы. Е. Нелидова – уроженка Казани, организатор центральной детской библиотеки (ныне Республиканская детская библиотека)] // Республика Татарстан. – 2020. – 29 октября. – С. 6.

Кызыклы китап эзлим

Ищу интересную книгу

Республикадагы башка китапханәләр хакында

О других библиотеках Республики

● Мадьярова А. Район халкына 29 китапханә хезмәт күрсәтә: [Мөслим р-ны үзәкләштерелгән китапханәләр системасы директоры Айсылу Мадьярова б-н халыкны китапханәләргә җәлеп итү чаралары тур. әң-мә] // Авыл утлары (Мөслим р-ны). – 2020. – 18 март. – Б. 3.

● Хәмидуллина Р. Китап укыр вакыт: [Баулы балалар үзәк китапханәсе тур.] // Хезмәткә дан (Баулы р-ны). – 2020. – 1 апр. – Б. 4.

● Мирзаянова Р. Мавыктыргыч китапханә: [Песәй авылы китапханәсе тур.] // Менделеевск яңалыклары. – 2020. – 3 апр. – Б. 5.

● Хәмидуллина Р. «Киттең син – ачарга күкләрне...»: [китапханәче, Татарстанның атказанган мәдәният хезмәткәре, шагыйрә Фәния Хамматова тур.] // Шәһри Чаллы. – 2020. – 8 май. – Б. 6.

● Ильязова З. Үзәк китапханә – туры эфирда: [Балтач үзәк китапханәсенең үзизоляция вакытында социаль челтәрләрдә эш тәҗрибәсе] // Ватаным Татарстан. – 2020. – 13 май. – Б. 5.

● Осипова О. Китап диңгезе, яки әбием эзләреннән: [Алабуга шәһәре «Көмеш гасыр китапханәсе» китапханәчесе, озак еллар китапханәдә эшләгән Римма Николаевна Кузнецова тур.] // Алабуга нуры. – 2020. – 27 май. – Б. 3.

● Шәрипова Р. Җанга якын һөнәр: [35 ел Азнакай китапханәсендә эшләүче Фәүзия Исламова тур.] // Маяк (Азнакай р-ны). – 2020. – 27 май. – Б. 2.

● Хәйдәрова Ф. Игелекле китапханәче: [Чаллының 13 нче китапханә мөдире Валентина Ибраһимова тур.] // Шәһри Чаллы. – 2020. – 27 май. – Б. 8.

● Хәйретдинова Г. Заманча китапханә – ул китаплар гына түгел: [Лениногорск үзәкләштерелгән китапханәләр системасы тур.] // Заман сулышы (Лениногорск р-ны). – 2020. – 29 май. – Б. 3.

● Ишкова И. Китап – үлемсезлеккә юл ул: [Бөгелмә районы Зеленая Роща авылы китапханәсенә 90 ел] // Бөгелмә авазы. – 2020. – 29 май. – Б. 4.

● Йосыпова Д. Зирәк кешеләр һөнәре: [Ютазы р-ны Әбсәләм авылы китапханәсендә 39 ел хезмәт куйган Рәймә Габдрәфыйкова тур.] // Ютазы таңы. – 2020. – 29 май. – Б. 6.

● Кашапова Р. Әтисе һөнәре – кызына: [Зәй үзәк китапханәсендә озак еллар эшләгән Розалия Рәхмәтуллинаны искә алдылар] // Зәй офыклары. – 2020. – 29 май. – Б. 8.

● Зарипова Г. Тынгысыз китапханәче уңышлары: [Яңа Арыш авылы китапханәсе мөдире Рәзилә Мөхәммәтрәхимова тур.] // Авыл офыклары (Балык Бистәсе р-ны). – 2020. – 29 май. – Б. 3.

● Петрова А. Аксубай китапханәсе үз укучыларын һәрвакыт сөендерә: [Аксубай үзәк китапханәсе тур.] // Авыл таңнары (Аксубай р-ны). – 2020. – 29 май. – Б. 3.

● Нәҗипова Ю. Китапханә яшәячәк!: [Алабуга үзәкләштерелгән китапханәләр системасы директоры Юлия Нәҗипова б-н әң-мә] // Алабуга нуры. – 2020. – 29 май. – Б. 5.

● Мөхәрләмова Р. Хөрмәткә лаек ветеран: [28 ел Олы Битаман авылы китапханәсендә эшләгән Фирая Вәлиуллина тур.] // Биектау

хәбәрләре. – 2020. – 29 май. – Б. 4.

- Мөхәммәдҗанова Г. Эшне тавык чүпләп бетерерлек түгел: [Әтнә үзәк китапханәсе тур.] // Әтнә таңы. – 2020. – 29 май. – Б. 6.
- Исаева О. Китап уку йортыннан китапханәгә кадәр: [Сокуры авылы китапханәсе һәм 38 ел аның мөдире булып эшләүче Индира Дебердеева тур.] // Кама ягы (Лаеш р-ны). – 2020. – 29 май. – Б. 2.
- Мәдәниятнең өстенлекле юнәлешләре: [«Мәдәният» илкүләм проекты. Яшел Үзән р-нының Безводное авылындагы модель китапханә үз эшен онлайн режимда алып бара] // Сәхнә. – 2020. – № 5. – Б. 47.
- Халикова М. Әдәби мирасны саклаучы остазлар: [Зәй р-ны Сарсаз-Баграж авылында 33 ел китапханәсе булып эшләүче Клара Фролова тур.] // Зәй офыклары. – 2020. – 10 июнь. – Б. 10.
- Кутлина С. Китап аша халык күңеленә: [Балык Бистәсе район үзәк китапханәсе хезмәткәре Фәүзия Хәсәенова тур.] // Авыл офыклары (Балык Бистәсе). – 2020. – 26 июнь. – Б. 3.
- Кириллова М. Алабуга китапханәләренә уникаль китаплар бүләк иттеләр: [Алабуга китапханәләренә «Барысы да фронт өчен, барысы да җиңү өчен» дигән китапларны тапшыру тантанасы булды] // Алабуга нуры. – 2020. – 1 июль. – Б. 4.
- Закирова Ә. Эшкә бирсәң чын күңел: [Актүбә бистәсе китапханәсенә – 60 ел] // Маяк (Азнакай р-ны). – 2020. – 3 июль. – Б. 4.
- Вилданов Р. Китап – белем чыганагы: [Бөгелмә р-ны Бөек Җиңүнең 75 еллыгы уңаеннан оештырылган «Авыл китапханәләре өчен игелекле марафон» дигән Бөтенроссия акциясендә катнаша] // Бөгелмә авазы. – 2020. – 17 июль. – Б. 4.
- Харисова Р. Китапханә яңа мебельле һәм яңа китаплы булачак: [Урмышлы авылы китапханәсе «Иң яхшы авыл китапханәсе» номинациясендә җиңүче булды] // Заман сулышы (Лениногорск р-ны). – 2020. – 24 июль. – Б. 6.

Китапханәдә яшь парлар

В библиотеке – молодожены

- Минхәерова М. Бай тарихы авылым: [Прогресс авыл китапханәсендә «Авылым тарихы» дип аталган онлайн чара узды] // Бөгелмә авазы. – 2020. – 21 август. – Б. 12.
- Князева И. Китап – аң-белем туплау чыганагы: [Биектау р-ны үзәк китапханәсендә Халыкара грамоталылык көнен билгеләп үттеләр] // Биектау хәбәрләре. – 2020. – 11 сент. – Б. 6.
- Гатауллина Н. , Ханова А. Олы талант иясе: [15 сентябрь Алабуга үзәкләштерелгән китапханәләр системасы директоры игъланы б-н «Тажи Гыйззәт көне» дип игълан ителде. Шул уңайдан үткәрелгән чаралар тур.] // Алабуга нуры. – 2020. – 11 сент. – Б. 8.
- Якупова Г. Тажи Гыйззәтнең тууына 125 ел: театрга багышланган тормыш: [Алабуга үзәк китапханәсендә Тажи Гыйззәт юбилеена багышланган иҗади очрашу үтте] // Алабуга нуры. – 2020. – 18 сент. – Б. 4.
- Ягафарова Р. Үз урыныбыз бар: [Минзәлә үзәкләштерелгән китапханәләр системасы тарихы] // Мәйдан. Чаллы. – 2020. – № 9. – Б. 106–113.
- Бик заманча китапханә: [Спас р-ны Болгар шәһәрендә модельне китапханә ачылды] // Мәдәни җомга. – 2020. – 18 сентябрь. – Б. 3.
- Зиннур Мансуров белән очрашу: [Мамадыш үзәк китапханәсендә язучы, Татарстанның халык шагыйре З. Мансуров б-н очрашу узды] // Сәхнә. – 2020. – № 9. – Б. 44.
- Зиннәтова Р. Сугыш кайтавазы – китапларда: [Арча үзәк китапханәсенә «Бөек сугышның яшь геройлары» дип исемләнгән китаплар кайтты] // Арча хәбәрләре. – 2020. – 28 окт. – Б. 3.
- Яруллина А. Үзе дә куанып, башкаларны да сөендереп эшләде: [Усад авылы китапханәчесе Роза Тихонова тур.] // Биектау хәбәрләре. – 2020. – 28 окт. – Б. 5.
- Ибәтуллина М. Биредә авыл тарихы һәм китаплар зирәклеге саклана: [Түбән Тархан авылы китапханәсе тур.] // Тәтеш таңнары. – 2020. – 28 окт. – Б. 3.
- Вангаев А. «Мәхәббәт һәм хәтер»: [Алексеевск үзәк китапханәсендә Александр Бочкарев үзенең китабын тәкъдим итте] // Таң (Алексеевск р-ны). – 2020. – 30 окт. – Б. 3.

* * *

- Эркаева Г. Привозите опыт в Туапсе!: [автор – библиотекарь сельской библиотеки-филиала № 11 ЦБС Елабужского р-на – рассказывает о XIV Всероссийском лагере сельских библиотекарей, прошедшем в Краснодарском крае] // Библиотека. – 2020. – № 2. – С. 12–15.
- Мирзаянова Р. Привлекательная библиотека: [о Псеевской сельской библиотеке] // Менделеевские вести. – 2020. – 20 марта. – С. 7.
- Хайрутдинова Г. Спасибо тебе, Разиля!: [о библиотекаре села Новый Арыш Разиле Мухамметрахимовой] // Сельские горизонты

(Рыбно-Слободский р-н). – 2020. – 24 апр. – С. 3.

• Тазетдинова Г. Библиотека во все времена – центр притяжения: [о Тетюшской централизованной библиотечной системе] // Авангард (Тетюшский р-н). – 2020. – 27 мая. – С. 2.

• От избы-читальни до современности: [библиотекари рассказали в социальных сетях о становлении библиотек в сёлах и посёлках района] // Волжские зори (Камско-Устьинский р-н). – 2020. – 29 мая. – С. 7; 5 июня. – С. 7.

• Назипова Ю. Библиотека будет жить!: [беседа с директором МБУ «ЦБС» Юлией Назиповой] // Новая Кама (Елабужский р-н). – 2020. – 29 мая. – Б. 6–7.

• Кутлина С. Читатели любят своего библиотекаря: [о библиотекаре центральной районной библиотеки Фаузии Хусаиновой] // Сельские горизонты (Рыбно-Слободский р-н). – 2020. – 19 июня. – Б. 3.

• Якушева Ф. Модельная библиотека – признак времени: [национальный проект «Культура» дал возможность сельским книгохранилищам стать современными досуговыми центрами. Среди таких центров – Чернышевская сельская библиотека в Высокогорском районе] / Ф. Якушева, Л. Хамидуллина // Республика Татарстан. – 2020. – 30 июня. – С. 1.

• Эркаева Г. Кто станет блогером?: [о деятельности Костенеевской сельской библиотеки Елабужской ЦБС] // Библиополе. – 2020. – № 6. – С. 20–25.

• Хайруллина Л. Это волшебное слово «фронтиспис»...: [беседа с директором ЦБС Лениногорского района РТ Ландыш Хайруллиной] / беседовала А. Панина // Библиополе. – 2020. – № 7. – С. 2–10.

• Путятинская Л. Организатор добрых дел: [о библиотекаре из с. Куланги Лилии Федотове] // Кайбицкие зоры. – 2020. – 10 июля. – С. 3.

• Гайниева Г. Трудовое долголетие: [о ветеране труда Любови Исаковой, которая 43 года заведовала Чернышевской сельской библиотекой] // Высокогорские вести. – 2020. – 17 июля. – С. 5.

• Гарафиева Э. Обновленная библиотека порадует своих читателей: [обновлённая, современная библиотека открылась в селе Чернышевка] // Высокогорские вести. – 2020. – 22 июля. – С. 3

• Коробицина Н. Заведующая Нижнеуслонской библиотекой – в числе лучших работников: [Нина Морозенкова стала лучшим работником муниципального учреждения культуры] // Волжская новь. – 2020. – 29 июля. – С. 3.

• Олина С. Культурная жизнь снова забьёт ключом: [в Буинском районе после капитального ремонта открыли сельский Дом культуры; в Арском районе в Новокырлайской библиотеке увеличился книжный фонд] // Республика Татарстан. – 2020. – 4 авг. – С. 4.

• Тухватуллина И. Встреча с поэтом и книжные жмурки: [в Бугульме состоялся книжный фестиваль «Бугульма читающая»] // Бугульминская газета. – 2020. – 4 сент. – С. 11.

• Стрелова О. Библиотека будущего: читать надо?: [в Болгаре открыли обновленную, современную библиотеку] // Новая жизнь (Спасский р-н). – 2020. – 11 сент. – С. 1, 2.

• Стрельцова О. От избы-читальни до прямого эфира: [о Черемшанской межпоселенческой библиотеке] // Республика Татарстан. – 2020. – 18 сент. – С. 1.

• Багаутдинов Ш. Библиотека превратилась в сказку: [о деятельности зав. библиотекой села Большие Ключи Зеленодольского района В. Ефимовой] // Казанские ведомости. – 2020. – 25 сент. – С. 4.

• Вангаев А. «Любовь и память»: [в центральной библиотеке местный поэт Александр Бочкарев презентовал свою книгу] // Заря (Алексеевский р-н). – 2020. – 14 окт. – С. 2.

• Оченина А. , Петрова М. Древние камни открывают секреты: [в центральной библиотеке казанские учёные презентовали зеленодольцам книгу по истории района] // Наш Зеленодольск. – 2020. – 14 окт. – С. 10.

• Кутлина С. «Поэзия – прекрасная страна»: [в центральной библиотеке прошла презентация книг Анатолия Автономова «Папина тетрадь», «Гармония души»] // Сельские горизонты. – 2020. – 5 нояб. – Б. 3.

• Гайнутдинова Ф. Нескучные каникулы в библиотеке: [о мероприятиях в центральной библиотеке во время школьных каникул] // Высокогорские вести. – 2020. – 13 нояб. – С. 4.

Башка өлкәләрдәге татар китапханәләре хакында

О библиотеках, обслуживающих татарское население в регионах России

• Иванова Э. Балаларның яраткан бәйгесе үзенчәлекле үтте: [Тубыл район үзәк китапханәсендә Муса Җәлил иҗатына багышланган шигырь бәйгесе видеоформатта үтте] // Яңарыш (Төмән). – 2020. – 10 апр. – Б. 7.

• Вабиева Ф. Китапханә эше ветераны: [Төмән өлкәсе Вагай үзәкләштерелгән китапханәләр системасының Юрмы филиалында 37 елдан артык эшләгән хезмәт ветераны Айшә Тимербулат кызы Исәнбаева тур.] // Яңарыш (Төмән). – 2020. – 29 май. – Б. 4.

• Кангазина Р. «Бу юлы Казаннан 700 китап алып кайттык»: [«Яшь буын» өлкә татар яшьләре иҗтимагый оешмасы Казаннан татар китаплары алып кайтып, авыл китапханәләренә таратты] // Яңарыш (Төмән). – 2020. – 25 сент. – Б. 4.

Милли китапханә тарихы – яңа китапларда

ТАТАРСТАН Республикасы Милли китапханәсенең «Милли китап» нәшриятында 1916–1965 еллар арасындагы тарихи чорны колачлаучы «Казан шәһәре җәмәгать китапханәсеннән – ТАССРның В. И. Ленин исемендәге Республика китапханәсенә» («От Казанской городской публичной библиотеки – к Республиканской библиотеки В. И. Ленина Татарской АССР» җыентыгы (2 китапта) дөнья күрде. Р. Ү. Елизарова һәм К. Б. Фәтхиева тарафыннан төзелгән әлеге басмалар – 2015 елда басылып чыккан «Татарстан Республикасы Милли китапханәсенең тарихи чорлары» («Вехи истории Национальной библиотеки Республики Татарстан») китапларының дәвамы.

Җыентыкның беренче китабына архив чыганаклары, РСФСР һәм ТАССР Халык Мәгариф комиссариатлары документлары, үзәк һәм республика газета-журналларыннан мәкаләләр, элек дөнья күргән басмалардан өзекләр кергән.

Шактый күп сандагы һәм төрле күләмдәге чыганаклар – доклад язмалары, боерыклар, актлар, утырыш беркетмәләре, белешмә язулары, чыгышлар, методик материаллар һ. б. – китапханәнең эшчәнлеген яктырта. Җыентыкны төзү вакытында тарихи чыганакларны мөмкин кадәр тулы рәвештә куллану омтылышы ясалган.

Беренче җыентыктагы материаллар өч бүлеккә берләштерелгән: «Казан шәһәре җәмәгать китапханәсеннән ТАССРның В. И. Ленин исемендәге Өлкә массакүләм китапханәсенә кадәр. 1916–1939», «Республика китапханәсе статусын алу. Бөек Ватан сугышы елларындагы эшчәнлек. 1940–1945», «ТАССРның В. И. Ленин исемендәге Республика китапханәсе буларак үсеш чоры. 1946–1965».

Җыентыкның икенче китабы үзендә китапханәнең 1916–1965 еллар аралыгындагы эшчәнлеге турында еллык хисап материалларын туплаган.

Төрле тарихи чорларда китапханәнең эшчәнлеге турында мәгълүматларның бертигез тулылыкта булмавын һәм төрлелеген исәпкә алып, икенче китапта

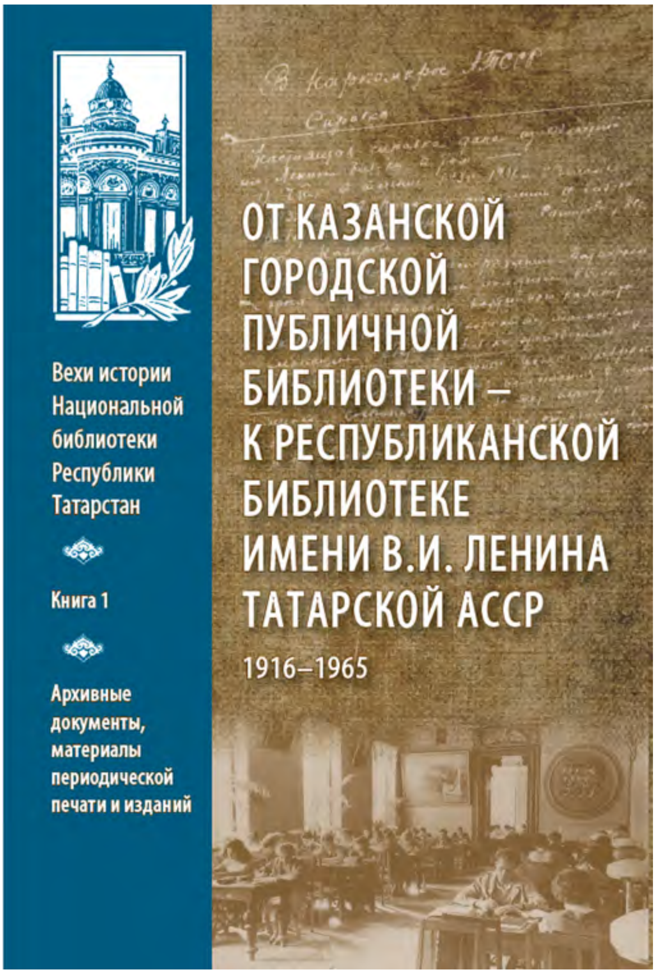

безнең көннәргә кадәр сакланган хисапларның тулы текстлары; аеруча күп мәгълүматлы хисапларның иң мөһим өлешләре; башкарылган эш турындагы айлык хисапларны өйрәнү нигезендә мөстәкыйль төзелгән, китапханәнең яисә аның бүлекләренең эшчәнлек нәтиҗәләрен яктырткан җыелма таблицалар бирелгән.

Әлеге җыентык төбәк тарихы тикшеренүчеләренә, китапханә хезмәткәрләренә һәм Татарстан Республикасы мәдәнияте тарихы белән кызыксынучыларга адреслана.

Вехи истории Национальной библиотеки Республики Татарстан

В ИЗДАТЕЛЬСТВЕ Национальной библиотеки Республики Татарстан «Милли китап» вышел в свет сборник «От Казанской городской публичной библиотеки – к Республиканской библиотеке В. И. Ленина Татарской АССР» (в 2-х книгах).

Этот выпуск, составленный сотрудниками библиотеки Р. У. Елизаровой и К. Б. Фатхеевой, продолжает серию «Вехи истории Национальной библиотеки Республики Татарстан», начатую в 2015 году, и охватывает период 1916–1965 годов.

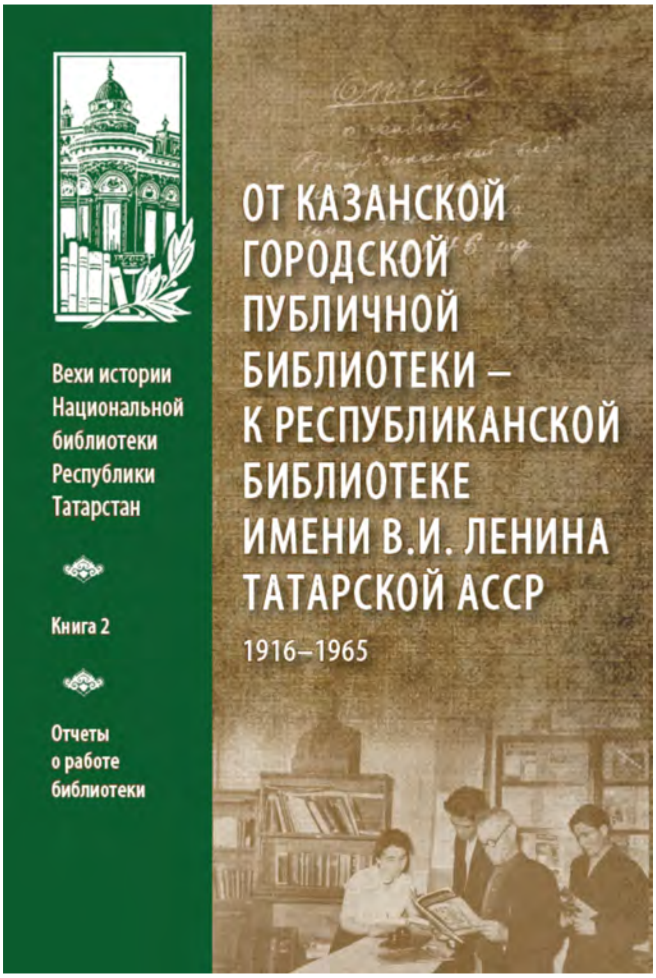

При формировании сборника был осуществлён максимально полный охват исторических источников. В первую книгу вошли архивные источники, статьи из центральных и республиканских журналов и газет, документы Народного комиссариата просвещения РСФСР, Народного комиссариата просвещения Татарской АССР. Широкий круг источников отражает деятельность библиотеки: докладные записки, приказы, акты, протоколы заседаний, отчёты о работе.

Материалы первой книги сборника сгруппированы в три раздела: «Путь от Казанской городской публичной библиотеки к Областной массовой библиотеке им. В. И. Ленина Татарской АССР. 1916–1939», «Обретение статуса республиканской библиотеки. Работа в период Великой Отечественной войны. 1940–1945», «Становление Республиканской библиотеки им. В. И. Ленина Татарской АССР. 1946–1965».

Вторая книга сборника включает в себя отчётные материалы о деятельности библиотеки за период 1916–1965 гг.

Учитывая разрозненность и неполноту сведений о работе библиотеки в разные исторические периоды, в тексте второй книги приведены полные тексты отчётов, сохранившиеся до наших дней; наиболее важные фрагменты отчётов, имеющих большой объём информации; сводные таблицы, отражающие итоги деятельности библиотеки в целом либо её отдельных структурных подразделений, составленные самостоятельно на основе изучения ежемесячных сводок о работе.

Издания адресованы исследователям края, работникам библиотек и всем, кто интересуется историей культуры Республики Татарстан.

«Мәдәният» илкүләм проекты

Татарстанның Биектау районында модель китапханә ачылды

2020 елның 1 октябрендә Татарстан Республикасы Биектау муниципаль районында яңартылган Чернышевка авыл китапханәсе үз ишекләрен ачты. Китапханәне модернизацияләү «Мәдәният» илкүләм проекты кысаларында башкарылды.

Ачылыш Татарстан Республикасы мәдәният министры урынбасары Ленар Хәкимҗанов һәм Татарстан Республикасы Милли китапханәсе директоры Мәдинә Тимерҗанова катнашында узды.

Федераль бюджеттан 5 млн. сум күләмендә алынган акча ярдәмендә Чернышёвка авыл китапханәсе югары тизлекле Интернет, заманча компьютер техникасы белән җиһазландырылган, заманча мәгълүмати ресурсларга, вакытлы матбугатның цифрлы коллекцияләренә һ. б. ия булган интеллектуаль үзәккә әверелде.

Заманча һәм уңайлы мәйданнарда дискуссия клублары, консультация пунктлары һәм төрле яшьтәге төркемнәр өчен лекторийлар эшли башлаячак. Мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр өчен керү юлында пандус һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен махсус бокс-тартмалар урнаштырылган, буккроссинг (китап алмашу) киштәсе барлыкка килгән. Китапханә фонды 2 меңнән артык яңа китапка баеган һәм алар ачык киштәләрдә урнашачак. Китапханә хезмәткәрләре балалар һәм яшүсмерләр белән эшләүдә кызыклы алымнар кулланып төрле чаралар: иҗади ринглар, әдәби караоке һәм лекция-перфоманслар үткәрә алачак.

Чернышёвка авылы китапханәсен яңарту – республикада быел өченче шундый күркәм вакыйга. Моңа кадәр модель китапханәләр Татарстанның Спас һәм Арча муниципаль районнарында ачылды.

Китапханәне ачу мизгелләре

Национальный проект «Культура»

Открылась модельная библиотека в Высокогорском районе Татарстана

1 октября 2020 года в Высокогорском муниципальном районе Татарстана свои двери для посетителей распахнула обновлённая Чернышевская сельская библиотека. Модернизация библиотеки осуществилась в рамках национального проекта «Культура».

Открытие состоялось при участии заместителя министра культуры РТ Ленара Хакимзянова и директора Национальной библиотеки РТ Мадины Тимерзяновой.

Благодаря полученным из федерального бюджета средствам в размере 5 млн. рублей Чернышевская сельская модельная библиотека превратилась в интеллектуальный центр, оснащённый скоростным интернетом, доступом к современным информационным ресурсам, оцифрованным коллекциям периодической печати и др.

В современном и комфортном пространстве заработают дискуссионные клубы, консультационные пункты и лектории для возрастных групп. Для людей с ограниченными возможностями здоровья при входе установлен пандус и специальные боксы для маломобильных групп населения, появилась полка буккроссинга, где каждый желающий сможет выбрать себе книгу по душе без регистрации. Книжный фонд библиотеки обновился более чем на 2 тыс. книг и будет располагаться в открытом доступе. Сотрудники библиотеки смогут применять в работе с детьми и подростками интересные формы проведения мероприятий: творческие ринги, литературные караоке и лекции-перфомансы.

Перевоплощение библиотеки в Чернышёвке – третье по счёту в республике. До этого модельные библиотеки открылись в Спасском и Арском муниципальных районах Татарстана.

Торжественное открытие библиотеки

Кукмараның капиталь төзекләндерелгән Үзәк китапханәсе кабат ишекләрен ачты

2020 елның 11 ноябрендә Татарстан Республикасы Кукмара муниципаль районында капиталь төзекләндерелгәннән соң Үзәк китапханә ачылу район мәдәнияте тормышында зур вакыйгага әверелде.

Әлеге тантаналы чарада Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы, Татарстан Республикасы Милли китапханәсе, район хакимияте вәкилләре, мөхтәрәм кунаклар, массакүләм мәгълүмат чаралары вәкилләре катнашты.

Район халкын һәм китапханәчеләрне әлеге истәлекле вакыйга белән Кукмара муниципаль районы башлыгы Сергей Димитриев, Татарстан Республикасы мәдәният министры урынбасары Ленар Хәкимҗанов, Татарстан Республикасы Милли китапханәсе хезмәткәрләре исеменнән директор урынбасары Ирек Һадиев котладылар.

Кукмара муниципаль районы башлыгы Сергей Димитриев үз чыгышында районда федераль һәм республика программалары кысаларында күләмле эшләр башкарылуын билгеләп үтте, социаль объектларга аеруча зур игътибар бирелүне, шулар арасында яңартылган китапханәнең дә булуын ассызыклады. Шулай ук С. Д. Димитриев китапханәне төзекләндерүдә ярдәм итүе өчен Татарстан Президентына рәхмәт белдерде. Китапханәдә китап укучыларның күп булуын теләде.

Китапханәне ачу вакытында

Татарстан Республикасы Кукмара муниципаль районының Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы директоры Резидә Касыймова сүзләренә караганда, шәһәр һәм район халкы китапханәгә бик теләп йөри. Ул яңартылган китапханәдә рухи азык алу, аралашу, файдалы ял итү өчен барлык шартлар да тудырылуын әйтте.

Республика Хөкүмәте һәм район хакимияте тарафыннан бүлеп бирелгән акчалар һәм спонсорлар ярдәме китапханәне тулысынча төзекләндерүгә, техник яктан җиһазландыруга, электрон китапханә системаларына керү мөмкинлеген оештыруга, алдан эшләнгән дизайн-проект нигезендә заманча интерьерлар булдыруга тотылган.

В Кукморе после капитального ремонта открылась Центральная библиотека

11 ноября 2020 года состоялось заметное событие в культурной жизни Кукморского муниципального района Татарстана – после капитального ремонта открылась Центральная библиотека.

В ходе ремонта библиотеки были обновлены пол, потолок, двери и окна, заменены свет, отопительная система и др. Также средства, выделенные администрацией района, были направлены на техническое переоснащение библиотеки, организацию доступа к электронным библиотечным системам, приобретение предметов интерьера в соответствии с разработанным дизайн-проектом.

В торжественных мероприятиях по этому случаю приняли участие представители Министерства культуры РТ, Национальной библиотеки РТ, администрации района, почётные гости, представители средств массовой информации.

Жителей района со знаменательным событием сердечно поздравили заместитель министра культуры РТ Ленар Хакимзянов, заместитель директора Национальной библиотеки РТ по научной и методической работе Ирек Хадиев.

Глава Кукморского муниципального района Сергей Димитриев в своём выступлении отметил большой объём работы, выполняемой в районе в рамках федеральных и республиканских программ, рассказал о внимании к социальным объектам, в числе которых – обновлённая библиотека. Также Сергей Димитриев выразил благодарность Президенту Татарстана за поддержку и помощь в благоустройстве библиотеки. «Хотелось бы, чтобы читатели охотно приходили сюда, духовно просвещались», – сказал он.

По словам директора Централизованной библиотечной системы Кукморского муниципального района РТ Резиды Касимовой, местное население охотно посещает библиотеку. Она отметила, что в обновлённой библиотеке созданы все условия для полноценного отдыха, духовного образования и просвещения.

Радость открытия библиотеки

Китапханәгә кыйммәтле бүләк

Татарстан Республикасы Милли китапханәсенең кулъязмалар һәм сирәк китаплар бүлегенә «Йолдыз» газетасының 1906, 1908, 1910–1912, 1914, 1915 елларга караган 1247 санын берләштергән 8 төпләмә тапшырылды.

Беренче татар газеталарыннан булган «Йолдыз»ны 1906 елның 15 гыйнварыннан 1918 елның 30 маена кадәр Казанда күренекле җәмәгать эшлеклесе, педагог һәм журналист Әхмәтһади Максуди (1868–1941) нәшер иткән.

Әхмәтһади Максуди – шушы ук 1906 елның 2 гыйнварында ачылган беренче татар рәсми җәмәгать китапханәсе «Көтепханәи исламия»не оештыручы да. XX гасыр башында Россиядәге иң күренекле татар милли-мәдәни үзәкләренең берсе булган әлеге китапханәгә бәйле көндәлек яңалыкларны, үзгәрешләрне халыкка нәкъ менә «Йолдыз» газетасы җиткереп барган.

Татарстан Республикасы Милли китапханәсенең татар әдәбияты һәм туган якны өйрәнү, кулъязмалар һәм сирәк китаплар бүлекләре – «Көтепханәи исламия»нең хәзерге рухи дәвамчылары.

«Йолдыз» газетасы төпләмнәрен Милли китапханәгә Әхмәтһади Максудиның оныгы Фәридә Хәмит кызы Халитова бүләк итте, алар кулъязмалар һәм сирәк китаплар бүлеге фондларында лаеклы урын алачак.

Милли мирасыбызны саклап калуга зур өлеш керткәне өчен Фәридә ханымга китапханә исеменнән Рәхмәт хаты тапшырылды.

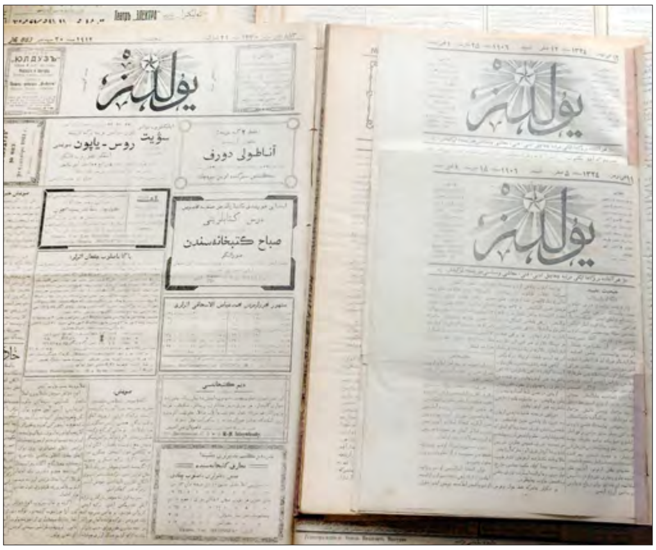

Бесценный дар

Отдел рукописей и редких книг Национальной библиотеки Республики Татарстан получил бесценный дар – подшивки выпусков газеты «Юлдуз» за 1906, 1908, 1910–1912, 1914, 1915 годы.

«Юлдуз» – одна из первых татарских газет, издававшаяся в 1906–1918 годах в Казани общественно-политическим деятелем, педагогом и журналистом Ахметхади Максуди (1868–1941). Издание подарила библиотеке Фарида Хамитовна Халитова – внучка Ахметхади Максуди.

Газеты займут достойное место в фондах Национальной библиотеки Татарстана. Фариде Хамитовне вручено Благодарственное письмо за вклад в сохранение исторического наследия.

Тышлыкның 1, 2, 4 нче битләрендә – Мөслим күренешләре.
На 1, 2, 4 страницах обложки – виды Муслюмово.

Редакция адресы:
420111, Казан шәһәре, Кремль урамы, 33
e-mail: ramzia50@mail. ru
Телефоннар: баш мөхәррир – 236-38-03
баш мөхәррир урынбасары – 238-73-83
җаваплы сәркятиб – 264-28-76
Басарга кул куелды 14. 12. 20.
Тиражы 100 данә. Заказ № 445
Дизайн һәм макетлау: **А. Гаязов –** g-azat@mail. ru

Адрес редакции:
420111, г. Казань, ул. Кремлевская, 33
e-mail: ramzia50@mail. ru
Телефоны: главный редактор – 236-38-03
зам. главного редактора – 238-73-83
отв. секретарь – 264-28-76
Подписано в печать 14. 12. 20.
Тираж 100 экз. Заказ № 445
Дизайн и верстка: **А. Гаязов** – g-azat@mail. ru

ПОЗДРАВЛЯЕМ ПРИЗЁРА ВСЕРОССИЙСКОГО КОНКУРСА!

17 НОЯБРЯ 2020 завершил свою работу Всероссийский конкурс на лучшее информационно-библиографическое издание отечественных библиотек. Организаторами Всероссийского конкурса выступили: Российская библиотечная ассоциация, Секция библиографии и информационно-библиографического обслуживания, Челябинская областная универсальная научная библиотека.

Главная цель конкурса – выявить позитивный опыт подготовки информационно-библиографических изданий библиотек разных типов и видов в традиционном и цифровом форматах, а также содействовать обмену профессиональным опытом библиографов и других специалистов библиотечного дела.

Всего на Конкурс было представлено 67 информационно-библиографических изданий научно-вспомогательного, профессионально-вспомогательного и рекомендательного характера в печатном и электронном форматах.

В номинации «Универсальные библиографические издания» призовые места распределились следующим образом:

Российская библиотечная ассоциация
Секция библиографии и информационно-библиографического обслуживания
Челябинская областная универсальная научная библиотека

ДИПЛОМ

II степени
Всероссийского конкурса на лучшее информационно-библиографическое издание отечественных библиотек

в номинации
«Универсальные библиографические издания»

за работу:
Шагиахметова, Г. Г. Русская книга гражданской печати в фондах Национальной библиотеки Республики Татарстан (1709-1830). – Казань, 2020

НАГРАЖДАЕТСЯ

ГБУК РТ «Национальная библиотека Республики Татарстан»

Президент Российской библиотечной ассоциации М. Д. Афанасьев

Председатель Секции библиографии и информационно-библиографического Обслуживания Н. К. Леликова

Директор Челябинской областной универсальной научной библиотеки Н. И. Диская

2020 г.

1-е место: Великие князья Романовы и Карамзинская общественная библиотека в Симбирске. – Ульяновск, 2019.

2-е место: Русская книга гражданской печати в фондах Нац. б-ки Республики Татарстан. – Казань, 2020.

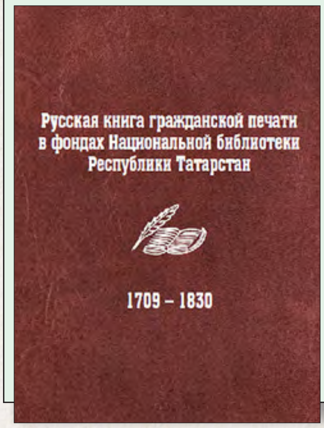

3-е место: Книжные памятники Республики Алтай. – Барнаул, 2020.

Поздравляем авторов, составителей и редакторов издания Национальной библиотеки Республики Татарстан с призовым местом во Всероссийском конкурсе!

БӨТЕНРОССИЯ КОНКУРСЫНДАГЫ УҢЫШ

17 НОЯБРЬДӘ илебез китапханәләренең иң яхшы мәгълүмати-библиографик басмасы Бөтенроссия конкурсына нәтиҗә ясалды.

Дәрәҗәле һәм киң колачлы әлеге конкурс Россия китапханәләр ассоциациясе, аның библиография һәм мәгълүмати-библиографик хезмәт күрсәтү секциясе, Чиләбе өлкәсе универсаль фәнни китапханәсе тарафыннан оештырылды.

Конкурсның төп максаты – төрле типтагы һәм юнәлештәге китапханәләрнең традицион һәм цифрлы форматтагы мәгълүмати-библиографик басмалар әзерләүдәге уңай тәҗрибәсен ачыклау, шулай ук библиографларның һәм китапханә эшендәге башка белгечләрнең һөнәри тәҗрибәләре белән уртаклашуларына ярдәм итү.

Конкурста традицион басма һәм электрон форматлардагы фәнни-ярдәмчел, һөнәри-ярдәмчел һәм тәкъдим итү характерындагы 67 мәгълүмати-библиографик басма катнашты.

«Универсаль библиографик басмалар» номинациясендә призлы урыннар түбәндәгечә бүленде:

1 нче урын: Бөек кенәз Романовлар һәм Сембердәге Карамзин җәмәгать китапханәсе. – Ульяновск, 2019.

2 нче урын: Татарстан Республикасы Милли китапханәсе фондларында гражданнар матбугатына караган рус китабы (1709–1830). – Казан, 2020.

3 нче урын: Алтай Республикасының китаби ядкәрләре. – Барнаул, 2020.

Татарстан Республикасы Милли китапханәсе басмасының автор-төзүчесен һәм мөхәррирләрен Бөтенроссия конкурсында призлы урын алулары белән котлыйбыз!

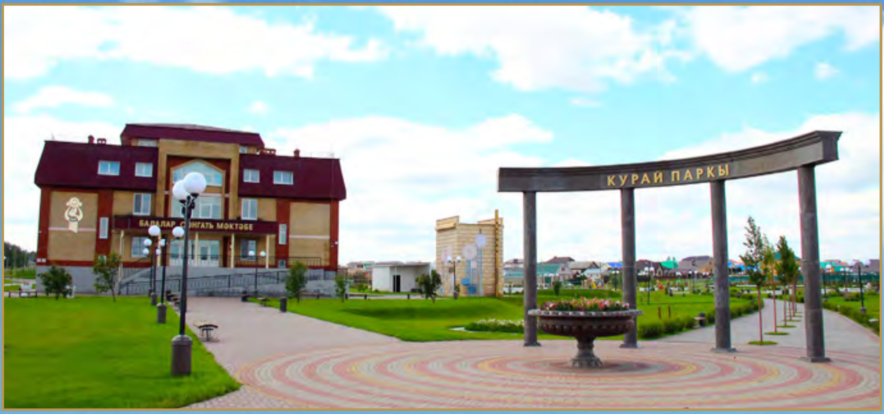
КУРАЙ ПАРКЫ